

150

מונרכות

ק"מ

נסלו תשנ"ב - דצמבר 1961

עומדים להופיע :

בהוצאת „מערכות“

תוכן הענינים

2	<u>מי ומה בחוברת?</u>
3	<u>ציון לשבח</u>
3	רוח הלחימה במערכת "קדש" סא"ל מ. בראון
12	<u>לדמותה של התנועה הלאומית הערבית</u> י. שמעוני
18	<u>"הרים"</u> 36, 46
19	<u>תכליות באימון</u> אלוף י. רבין
	<u>במערכות הגנה</u> עיקרי ההגנה ומבנה
20	רס"ג ל. מרחב לפי תפיסת צבא ברה"מ
27	ל. קול. מירושניצ'נקו שיתוף פעולה בהגנה
31	<u>קיום לאסטרטגיה גרעינית</u> אלוף י. הרכבי
	<u>בעולם החמוש</u>
37	<u>במת מערכות</u> "הבטחת העורף" לנוכח קרינה גרעינית — כיצד?
38	<u>כלי קרב</u> "על פנימיות" — הגבות מבפנים
41	<u>עלי ספר</u> מטולרימונים נ"ט חדש
42	<u>קלע ופגע</u> נסיון קרב "על חשבון הזולת" רס"ג מ. פיקס
47	<u>חידושי נשק וטכניקה</u> המעצה ע. גולדס
48	<u>מה בצבאות?</u>
50	עריכה גרפית: גילה • דב

מערכות

בית-ההוצאה של צבא הגנה לישראל

העורך הראשי: אל"מ אלעזר גלילי
 סגן העורך הראשי: סא"ל גרשון ריבלין
 "מערכות": קצין העריכה רביסרן משה ברימר
 "צקלון": קצין העריכה שרגא גפני
 "מערכות-ים": קצין העריכה רביסרן אריה בראציון
 "מערכות-חימוש": קצין העריכה רביסרן יעקב לצרוס
 "מערכות-שריון": קצין העריכה רביסרן שאול ביבר
 מזכירת המערכת: מרים נתנאל

המערכת והמנהלה: הקריה — ת"א, רחוב ג' מס. 1

מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת?

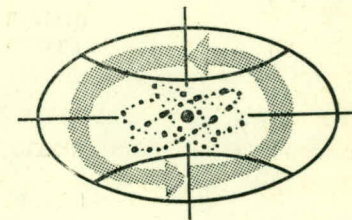
תכופות נשמעת כנדרושה הנוסחה (המקובלת ביותר בספרות ההצבאית של ארה"ב) שלפיה, "העקרונות שריריים-וקיימים — רק אופייניים משתנה בהתאם למצבים ולתקופות". אך האמנם ניטל עתה מנוסחה זו תוקפה? על כל פנים — לא זה הרושם המתקבל מעיון בספרות המלחמה הסובייטית. המאמר על "שיתוף-פעולה בהגנה", מאת לויט-קול. מירושניצ'נקו, המוגש בתרגומו העברי (עמוד 27), נראה כנסיון למעין סינתזה: בין תפיסת תפעול "חילות משולבים" בהגנה, שנתגבשה בשלהי מלחמת-העולם השנייה — ובין הגורם הגרעיני-הטילי אשר לקראתו מנסים להכין מראש את התגובות והסיגולים שיהיו הכרחיים עד הופעת-רפול בשדה הקרב. על כן כפול הלך השמור לקורא במאמר זה: הכרת תפיסת-היטוד של הטקטיקה הסובייטית בענין השיתוף בין החילות וסוגי-הנשק השונים בהגנה — והתרשמות מוחשית מגורם הנשק-הגרעיני, מנקודת מבטו של מתגונן, כפי שהוא נראה באספקלריה של המחשבה-הצבאית בברה"מ כיום.

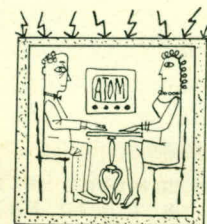
משניגש הקורא אל מאמר "שיתוף פעולה בהגנה" — המצורף בעצם את אורה ההגנה הסובייטית, ה"מקובל" וה"תיקוני" המוכנסים לתוכו ע"י הגורם הגרעיני החדש — נחוץ אולי שיובהר לו קודם-כל מה הנה, ביסודה, תורת-ההגנה סובייטית זו? והרי זוהי תורה שגם בלי קשר מיוחד עם ה"סיבוך" הגרעיני החדש יש ויש בה ענין אקטואלי לקורא הצבאי, תפקיד זה — של הבהרת עיקרים — נטל על שכמו רט"ן ל. מרחב, מחברו של המאמר, "עיקרי ההגנה ומבנה" (עמ' 20). המחבר מציג ובוהן אחת-אחת את תכונות היטוד של ההגנה, לפי התפיסה הסובייטית המוצגת על-ידו, וסוקר גם את המבנה הכללי של מערך-ההגנה מוביטו אופייני (בין בהגנה "קבועה" ובין ב"הפוגה"). המרשמים הרצופים למאמר יסייעו בודאי הרבה להתמצאות בפרטיו.

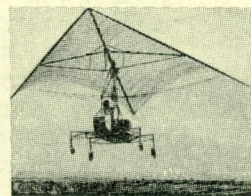
לא אנשי-הצבא הם המנסים עתה לנתח ולנסח את חוקי המלחמה הגרעינית ושלבי התפשטותה האפשריים — כי אם אנשי מדע-אזרחיים, זהו אחד החזיונות האופייניים (ובודאי רבייה-משמעות) של תקופתנו. הנה, עוד "פרדוקס": לא אנשי הטכנולוגיה-החדשה הם אלה — ואפילו לארדוקא אנשי המדעים-ה"מדויקים" — כי אם מלומדים מתחום המדעים ה"חברתיים": כגון כלכלה, סוציולוגיה, סטטיסטיקה, וכיו"ב (ואפילו גדולי "תיאוריית המשחקים"). סקירתו של אלוף י. הרכבי (עמ' 31) מעלה בפני הקורא העברי בצורה תמציתית לאקוגנת את עיקרי-השיקולים המטרידים את מחשבת מחליטי-ההחלטות שבידיהם מפתחות העצמה-הגרעינית — שיקולים שכה מרובה בהם, לעיתים, ה"שמא". הוא מציג במידה רבה על רקע ספרו רבה-הכמות וגדוש המחשבות של ד"ר הרמן כאהן האמריקני (דוקא הפיסיקאי היחיד-כמעט שבין תיאורטיקני המלחמה-הגרעינית). הספר, אשר הופיע לא-מזמן — כבר זכה להיות נושא לפלוגתה חריפה בין מבקרי דעותיו ומצדדיהן, הן בארה"ב והן בבריטניה. בסדרת המאמרים על רקעה ואופיה של סוגית הלוחמה-הגרעינית — המופיעה מזה כשנה מעל דפי "מערכות" — מצויה הנגיעה הקרובה-ביותר בסוגי-הבעיות המוצג בסקירת י. ה. במאמרו הנרחב של פרופ. ה. קסינגר שבחוברת קל"ג.

בי-39—1938 שטף את בריטניה גל של חרדה לקראת מלחמה אפשרית — ושל בולמוס הקמת מקלטים בפני פצצות. בי-1961 עובר על אמריקה נחשול של חרדה — של נסיונות שונים להבטיח לאוכלוסיה מקלטים בפני השפעותיה של הנשורת הרדיו-אקטיבית (שכן על "אבטחה" בפני פגיעה קרובה של פצצה-מימנית, הצפויה לריכוזי-ישוב גדולים, קשה לחשוב כעל דבר מעשי). ודאי שדאגות מסוג זה נפוצות עתה בחבל-העולם שונים — והציונים הבודדים שבחוברת זו (עמ' 37) באו רק כדי להפנות את תשומת הלב לגילוייה של אחת הבעיות הגדולות והחמורות המתעוררת עם עצם הזכרתה של אפשרות מלחמה-גרעינית.

האם עדיפה סירת-מפרש על אניתי-קיטור? ודאי שלא. אך היתכנו מצבים בהם היא תתאים יותר לשימוש? ודאי שיתכנו. כלומר, ניתן לראות בה השלמה מועילה ל"אחותה" הגדולה ומשוכללת ממנה. כך — בים — אלא שעתה המדובר הוא באוויר — והמפתיע, לכאורה, הוא כי באוויר הולכה ההתקדמות, "בחזרה": אל כל-יטיס פשוט-מבנה, אשר ה"כנף" היחידה הגמישה והניתנת-למרון שבו מדמה אותו מאוד ל"סירת-מפרש" אוירית. הסקירה הקצרה הניתנת בעמ' 49 אך מרמזת לשפע השימושים הטקטיים וטקטיים-לוגיסטיים הצפויים, כנראה, לכל-יטיס מהפכני זה בשדה-הקרב של המחר-הקרוב.

מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת?

ציון לשבח

להלן ציון לשבח שניתן על ידי ראש המטה הכללי:

הנני לציין לשבח את: אזרח כהן דב

אזרח ארנון מנחם

על גילוי אומץ לב ודבקות במטרה בבצעים חריש תחת אש אויב יעילה בנחיתות קרקעית מוחלטת.

צבי צור, רב־אלוף
ראש המטה הכללי

כ"ו חשוון תשכ"ב (5 נוב 61)

רוח הלחימה במערכת „קדש“ מאת סא"ל מרדכי בר־און

ניצבים ממתנינים בקוצר־רוח כמו סוסי־מרוץ לפני קו ההתחל-
לה, והנה מלה — והכל מתחיל להתגלגל ולנוע. ברגע כזה
יכול אתה לחוש בעליל את הכוח, כאילו אפשר היה למשוך
בידיים.

כיומיים לאחר אותו מעמד יצאה מלשכתו של מפקד הכוחות
המצריים פקודת הנסיגה אל מעבר לתעלת־סואץ מערבה. גם
זו היתה פקודה, דיבור שיצא מפיו של מפקד, וגם הפעם
נזדמן לי לראות במו עיני מה עלתה לה לאותה פקודה, מה
היתה דמותם של המעשים שנולדו מאותו דיבור. מי שעבר
באותו יום, וביום שלאחריו, לאורך כביש רפיח—אל־עריש—
קנטרה, מי שראה את מאות כל־י־הרכב שנתקעו זה בזה או
בחול, כשזועת הבהלה נשקפת, כביכול, מברזלם המעוות, מי
שראה את אלפי החיילים המצריים המשרכים את דרכם לכל
עבר, אחווי רעדה כהלומי רעם, מי שראה את רבבות פריטי
הציוד שהושלכו בצדי הדרך על־ידי הגייסות המצריים שנסוגו
על פי אותו דיבור — יכול היה לראות במו עיניו את ההבדל
העצום שבין פקודה לפקודה, את התהום המבדילה בין מפלה
לנצחון, אשר לאחר בחינת כל הגורמים והנסיבות, תמציתו —
רוח הלוחמים. שהרי כוחה של פקודה אינו נוצר עם פליטתה
מפיו של המפקד. רק מפקד היודע את יכולתם של חייליו,
ולכן יכול להיות סמוך ובטוח שהחלטותיו תתגשמה עד לתג

בבוקר היום הראשון של מערכת „קדש“, הזדמנתי אל קבוצת־
הפיקוד הקדמית של אלוף פיקוד־הדרום אסף שמחוני ז"ל.
פגשנו את אסף כשהוא עומד ליד מכונית־הקשר שלו על
גבעת טרשים שנשקפה אל אֶם הדרך היורדת מגבול ישראל
ליד בארותיים, דרך משלטי הסבכה בואכה קדש־ברנע.
האדמה רעשה מהמית טורי השריון שהיו שועטים קדימה
להרוס — אל מרחבי חצי־האי אשר שעריו נקרעו לרנחה
על־ידי יחידות הרגלים שעות מספר לפני בואנו. יחידותיו
הקדמיות של השריון התגברו זה עתה על אחד המחסומים
הכבדים בכביש קוסימה—אבו־עגילה, וכבר היו מקיימים את
המגע הראשון עם המתחם המצרי העיקרי באום־שיחאן,
במרחק של כ־40 ק"מ בעומק שטחי האויב.

צופה אל הכוח האדיר המתגלגל והולך לעיניו, מאזין לרשתות
הקשר הרוחשות דוחות מסעירים על מהלכו המסחרר של
הקרב — עמד שם אסף כמוקסם; כהלום משכרון העצמה
שהותנעה והשתחררה מקפאונה, מן המעשים הגדולים שיצאו
מן הכוח אל הפועל על פי דיבור אחד, קצר ונחרץ, שיצא
מפיו אל תוך המקרופון.

„מי שלא התנסה בכך“, אמר לי פעם קצין בכיר בשריון,
„יתקשה לדמות לעצמו את הסיפוק העמוק שחש מפקד
הרואה לנגד עיניו איך מלה אחת היוצאת מפיו הופכת כהרף־
עין למעשים גדולים ונחרצים. מאות כל־י־רכב ואלפי חיילים

דברים בנתיחת הספרייה להסטוריה־צבאית ע"ש אסף שמחוני

האחרון, יכול גם לחוש אותו סיפוק עמוק עליו דיבר מפקד-השריון. אך בטחון זה בגייסות הלוחמים ובנאמנותם הבלתי מסויגת לפקודה הניתנת, היא מהות הנוצרת ומתחשלת קור לקו במשך ימים רבים של טרם-קרב. זו היא מהות שצמיחתה בלבותיהם של אלפי לוחמים. זו היא המהות, שרק בהיותה נטועה בקרב של העם הלוחם, היא מקנה משמעות לתבונתו ולתושינתו של הפיקוד; ואם היא נעדרת — לעולם לא יוכל המנהיג לדעת מה תהיה תוצאת הכרעותיו. (אפילו היתה פקודתו פקודה של נסיגה).

דברי יהיו מוקדשים לנסיון לנתח מהות זו, לרדת לחקר רוח הלחימה שלנו במבצע „קדש“.

קונפוזיציוס אַמר פעם: „הדברים הממשיים ביותר בחיינו הם דברים שאין בהם ממש“. דברים אלה יפים הם גם לגבי רוח הלחימה. אין פלא, שדוקא גורם עיקרי זה מתוך כלל הגורמים המשפיעים על הקרב, זכה רק למעט ניתוח מדעי מדויק.

בתקופת מלחמת-העולם השנייה, ואחר כך במלחמת קוריאה, נעשו מספר נסיונות לשפר את מיתודות החקירה בנושא זה ולהעלותה לסטנדרטים מדעיים מקובלים. ואף-על-פי-כן, נשארה שאלת רוח הלחימה בבחינת קרקע שטרם נגאלה. ועם כל הצעדים שנעשו ושעשויים להיעשות בעתיד, מסופקני אם אפשר יהיה אי-פעם לגאול אותה גאולה שלמה.

מכל מקום עלי להודות מראש שלרעיונות שאנסה לפתח בהרצאתי זו, אין כל יומרות של דיוק מדעי. אין הם אלא פרי עיונו של מי שזכה לראות את הדברים מתהווים ונעשים, ברמות שונות בעת ובעונה אחת. וניסה תוך כדי כך לתח את דעתו על חקרם ופשרם.

דבר המובן מאליו הוא, שצבא מנצח — רוחו רמה, ואילו צבא שנכשל רוחו שפלה. לכאורה כל ערכה של אמירה זו, רק בתיאור מצב שלאחר מעשה. שהרי משפט כגון: „הרוצה ברוח לחימה גבוהה — ינצח בקרב“, יישמע כדבר שטות. אך לא היא. אמת חשובה טמונה במשפט זה, והמסקנות הנובעות ממנה מועילות ומרחיקות לכת.

דעה מקובלת גורסת, שעמים וצבאות שהובסו שואבים תעצור מות נפש מחרפת הכשלוך, ובבקשם נקם, הם מגבירים חילים ועתידים לנצח בסיבוב שני. ההסטוריה הכללית, וכן גם ההסטוריה שלנו, מלמדות אותנו את ההיפך: צבא שהובס, אם לא יבואו גורמים אחרים ויבטלו את השפעתה הרוחנית של התבוסה, מובטח לו שיאבד את בטחונו העצמי, ישקע בסבך של מריבות והאשמות הדדיות ויאבד את האמון שחייב לשרור בין הפיקוד לחיילים; אחרי כן, בצאתו לסיבוב השני, ינהג בזהירות מופרזת ויעדיף את הכמות על האיכות. את הבטחון על המהירות; ואילו חייליו וקציניו, בין אם היה להם עצמם חלק בכשלוך הקודם ובין אם שמעו את שמעו בעקיפין בלבד, תהיה עליהם אימתו של האויב שניצחם בעבר ורוחם תהיה פגומה. צבא שניצח, שנוכח בכושרו וביכולתו להתגבר על כל הסכנות והמכשולים ולהגיע למקום שביקש להגיע, שואב עוז ממסורת הנצחון, לומד לדעת את יכולתו, ולוחמיו רוחשים בטחון בעצמם, בכלי נשקם ובמפקדיהם. אין לך גורם החשוב להרמת רוח-הלחימה מאשר הבטחון האמיתי, היציב

והמבוסס של צבא ביכולתו למלא את המשימות המוטלות עליו.

האופנסיבה רבת התנופה של ה„הגנה“ במלחמת הקוממויות (החל ממבצע „נחשון“ ועד פלישת צבאות-ערב) שנועדה להגן שים את „תכנית ד“ המפורסמת*, נתנה הזדמנות לכל החטיבי בות לנצח בקרבות קלימי-יחסית ולשאוב עידוד ובטחון עצמי מנצחונות אלה. לבד מחשיבותה האסטרטגית, שימשה אופנסיבה זו גורם ממדרגה ראשונה לחיסון רוח הלוחמים. ולא זו בלבד: היא הקנתה לנו נכס חיוני, אשר עמד לנו שעה שניחתו עלינו המהלומות הראשונות עם פלישת הצבאות הסדירים, במחצית השניה של חודש מאי. לוחמי אותם ימים זוכרים ודאי את הרושם המדכא והמדכך שהשרו כשלונות ראשונים, כגון נפילת הל"ה, מפלת השיירות ביחעם, חולדה ונבידנאל. רק השתתפותם של רבים מאתנו בכיבוש הערים והכפרים הערביים בשלחי אפריל ובתחילת מאי שחררה אותנו מן המועקה והחזירה לנו אותו נכס חשוב הקרוי בטחון הגייסות בעצמם.

רוח הלחימה של „סיני“ חושלה בראש וראשונה על-ידי נצחונותינו בפעולות התגמול בשנה שקדמה למערכה. אין להבין לא את הביצוע של מערכת „קדש“ ולא את תכנונה, אלא לאור הצלחותינו בחוסאן, בחן-יוניס ובעזה.

שתי פנים להשפעת ההצלחה-בקרב על רוח-הלחימה. האחת מבחינת הלוחמים והשניה מבחינת הפיקוד. תנאי חשוב לכך שהלוחם יעשה לחימתו באמונה, מתוך התלהבות ומשמעת — שיהיה מאמין לפני צאתו לקרב בשלושה דברים: שמוגל הוא לבצע את הנדרש ממנו; שיש סיכוי סביר שיחידתו תבצע את משימתה; שיש לו עצמו סיכוי לצאת חי מן המהומה. אך יש ענין שחשיבותו אינה נופלת מזה האחרון. שתי טעויות עלול הפיקוד לעשות בעת קרב. האחת — להפריז ביכולת הגייסות ולדרוש מהם דרישות שאין הם מסוגלים לעמוד בהן. והשניה — להמעיט בהערכת יכולתם הריאלית, ולנהוג משום כך, זהירות מופרזת, להחמיץ הזדמנויות, לבזבז כוח, לסרב לאת המערכה, להאיט את קצבה ועל-ידי כך לאבד את הנצחון.

בקרב צבאות סדירים ונתיקים רונחת בעיקר הטעות השניה, וסכנתה חמורה משל הראשונה. אין זה מענינה של הרצאה זו לנתח את פעולתם של צבאות צרפת ואנגליה במלחמתם בסואץ. אך אפילו מתוך עיון שטחי במהלכי-הקרב שלהם, מתברר שזהירות מיותרת וחששנות היו בעוכריהם. הכוח שערכו לקראת המערכה היה מופרז, הפצצותיהם היו ממושכות מדי, התקדמותם אטית מדי ותכניות-הקרב שלהם שגרי תיות וחסרות העזה מכדי שתוכלנה להקנות להם נצחון. גדולת הפיקוד של צה"ל בכל רמותיו היתה בכך, שידע בדיוק את יכולת גייסותיו ושתכנון המשימות והטלתן על היחידות נעשו מתוך חישוב קפדני שמיצה את מלוא יכולתם הפוטנציאלית. רוח-הלחימה של הגייסות ענין חשוב הוא, אך לא פחות חשוב מכך שהפיקוד ידע לחוש רוח זו ולמדוד אותה בקנה-מידה של עוצמה.

* „תכנית ד“ — שמה של תכנית אופרטיבית שנובדה על-ידי מפקדת ה„הגנה“ בחודש מרס 1948 להשתלטות על הארץ כולה בנסיבות מתאימות. — המ ע ר.

הכני נספיק ומתחייב סגן צרפתי לשמוח
אמונים למדינת ישראל, לתפוח ולסלטוטוריה
המוסמכים לקבל על עצמו ללא תנאי וללא
סיני קול משמעותי של צבא הנהגה לישראל
לציית לכל הפקודות וההוראות הניתנות על-ידי
המפקדים המוסמכים ולהחשיב כל בודדותי זאת
להסריב את ירי להנצח המולדת ולמרות ישראל

לוח לציון דרכו הצבאית של אסף שמחוני
הוכן ע"י ארכיון צה"ל

**„אסף, מפקד הדרום בימי מערכת, סיני' — בהם
נעשתה הסטוריה בתולדותינו, רק במקצת פחות
מאשר במלחמת-הקוממיות — הסטוריה שאת
תוצאותיה אנו מכירים היום ועוד נכיר
בעתיד — לא בספריה להסטוריה-הצבאית יונצח
זכרו. זכרו הונצח בעצם-ההסטוריה-הצבאית של
עמנו.”**

ד. ברגוריון, בפתחת הספריה להסטוריה-
צבאית, על-שם האלוף אסף שמחוני.

שהחייל אינו חושב על לינקולן או על ג'פרסון בשעות הקשות של מבחני חיים או מות, הרי שדמותה של התשתית הרוח-נית, עליה צומחות חיותיו, נקבעה במידה לא מועטה על-ידי ערכי יסוד אידיאיים ופוליטיים, ושצדקת הענין שלמענו הוא לוחם הנה גורם חיוני במוטיבציה הנפשית שלו שעה שהוא יורה, רץ, מופגז, נפצע, או נופל בשבי.

מבחינת תודעתו של האזרח הפשוט, מבחינת מניעיו הנפשיים של הלוחם העברי — להבדיל מויכוחים פוליטיים על פרוגר-מה זו או אחרת — מעולם לא נתקלנו בארצנו בקשיים אידיאולוגיים מיוחדים. מעבר להתנצחויות המפלגתיות בגל-גוליהן השונים בתולדות הישוב העברי בארץ, היתה לעם אמונה בריאה וברורה בצדקת עניינו והבנה מלאה לגבי מטרות מלחמתינו. מסכת הגבורה הנפלאה של מלחמת השחר-רוח ניזונה מאמונה עמוקה זו. תחושתם של „הנציבים וגבם אל הקיר“, הציתה בלב כולנו שלהבת הקרבה ותעצומות-נפש, שהיו למופת ולפלא.

גם דור הלוחמים של „סיני“ היה חדור אמונה בלתי מסויגת בצדקת מלחמתו. אך יש טעם לבחון ענין זה יותר מקרוב ולעיין בתהליך הינצרה של תודעה זו. משום שבמערכת „סיני“ היתה ישראל, במובן הטכני-פורמלי, התוקפת, והנסיבות הפור-ליטיות, שבה נולדה מערכת זו, היו לכאורה יותר מסובכות ושנויות במחלוקת מאלו של מלחמת השחרור.

ידעה זו שידע הפיקוד של צה"ל את יכולת גייסותיו לא היתה תיאורטית, אלא הסתמכה על סטנדרטים-של-להימה שנוסו, נבחנו ונקבעו במשך חודשים רבים של לחימה ועירה לאורך הגבולות, תוך נסיון מתמיד להעזי יותר, להרחיב את המערכה ולהציב רמות גבוהות יותר של יכולת. זכות יתרה בענין זה יש ליחידת הצנחנים ולמפקדיה. היה זמן שנמתחה בצה"ל ביקורת על המטה-הכללי על שהיה חוזר ומטיל את ביצוע רוב פעולות-התגמול על מספר קטן של יחידות מעולות. „צריך לתת גם ליחידות אחרות הזדמנות לחשל את רוחן ולהתנסות באש“ — טענו הטוענים.

השיקול העיקרי שדחף את המטה-הכללי להטיל את רוב המשימות, חוזר והטל, על מספר מצומצם של יחידות, נבע מהצורך המדיני לודא הצלחה בכל מחיר. אך היה גם שיקול שענינו — טיפוח רוח-להימה. הבעיה לא היתה כיצד לאפשר לעוד אלף או אלפים חיילי שירות-חובה וכמה עשרות קציני צבא-קבע לאמן ידיהם למלחמה. הרי אף אם שותפו יחידות סדירות אחרות בפעילות, לעולם לא היינו יכולים לשתף בהן את מערך-המילואים, שהוא רובו ועיקרו של הצבא בעת מלחמה. הבעיה היתה כיצד לקבוע סטנדרטים גבוהים ללהימה, ולתת פומבי להצלחתם ולגבורתם של הלוח-מים שיתפשטו כמופת וכמקור של אמונה ובטחון לכלל הלוחמים של צה"ל, ויהיו על-ידי כך משמשים נר לרבים. כשלון בפעולות תגמול עשוי היה לערער את הרוח ולהטיל ספק בבטחוננו בעצמנו, ואילו הנצחונות שניצחנו, והאופן שבו הושגו, הפכו עד מהרה לנחלת הכלל.

הבה נבחן עתה את שאלת התודעה הרעיונית של הלוחמים. לאחר מלחמת-העולם רוחה נטיה בקרב סוציולוגים אמריקאים למעט בערך ההזדהות התודעתית של החייל עם מטרות המלחמה. או, בלשון אחר, ירדה בעיניהם חשיבותן של האי-דיאלוגיה ושל האינדוקטרינציה הפוליטית של הגייסות הלוח-מים. בעוד הרוסים מעמידים את עיקר עבודתם החינוכית על פעולתו של הפוליטרוק, הושם הדגש בקרב הצבא האמרי-קאי על פעולות בידור ושעשוע. באה המלחמה בקוריאה, וטפחה על פניהם. גנרל ס. ל. א. מרשל חשף במחקרו מספר אמתות שהפתיעו את הנהגת הצבא האמריקאי. הוא גילה שמחמת היעדר מוטיבציה נפשית אין החייל האמריקאי משת-תף בקרב באופן פעיל, וכמות האש המיוצרת על-ידי היחידות מהוה רק אחוז קטן מיכולת היצור הפיסית ואינה עולה בקנה אחד עם צרכי הקרב. במלים אחרות, החייל האמריקאי אינו יורה די הצורך ואינו מפעיל את נשקו, משום היעדר הדחף לעשות כן. אך יותר מכל הפתיעה את האמריקאים התנהגותם של חייליהם אשר נפלו בשבי הקומוניסטים. פרופיסור קינקייד פירסם מחקר מאלף בספרו „In Every War But One“ וקבע שאחד הגורמים העיקריים לכך שהחייל האמריקאי הממוצע נשבר בקלות ונטה לשתף פעולה עם שוביו הקומוניסטיים, אף ללא לחץ פסי או פסיכולוגי גדול, היה היעדר חיסון אידיאולוגי מוקדם. לחייל האמריקאי הממוצע לא היתה נהירה צדקת מטרות המלחמה של ארצו, הוא לא הכיר את האויב לאשורו ולא הוכשר לעמוד בפני הלחץ הרעיוני של האידי-אולוגיה הקומוניסטית. האמריקאים נוכחו לדעת שאף-על-פי

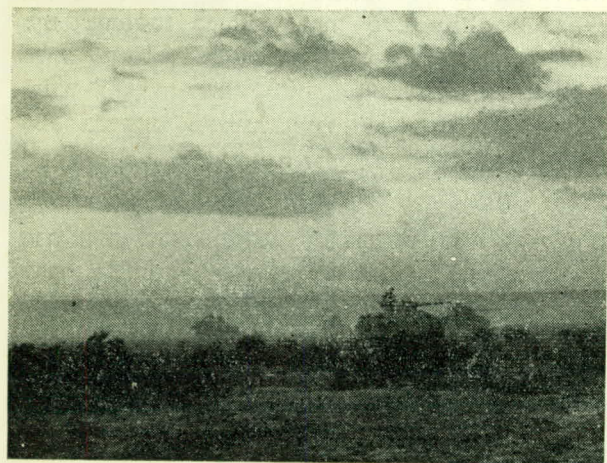
"...המצב הבטחוני, כפי שאֵת רואה, מחמיר בכל רגע. ברגעים כאלה מתחיל לפעום בי הרגש הפטריוטי, האהבה לעם, למוֹלדת ואני מוכן להקריב את חיי על מזבחה... אני מרגיש כי המולדת זקוקה לי ולחברי, ועל זאת אני גאה..."

אפילו חיילי מילואים נדבקו באותה רוח מריירה:

"...אילו היה בן־גוריון כאן" — כותב רביטוראי אחד לאשתו בחורף 1956 — "היה כבר מזמן מחליט לעשות משהו... איני אוהב מלחמות, ולנשק מזמן חדלתי להתלהב. אבל לעמוד ולזכות, זה הורס את העצבים. לפעמים יש רצון לקחת ולגמור עם הכל, אחת ולתמיד, כדי שלא נצטרך בכל פעם לקום וללבוש את המדים, שלא נצטרך לפחד 19 ארצות־ערב יתקפנו, 19 יזרקונו לים."

דברים נלהבים ומפורשים אלה, המבטאים הלך־רוח של אנשי בני חוגים חברתיים ופוליטיים שונים, מעידים על אמונתם העזה של חיילי צה"ל בצדקת מלחמתם ועל הבסיס הרעיוני והמוסרי של אמונה זו.

אשר לרוח ששררה בימי המבצע עצמו, יש בידי דוגמאות הרבה הנותנות ביטוי להתפרקותו של אותו מתח צבור.

השריון תוקף

בחרתי קטע מדוח שחובר במשותף על־ידי צות טנק שהשתתף בקרב העז על משלטי אבו־עגילה. שמות אנשי הצות מדברים בעדם:

"מפקד — קונפורטי, תותחן — דהבני, טנק־אשר — יוסף אברהם, מקלען — שבתאי כהן, נהג — מרדכי אוסטפל. — — — כביש קוסימה—אבו־עגילה רעד תחת שרשראות הרכב הכבד של פלוגתנו, אולם יותר מכך רעד לבו של כל אחד מאתנו. לא רעד של פחד היה זה אלא התרגשות התוקפת כל חייל היוצא לטבילת־אש ראשונה... בעוד אנו נעים על גבי הרכב הכבד נשמעה הפקודה: היכון לירי! — ידענו שזה הרגע, ובהתקבל פקודת האש התחלנו להמטיר אש על מחנה האויב שנתגלה לעינינו. הצות פעל היטב, לפי הוראותיו של המפקד מוני. זחל אויב וכמה נושאי ברן נעים על הכביש. עינו החדה של מוני מבחינה בהם והתגובה באה במהירות. אנו שולחים לעברם פגזים והופכים

לשם הבהרה ברצוני להדגיש, שאיני עוסק כאן בדיון פוליטי, אלא אך ורק בנסיון להבין, כהסטוריון, את מערכי־הנפש והמניעים הפסיכולוגיים שפעלו במערכת "סיני". נושא דברי אינם מנהיגים פוליטיים כי אם המוני העם והלוחמים מן השורה.

דומני, כי נוכל להסכים שבכל מלחמה תהיה עדיפות רוחנית לאותו צד שמהבחינה המוסרית, להבדיל מן הבחינה הטקטית או האסטרטגית, הוא נמצא בדפנסיבה. הצד המאמין בתוס־לב שמעדיף היה את השלום ורוצה היה להקדיש את מיטב מאמציו לעיסוקים של שלום, ושרואה את המלחמה כאילו נכפתה עליו שלא מרצונו על־ידי אויבו — צד זה שואב הרבה תעצומות־נפש מהתחושה העמוקה של צדקתו ומה־הכרה שנעשה לו עול על־ידי אויבו. מתוך מרי עמוק של מי שעושה בעל־כורחו דבר מאוס עליו, מתלבה בלבו שלהבת טינה ורצון לפרוץ את הסורגים בנגיחה אחת עזה ומוחצת.

לאחר שעיינתי רבות בביטויים שונים של הלכירוח ששררו במערכת "סיני" ובשנה שקדמה לה, באתי לידי מסקנה כי למרות הסתייגותם של חוגים פוליטיים אחדים, ולמרות העוב־דה שמן הבחינה האסטרטגית, ולא כל שכן מן הבחינה הטקטית, היתה ישראל היוזמת והתוקפת — היתה מערכת "סיני" בתודעתו של הלוחם הישראלי מערכת־הגנה שנכפתה עלינו על־ידי אויבינו ולמורת רוחנו, ועובדה זו היא שעוררה בלב הלוחמים את אותה רוח מרי והציתה אותה שלהבת של תחושת צדק ששכנו בקרבנו בשנת תש"ח.

חלק ניכר מאותו מרי אינו אלא משקע שנצטבר בלב העם, רובד על גבי רובד, במשך שבע שנים של "לא שלום ולא מלחמה" אשר קדמו למבצע. סגורים בתוך מעגל שגאה, מבור־דים מכל עבר, דחוקים אל פינתנו, יגעים מטרדות האויב על הגבול, הצטברה והתחזקה בקרב העם תודעה חרישית של טינת הצודקים. למרות פלפוליהם של אוביקטיביסטים שונים שבתוכנו, אשר ניסו להבין גם את צדקתו של האויב, ידע העם כולו בחושיו הבריאים ידוע היטב מי כאן הצדיק ומי הרשע. והנה באה העסקה הצ'כית־מצרית, ועמה הידוק טבעת החנק בגבולות, בלילות, במיצרי־הים ועל מימי הירדן. התר־דעה החרישית של טינת הצודקים הפכה בלב העם לשועה חיה ובווערת של הנרדפים על צואר. זה היה אינטרס כללי במובן הדמוקרטי ביותר של המלה, היינו — האינטרס האישי של כל אחד ואחד בעם.

בקשר עם מחקר שערכתי בנושא קרוב לענייננו, ליקטתי כמה וכמה מכתבים ששלחו חיילים למשפחותיהם או לחבריהם באותה שנת חרדות, הנה קטע ממכתבו של צנחן לחברו שנכתב כשנה לפני המבצע:

"דם יהודי נשפך, חוצפת המצרים עוברת כל גבול. כשלעצמי מטבעי שונא אני שפיכות־דמים ואכזריות. אך די! עד הנה! יותר אסור לתת בשום פנים ואופן! אין פה מקום לשתדלנות. נוכחנו לדעת שאין זה מועיל, ואם יגיעו הדברים למלחמה גלויה, נלחם וננצח. על בטוח — ננצח. ברירה אחרת אין. אינני מקשקש סתם דברי מליצות גבוהות, זהו הלך הרוח שלי, של החֶבְרָה, של כולם... הרצון הוא אחד ומשותף לכולנו כרגע: לצאת, לפעול, לעשות..."

והייל אחר מחיל־הרגלים כותב לחברתו:

אותם לנרות-חנכה בשלושה ממדים. מרכזי הנהג גם הוא לא הכזיב (שימור לב, זהו האשכנזי היחידי בצות ודוקא הוא נזקק לאישור שאכן לא הכזיב); ברגל בטוחה הוא לחץ על דושת-הבנוין, החיש את מהירות הטנק ואנו נכנסנו ללהט הקרב, ואכססוזה האופפת כל חייל אפפתנו. יוסף הקשר הפעיל את מכשירי הקשר ביעילות וטען את הפגזים במהירות. שבתאי המקלען קצר במקלעו מצרים לאין ספור כשעל שפתיו חיוכו הרגיל ובפיו השיר, לקוצרים הידד".

לאניני-הטעם שבתוכנו יישמעו דברים אלה חריפים, ואולי אף ברוטליים במקצת. אולם אל נשכח שאין אלו הלכירוח שטופחו על-ידי מישוהו במכוון, ואין הם ביטוי לחננתו של בודד. הדור שנלחם ב"סיני", פקעה סבלנותו והוא ביקש לחרוג מן המיצר. מבחינתם הנפשית של הלוחמים היתה מערכת "סיני" — מרד. מרד בכוחות הרשע, התקוממות עממית שהיא תולדה של דכאון נפשי, שנצטבר וגאה במשך שנים והפך כוח איתנים.

סקרנו עד כה שני גורמי-יסוד המעצבים את רוח-הלחימה: את גורם בטחון הגייסות בעצמם והגורם שאפשר לכנותו בקצרה צדקת הלחימה. נעבור עתה לבחון גורם שהנו אולי יסודי עוד יותר משני הקודמים, אלא שעוד פחות מהם ניתן הוא לבחינה מדעית מדוקדקת. גורם זה הריהו טיב האדם הלוחם כאדם וטיב החברה הלוחמת כחברה.

בחודש נובמבר 1955, כשנה לפני מבצע "קדש", התחולל קרב על משלטי הסבקה, שבו כבשו יחידות צה"ל את מוצבי האויב, השמידום, שבו שבויים רבים ולקחו שלל רב בכלי-נשק ואפסניה, וכרגיל בפעולות התגמול — נסוגו עם שחר. היה זה נצחון צבאי חד וחלק. והנה, להפתעת רבים הפך עם בוקר הנצחון הצבאי של ישראל לנצחון תעמולתי של מצרים. בחגיגות רבה ביימו המצרים התקפת-נגד כבדה על המוצבים הריקים, שפוננו כבר על-ידי כוחותינו, ובתום התקפת הסרק דיוחו לעולם כולו על מאתיים הרוגים ישראלים. עתונאים זרים ונספחים צבאיים הוטסו במטוס מעל איזור הקרב, והגויות המצריות שנשארן מהלילה הקודם הוצגו כגויות ההרוגים הישראלים. תוך שעה קלה הופץ השקר בעולם כולו ועשה לו כנפיים עד כדי כך, שאפילו ישראלים, אשר שהו בחוץ-לארץ, נטו לשעה קלה להאמין בבדיה והוכו בתדהמה. בינתיים שכה העולם את כל הענין ואולי גם למד לדעת מהי האמת, אך בשנתן הממשלה של קע"מ משנת 1960, בסקירה ההסטורית על יחסי ישראל-ערב עדיין מופיעה הבדיה במלואה. מתקבל על הדעת שמצרים רבים מאמינים עדיין בבדותא זו שאמנם אותו קרב היה נצחון מצרי מזהיר. אך אין כל ספק שהחיילים והקצינים המצריים שלחמו שם יודעים את האמת, ואין גם ספק שבמועדוני הקצינים ובחדרי-האוכל, סופר הסיפור הנכון. ואותו אלוט נעלם המפיץ שמועות בקרב כל צבא בעולם פועל היטב גם בצבא מצרים. ואם אין יודעים החיילים הפשוטים — הרי הצמרת ודאי יודעת את האמת לאמתה.

פעמים רבות הזדמן לי להאזין למערכות-הקשר של פעולות התגמול שלנו. בשעות האחרונות של הקרב היו מפקדים שונים מדוחים על התוצאות וההשגים. תופעה אחת היתה

חוזרת ונשנית תמיד: המפקדים שלנו נוהגים היו לדווח בדייקנות קנאית רק על דברים שראו בעיניהם ממש, ומאחר שבגלל המולת-הקרב ואפילת הלילה היתה ראייתם מוגבלת, היו הדוחות הראשונים על הנזקים שנגרמו לאויב מאכזבים בדלותם. רק עם בוקר, כשעלה בידנו לצלם את האוביקטים, או כשהחלו להגיע לידנו דוחות-המודיעין, התברר שהנזק היה גדול פי כמה וכמה מן האומדן הזהיר של ליל-הקרב עצמו. במשטרת חן-יוניס, שמרביתה נהרסה בפעולה, נהרגו כשבעים מחיילי האויב. בשעות המאוחרות של אותו לילה דיוח מפקד הפעולה על הריסת אגף אחד בלבד, ועל 8-7 הרוגים מקרב חיילי האויב.

הבאתי השנאה זו, בענייני אמת ושקר, משום שחושב אני שהענין רב-חשיבות הוא בניהול-צבאות ובעיצוב רוח-הלחימה, ומשום שחושב אני שהוא סימפטומטי לאותו ענין הקרוי טיב האדם והחברה. מפקדי צבא שאינם יכולים לסמוך על מהימנות הדוחות של הדרגים הנמוכים לעולם לא יוכלו להור ליד את צבאם לנצחון, משום שלעולם לא יהא להם בטחון במשמעותה ובתוצאותיה של פקודתם. השקר אינו רק פגיעה בערכי מוסר, אלא רעל המשתק כל פעולה חברתית תקינה, קל וחומר, פעולה חברתית מסובכת וקשה כפעולתו של צבא במלחמה. דרך השקר היא גם דרך דריסטרית. הסגן שלא ביצע כראוי את הפקודה שקיבל, אך דיוח דוח מסולף ומסר על דברים שלא עשה, לומד עד מהרה שקל יותר, בטוח יותר ואין בכך שום סיכון — לא מצד האויב ולא מצד מפקדיו — לבצע פקודות על הנייר בלבד, משום שמפקדיו ומפקדי-מפקדיו נוהגים כמותו, ומוליכים את השקר למעלה. משהגיע השקר לקצה הפירמידה, חוזר הוא בחזרה בצורת הודעות ופרסומים של העתונות הממשלתית, הצהרות המנהיגות ול-עתים מלווה אפילו הענקת אותות-הצטיינות של סרק. השקר חוזר ומחלחל כלפי מטה, ומגיע אל אותו הסגן — אלא עתה נושא השקר הפרטי שלו גושפנאק מקודשת של ההנהגה הגבוהה. ואכן, זו דמותו של צבא הגומל על כשלונות בפר-סימ, המעניק דרגות למפקדים שסרחו, המנהל עניינים על-פי חשבונות אישיים וגורמי-תעמולה-רושם, ולא על פי הקרי-טריון היחיד שהוא יפה לצבא — כושר-הלחימה.

אין איפוא פלא בכך שבמשך המבצע כולו לא נעו ולא זעו צבאות ירדן וסוריה, אף-על-פי שהיו קשורים עם מצרים בחווה-הגנה שאך זה נחתם. גבולם עמנו היה אף שקט מאשר בימים כתיקונם. אך בדיווחים דיוחו על מעשים גדולים שלא היו ולא נבראו. פעולת הסבקה שצוינה לעיל באה בעקבות תגמול מצרי על פעולה ישראלית בתחומי סוריה. תגמול זה נועד להפגין את האחדות הערבית. אם יכולים המצרים להפגין אחדות על-ידי דיווח כוזב על מאתיים הרוגים יהודים באוקטובר 1955 — מדוע לא יוכלו הסורים להפגין אחדות באוקטובר 1956 על-ידי דוחות-כוזב על פעולות צבא שלא היו ולא נבראו. במאמר שפירסם נאצר על המלחמה ב"סיני" הוא מוסר על 30 הפצצות כבדות שהפציץ חיל-האוויר המצרי את תל-אביב ועל הרס רב שנגרם לעיר. איני יודע מה חושב המצרי הפשוט על הודעה זו, אך אנשי חיל-האוויר המצרי, היודעים יפה שרק מטוס אחד משלהם הטיל פצצה אחת במ-קום אלמונים, למדו ודאי איך אפשר לרכוש תהילה בלי סכנות.

מחייב ומפעיל. היה זה קולה של הבושה, ולבושה אין כל משמעות אלא כתופעה חברתית.

במחקרם של הסוציולוגים האמריקאים שילס ויאָנוביץ על האָרמכט הגרמני בסוף ימיו ישנה תרומה חשובה לחקר בעיות רוח־הלחימה. הם מדגישים את גורם הליכוד החברתי של הקבוצות הראשוניות בצבא. כיתות ומחלקות אשר איבדו זה מכבר את המוטיבציה הלאומית־אידיאית ללחימתם — טענו שילס ויאָנוביץ — ואפילו כאלו שהלחימה נראתה להם בבחירות כמשחק אבוד, המשיכו להילחם ביעילות ואפילו בהתלהבות, כל עוד נשמר הליכוד החברתי שלהן, כל עוד היה החייל הבודד אחוז במסכת סבוכה של התחייבויות רג־שיות ומוסריות לחבריו ולמסגרת החברתית, אשר נולדו בו כתוצאה של שירות ממושך בצותא.

צה"ל מורכב, כידוע, מצבא סדיר ומצבא מילואים. בעית הליכוד החברתי בקרב הצבא הסדיר אינה קשה במיוחד, כי השירות המשותף במשך שנתיים וחצי ביחידות בעלות מסורת ארוכה, יחסית, דיים להבטיח את היוצרותו. אולם, סימן־שאלה גדול עמד בפני מפקדי צה"ל בכל הנוגע ליחידות המילואים. איש המילואים שרוי במשך כל השנה בחברה שונה מזו המצויה במסגרתו הצבאית. עמדתו בחברה, שמו הטוב, בר־שותיו והתחייבויותיו קשורים למקום אחר. יתר על כן, בגלל העתקת מגורים — שהיא תופעה נפוצה במדינה — היתה נדידה גדולה של חיילים בקרב יחידות המילואים. כמו כן, בעקבות גידול האוכלוסיה שלנו, טושטש הקשר בין מעשיו של האזרח בשעת שירותו בצבא ובין יחסה של החברה האזרחית אליו בחיי יום־יום. כי המצב השתנה שינוי רב מאז ימי מלחמת־השהרור, כשמרבית חייליה של הפלוגה עליה פיקדתי היו חברי מבית־הספר ומתנועת־הנוער.

מה היו פני הדברים מבחינת הליכוד החברתי במבצע „קדש“? התמונה לא היתה אחידה. היו חטיבות־מילואים שרוח לחי־מתם, אפילו היתה גבוהה כשלעצמה. נפלה במידת מה מזו של חטיבות אחרות. הליכוד החברתי בלט בחטיבת־מילואים שעיקר אנשיה באו מהישוב החקלאי של העמקים, הכולל הרבה בני קיבוצים ומושבים. ליכוד רב בלט גם ביחידות השריון. אבל למרות ההבדלים היהסיים בין היחידות השונות, התגלה בדרך כלל הליכוד החברתי בכל יחידות המילואים כגורם פעיל ובעל השפעה מבורכת על רוח־הלחימה. לבד מגורמים כלליים השייכים לנסיבות האובייקטיביות של קיור־מנו — כגון העובדה שעל אף גידולנו המספרי עודנו מדינה קטנה שליכודה החברתי הכולל הוא גבוה — כדאי לציין שני גורמים, שהופעלו על־ידי המטה־הכללי באופן מודע ומתוך תכנון שכוון לאותו ענין עצמו.

רוב יחידות המילואים, ובעיקר יחידות השריון, השתדלו מאוד בשנים האחרונות לפני המבצע להקטין ככל האפשר את נדידת־החיילים מיחידה ליחידה. שנית, לרגל מצבי מתיחות בטחונית חוזרים ונשנים במשך שנת תשט"ו, וכן גם בגלל תכנון מטכ"לי מכונן — גויסו כל יחידות המילואים בשנה שקדמה למבצע „קדש“ לתקופות־אימון ממושכות, ומספר ניכר של יחידות אף גויס יותר מפעם אחת. חיילי המילואים שלחמו ב„סיני“, שוב לא היו מספרים אלמוניים בתוך יחידה

ברם, משמעותו העיקרית של ענין אמת ושקר, נעוצה כאמור, בכך שאין הם אלא עדות לדמותה של החברה כולה, ולטיב האנשים מהם היא מורכבת. יתרונות רבים הפסידה מערכת ההסברה הישראלית משום שערכה את הודעתה עד לבירור מדויק וקפדני של האמת על האירועים. ויכוחים על ענין אותות ההצטיינות לא פסקו אצלנו — אך נוטים היינו לעתים לשכוח שכל אלה, ועוד דברים רבים אחרים (כגון: קפדנות וקמצנות בציונים לשבת, הקפדה על נקיית־כפיו של הצבא, וכיוצא באלו), אינם אלא צדדים שונים במערכת אחת, מער־כת השמירה על רמתה המוסרית והאנושית של חברת הלוח־מים הישראלית.

איכויות אנושיות וחברתיות אלו אינן נולדות ביום אחד. הן נעוצות במסכת חיים, בתהליכים הסטוריים, במצב כלכלי, במבנה חברתי ומעל לכל — במסורות חינוכיות של עם שלם. בשנים שקדמו למערכת „סיני“ קוננו בלבנו, משום כך, תמיהות וספיקות בקשר לעמידתם של העולים החדשים בני ארצות נחשלות, ובעיקר אלה מארצות־ערב, שאת דמות החברה בארצות אלה אנו מכירים מקרוב. והנה בא מבצע „קדש“ וכל ספקותינו נמוגו. בני עדות המזרח, שהיוו אחוז ניכר — ואולי מכריע — במספר הלוחמים, לא זו בלבד שלא הכזיבו אלא אף התגלו לעתים קרובות כעומדים ברום מעלות הגבורה. בטנקים שלחמו באבו־עגילה ישבו לא רק עוזי מגניגר וגדי משריד, כי אם דהבני מעדן וקונפורטי ממרקש. בתחקיר שנערך לטנקאים לאחר הקרב על משלט 37 ברפיח מספר ניסים, נהגו של אחד הטנקים, שהגיע מעיראק עם העליה הגדולה שלאחר מלחמת הקוממיות:

„...כשהגענו לפני המוצב החלו המצרים דופקים מהתותחים, ישר מולנו... עם פגזים שחודרים. אני נבהלתי והכנסתי למהלך אחורי והתחלתי לסגת. אך פתאום תפסתי את עצמי בראש ואמרתי לי: „ניסים, מה אתה עושה? תיכף הכנסתי למהלך ראשון והסתערתי קדימה עם כל היתר. כעבור שניות אחדות היה המוצב בידנו“.

יש משהו נוגע ללב בתיאור תמים זה, ומבחינת הנושא שלנו היום הוא חושף מהות עמוקה. יש צורך במחקר מיוחד כדי שנוכל לענות תשובה מלאה לשאלה המעניינת והמתמיהה — מה בעצם אירע לאותו בן־בגדד במשך שלוש או חמש שנות חייו בישראל, שהפך את לבו ונטע בו את היכולת הרוחנית לנצח במלחמה את שכניו בני המזרח, שאך אתמול היה הוא עצמו אחד מהם, ואולי אף נחות מהם במעמדו החברתי והאישי. אסתפק פה רק בהערה אחת, שתהווה אף את נקודת המוצא לנושא הרביעי של הרצאתי. הקול הפנימי שקרא באזניו של הטנקאי: „ניסים, מה אתה עושה?“ — לא היה קול הנובע מהתשתית האנטרופולוגית של אותו לוחם, לא היה זה קולם של האינסטינקטים, או של הדחפים האינדיבידואליים, לא היה זה קולו של האני המקורי — היה זה קולו של אני חדש, שנוסף לניסים בשנים מאוחרות יותר, היה זה קולה של החברה שאימצה אותו כבן, קולה של תודעה קיבור־צית שהצליחה להיטמע בתוך ישותו של ניסים, ומאחר שהיתה החברה יקרה ללבו עד מאוד, ומאחר שהיכה בה שורשים והיא הזינה אותו, הפכה התודעה הקיבוצית בלבו לציווי

פני מולידה מבצעים מסוג מבצע „קדש“.
חמישה הם העקרונות עליהן מושתתת התפיסה הזאת: הת-
קדמות, מהירות, תוקפנות, ביצוע בכל מחיר, הפיקוד הצועד
בראש. היו אלה עקרונות שנבחנו ונתגבשו בקרב היחידות
הלוחמות במשך שנים; אלה היו עקרונות שעל פיהם הונך
צה"ל למלחמה.

בספרו על מערכת „סיני“ מעלה גנרל מרשל בחינה מעניינת.
כשנכנסת יהודה צבאית אל תוך שדה-ראש פתוחות לפניה
מספר דרכים; הבחירה באחת מהן תלויה באופיו של הצבא
עליו היא נמנית. יש צבא שישתדל לסגת ולהיערך מחדש —
וזה על-פי-רוב גרוע למדי. רוב הצבאות ילמדו את מפקדיהם
לרדת לקרקע אך להשתדל לצאת מהאש הצידה, ולתפוס
מחסה מחוץ לריכוז האש. בישראל פותחה שיטה חדשה:
יוצאים מריכוז-האש קדימה. הציווי „תמיד קדימה“, אינו רק
שיטה של מהירות ושל תוקפנות אלא גם שיטה הנותנת
בטיחות גבוהה ללוחמים. זוהי סיסמה הנולדת מתוך רוח
רמה אך גם יוצרת אותה תמיד מחדש.

על ענין המהירות אמר פעם הרמטכ"ל דאז: תארו לכם
שניתנת לשחמטאי הזדמנות לעשות שניים או שלושה מהל-
כים לפני שיהיה סיפק בידי יריבו לעשות אפילו מהלך אחד.
איזה יתרון עצום יקנה לעצמו הראשון! לרוע המזל, אסור
הדבר בשחמט לפי חוקי המשחק, אך במלחמה ניתן הדבר
להיעשות על-ידי המהירות. כתוצאה מיזמתנו ההתחלית יחלוף
זמן מה בטרם יתאושש האויב מהתדהמה, בטרם יוכל להבין
ולדעת מה בעצם קרה, ובטרם יוכל להפעיל את גייסותיו. אם
נצליח אנו להנחית את המכה השנייה ואת המכה השלישית
עוד בטרם יתאושש האויב — נוכל להפוך הצלחה מקומית
לנצחון מהיר ומוחלט. גם זה אחד מסודות הצלחתנו בסיני.
בקשר לענין הליכת המפקדים בראש, אשר שימש נושא לויכוח

שאליה קובצו באופן מקרי אלא אחים-לנשק שהכירו זה את
זה מקרוב, קלטו חוויות משותפות מתקופות יזע קודמות,
ונקשרו זה אל זה בעבותות חברות וחביבה אשר הפכו לעבור-
תות של מוסר לחימה, של אחריות הדדית והקרבה.

למושג „רוח-הלחימה“ יש וחיוב להיות גם תרגום בתחומי
דוקטרינת-הלחימה. רוח זו חייבת להשפיע על שיטות הפעולה
הטקטיות ועל טכניקות הלחימה. דיון יסודי בסוגיה זו היה
מחייבנו לעיין עיון מפורט בתורת הלחימה של צה"ל, ולא
כאן המקום לכך. נסתפק, לפי כך, רק במספר דוגמאות
ודברים עיקריים.

ירשנו מהצבא הבריטי את שיטת הגששים. כשיחידה צבאית
מתקדמת בלילה, היא שולחת שניים-שלושה חיילים קדימה,
כדי שיבלשו את נתיב ההתקדמות. לפי שיטה זו היו הגששים
מעכבים מדי פעם בפעם את הגוף העיקרי, כדי לבחון מקומות
חשודים. כתוצאה מכך היתה התנועה נעשית מסורבלת ואטית.
במקרה של היתקלות נפתחה פרוצדורה מסובכת של ירידה
אל הקרקע, תצפית, שיקולים, התפרסות וכו'. מביט-מדרשם
של הצנחנים שלנו התפתחה שיטה חדשה: בראש הגוף נעה
קבוצת-חוד. אין בולשים את הדרך אלא נעים במהירות קדי-
מה, ובמקרה של היתקלות נערכת באופן אוטומטי הסתערות
על מארב האויב כדי לפלס בכוח דרך לגוף העיקרי המתקדם.
על פי רוב היה מפקד בדרג גבוה יחסית פוקד על החוד
ומשתתף בו בעצמו. שיטה זו איננה רק שינוי בטכניקה, אלא
מהוה גם שינוי עמוק בכל הגישה לנושא הלחימה. היא מת-
בססת על סדר קדימות אחר בבחירת עקרונות המלחמה והיא
נובעת מרוח-לחימה שונה. ניתן לומר, אולי בצורה סמלית
מעט, כי שיטת הגששים ברמת הכיתה והמחלקה מוליכה
לפעולות מסוג הפעולה הבריטית בסואץ; שיטת החוד התוק-

חיים רבים בתוכנו, הרשונא לי לקרוא בפניכם קטע מתוך ספרו של משה שמיר „כבשת הרש”. בנו של תועי, מלך חמת, משוחח עם אוריה החתי על המלחמה בין דוד המלך ובין שובך, שר־צבא מלך ארם, ואומר:

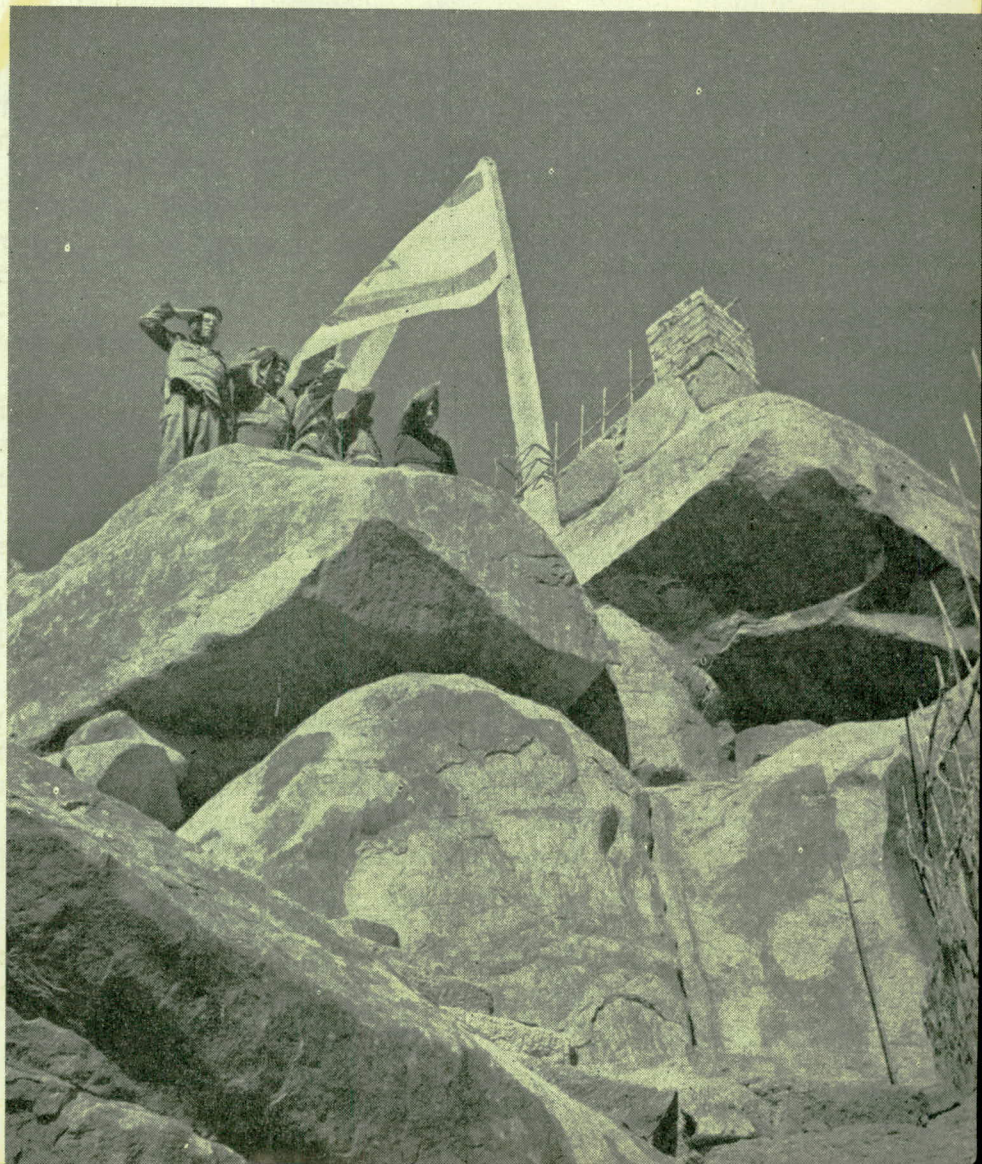
„תנוה דעתך — הנצחון לדוד הוא, למלךך. הן ידעת מי הוא ההולך בראש צבאות ארם — שר־צבא הוא ההולך. עבד מעבדי המלך. והמלך מלכם איהו? — ספון בארמונו בדמשק — — ומי הוא ההולך בראש צבאות יהודה, אף זאת ידעת, לא־כן? המלך בראש צבאות־יהודה, המלך בעצמו ובבשרו. כאחד עם שריו, עם גיבוריו ועם חייליו, ועם אחרון עבדיו. בראשם הוא, אל נוכח פני המלחמה ראש וראשון. המלך יכה את שר־הצבא, ראה כי אמרתי. ההולך בגופו — את השולח עבדו תחתיו... הן מטיב אתה ממני לדעת את נפש הצבאות, כלום לא נכוחה דיברתי? — הנה כן: כדרך שלח המלך את שר־הצבא תחתיו, ישלח שר־הצבא את הכפופים לו תחתיו. הללו את הפחותים מהם, הללו — את הסרים למשמעתם, הללו — את אחרוני האספסוף, טבע להם הדדעור דגם, וכמינו וכגונו יעשה צבאו כולו. הדדעור אחד חמק מן הקרב — עשרה ריבוא הדדעור יצאו לקרב תחתיו. צבא ארם כולו — צבא המון המוני הדדעור

ב,מעמד הר־סיני”

קטנים, חסים על עורם, נקועים מזולתם, נמלטים על נפשם... וכנגדם צבא יהודה — כדגם שטבע להם דוד כן יעשו גם הם. כדרך שהלך דוד בעצמו, ילכו שריו בעצמם, בראש גדודיהם ילכו — להלחם רוחם ולהגביר תאות נצחונם. מהם יראו כן יעשו הסרים למשמעתם, וכמותם — הפחותים מהם, ואף שר־העשרה, ונמצא כל הצבא הגדול הזה מתפרץ ואץ להכות ולהשימד, להערות נפשו על שדה הקטל, בגבורה גדולה, בשם אלוהיהם ובשם מלכם, מחוברים זה לזה, מסייעים זה לזה, קונים ישועתם בדמם”.

לאחר שבחנו רוח־הלחימה במערכת „קדש” מבחינות שונות, הרשונא לי לערוך השנאה בין מערכה זו ובין מלחמת השחרור שלנו. הרצון להשוות אירועים הסטוריים שונים נטיה טבעית היא אצל כותבי־העתים. על־פירוב מבקשים הם להשוות תקופות שונות לשם מציאת הקווים השווים והדומים, כדי לחשוף בדרך זו את החוקיות ההסטורית. אולם, משום שהבולטת ביותר בכל קווי־האופי של ההווה ההסטורית היא הרב־גוניות של התופעות, שפירושה האחר הוא — ייחודה וחד־פעמיותה של כל תופעה ותופעה כשלעצמה, דומה כאילו נדונות השואות, המבקשות את השויון, לכשולן או לשטחיות. אבל ערכן של השנאות הסטוריות נעוץ, לדעתי, דוקא בהבלטת השוני שבין תקופות שונות. הבלטת שוני זו אינה אלא ראית האי־רועים בפרספקטיבה, והיא עשויה להע־שיר את משמעותם של האירועים הנב־חנים לגבי דידנו, ולהקנות מימדים נוס־פים לתהליכי ההתפתחות וההשתנות. כל השנאה שנשואה אם מערכת „סיני” ל־מלחמת השחרור שלנו, מהבחינה הצב־אית, המדינית, הארגונית או מכל בחינה אחרת, תבליט לעינינו מיד את הדרך הארוכה ורבת ההשגים שעשתה המדינה במשך שבע שנות קיומה הראשונות, ואת השוני העצום שחל בנו, במעמדנו ובמצבנו, החיצוניים כפנימיים. וענין הראוי לבחינה הוא, אולם, גם השנאת רוחן של שתי המלחמות או, נאמר, אפי־לו מצב־הרוח, האוירה אשר שררה בהן, סוג הגבורה שנתגלתה בהן — תהיה מאלפת, מלחמת הקוממיות היתה ביסודה מלחמה טראגית, מלחמה שנמהלו בה הרבה עצב עם מעט מאוד שמחות, חרף כל נצחונותינו. היתה זו מלחמה רבת קרבנות וממושכת. היתה זו מלחמה שנעשתה מתוך התאמצות עליונה של אומה בכל רמ”ח אבריה, אומה שזו עתה נולדה מחדש וכל מעשיה מגומגמים, רבי תלאות וקשיים. במשפחות רבות מישראל נטבעה מלחמת השחרור בזכרון של כאב ושכול.

מערכת „סיני” היתה שונה. ודאי, לאותן משפחות שאבדו בה את יקיריהן תשאר גם היא זכרון עצב ויתמות, אך לאומה ככלל היתה זו מלחמה קצרה ונלהבה — מותר, דומני, לומר כמעט חגיגית. היה בה

אש לחלום כי הכל כבר נגמר". חרוזיו של משורר מערכת "סיני", נימתם שונה היא: "לא אגדה רעי לא אגדה, ולא חלום עובר. הנה מול הר סיני, הסנה, הסנה בוער, והוא בוער באון, בפי גדודי בנים, ושערי העיר ביד השמשונים".

ובסיום הרצאתי, עוד מלה אחת כלקח לעתיד לבוא. בשיחה עם סופרים צעירים בינואר 1956 אמר רב־אלוף דיין: "נחון לנו הרבה כוח רוחני כדי שנוכל למצות את כוחנו הגופני עד תום". זה היה סוד נצחוננו בסיני. ומאחר ולעולם לא יהיה כוחנו הגופני רב ומספיק, הרי שאין לפנינו דרך אחרת ללכת בה, אלא שנהיה מאמצים את כוחנו הרוחני עד תום.

מעוף רב והרבה שמחה, היתה בה התפרצות עממית ורגש של שחרור והתנערות. יותר מכל מצאה התפרקות זו את ביטויה בימים שלאחר המבצע, כאשר אלפים אלפים מבני ישראל נהרו לסיני בנעריהם ובזקניהם למשש במו ידיהם, להריח במו אפם ולחזות במו עיניהם את השחרור הגדול, את היציאה למרחבים, את מראה המדבר המוטל לפנייהם דומם ומודבר — כסמל לנצחונם ולאדנותם.

המעין בשירים ובפזמונים שנוצרו בשתי מלחמות אלו יבחין מיד בהבדל הגדול. מרבית השירים של מלחמת השחרור הם נוגים, מלנכוליים: "הן אפשר ובג'יפ שעבר", אומר המשורר בתש"ח, "שאגו בחורים כי נגמר... הן אפשר בין עשן ובין

המפקד, הספר - ורוח הגייסות

נוסח רוסי — 1941

"שעה שתוארתי, כיצד הסתכלתי מעמדת־התצפית של גדודי במשך קפת על הטנקים וחיל־הרגלים הגרמניים הפורצים אל העיר וולוקוז לאמסק, שאל פאנפילוב:

— ובאיזו שעה, חבר מומיש־אולי, ראית זאת?

— בשעה אחת אחר־הצהרים בקירוב.

פאנפילוב פרץ בצחוק.

— בדיוק אז גמרתי אומר בנפשי להתגלח. המסיבות, חבר מומיש־אולי, היו... צריך היה — פאנפילוב טילטל ראשו השב, הגזוז באור־חיילים, אישהו הצדה, שוב קרץ לי, — צריך היה להרגיע את קהל אנשי־המטה שלי, בבית־המטה שבקצה העיר שלתוכה כבר פרצו הגרמנים. הזמנתי ספר. וברחוב — טראַך־טאראראך פגזים... הספר זרק את התעה, המברשת, ברח. ואני צועק: חבר דורפמאן, ראש־המטה! הספר ברח, סייס־נא את מלאכת הגילוח, עשה עמדי חסד... ואמנם, החוקנו שם מעמד עוד כשלוש שעות.

— חבר גנראל, אינך נשמר לנפשך.

— אין דבר... תיחפו — והיית לצחוק בעיני האויב... אך המשך,

המשך, חבר מומיש־אולי, ספר על הקרב שלך.

מתוך "ימים אחדים" לא. בק — ספר־המשך ל"אנשי־פאנפילוב", אשר תרגומו העברי כבר עשה למוכר לרבים ממפקדינו את דמותו יוצאת־הדופן של מפקד־דיבזיה אשר הפך לאגדה־למחצה.

נוסח גרמני — 1914

...פעם, בחזית־המזרח, נשלהח פלוגתי, במעטה החשיכה, אל עמדה קדמית חשופה — כשלב־הכנה לקראת עריכת התקפת־פתע. אנשי הפלוגה הסוו עצמם ככל שיכלו, כי היה עליהם להישאר בעמדה מגולה זו במשך כל שעות היום, עד למחרת. אילו נתגלו — נתונים היו לרחמייה של הארטילריה הרוסית, וזאת בטנחים קרובים — למדי.

במשך היום ביצעה הארטילריה הרוסית מספר־פעמים "ירי־בילוש", אשר הגיע אף קרוב מאוד אל העמדה אותה תפסו. הדבר כה הגביר, בהדרגה, את עצבנותי עד שנתעורר אצלי הרושם כי עוד מעט יונקו משם, בבקשם מחסה. קראתי אז לספר הפלוגה ואמרתי לו כי יתקין את תספורתי — וזאת בתחום־ראייתה של הפלוגה כולה. התעלמות זו מן המצב הרגיעה את אנשי, והם נשארו כולם במקומותיהם.

מצוטט במאמרו של גנרל אמריקני "על מנהיגות" כסיפור על קפיטן גרמני, שלמד יחד אתו בביה"ס לרגלים של צבא־ארה"ב ב־1925 — ושהיה, לימים, אחד הגנרלים הנודעים במלחמת־העולם השנייה.

התנועה הלאומית הערבית

(לפי הרצאה בפני סגל הפיקוד הבכיר של צה"ל)

מאת יעקב שמעוני

מגדירה מיד עם לידתה מה הם גבולות המדינה שהיא רוצה להקים, מהו תחום העצמאות שאליה היא שואפת. אבל, דומה כי פחות מכל תנועה אחרת הגדירה התנועה הערבית בשנותיה הראשונות מה בעצם היא רוצה. היא לא הגדירה בשנותיה הראשונות מה הם גבולות המדינה הערבית שאליה היא שואפת, מה שטחה ומי נתיניה, מה דמות משטרה; האם מדובר על מדינה אחידה, הכוללת את כל ארצות ערב — או על פדרציה של מדינות — או רק על ברית של נסיכויות? יתר על כן, האם מדובר על עצמאות או על אוטונומיה חלקית במסגרת האימפריה העות'ומאנית, שתהיה מעתה לאֶל־ריכז־זית... אפילו בשאלת־יסוד זו לא הוגדרו בראשונה מטרת התנועה ומגמתה.

ההגדרה הראשונה של הגבולות שבתחומם נתבעת עצמאות ערבית, היא במכתביו הידועים של השריף חוסיין אל מק־מהון. היה זה ב־1915, עשר שנים לאחר שהחלו להתגבש גרעיני התנועה הלאומית (וייזכר כי ההגדרה שחוסיין נתן במכתביו לא כללה את מצרים ואת צפון־אפריקה הערבית — לא ה"מערב" ולא החלק הסודני או הלובי; הוא תבע עצמאות לחצי־האי ערב ולמה שמכונה "חצי־הסהר הפורה", בהוסיפו חלקים של תורכיה הדרום־מזרחית; תחום זה הוא ראה כתחום הלאומיות הערבית). וגם אז לא הוגדר מה תהיה דמות המדינה — האם מדינה אוניטרית, פדרציה או ברית־מדינות. מותר להניח שבאותן שנים, שנות ההתהוות, לא היה כל זה ברור לקברניטי התנועה הנולדת עצמם.

עירוב התחומים בין הלאומיות הערבית ובין התעוררות האיסלם, הנו נושא שטרם נחקר כדן במסגרות העמוקות והמרחיקות־לכת לגבי הפסיכולוגיה הסוציאלית של העם הערבי. אמנם, גם תופעה זו אינה מיוחדת לערבים; מידה של עירוב התחומים בין תחיה דתית ותרבותית לבין התעוררות לאומית הנה רגילה למדי בתנועות לאומיות רבות. אולם אין בעולם עוד דת כדת־האיסלם שהיא אוניברסלית־למחצה ולאומית־למחצה, יצירה ומורשת של עם מסוים — העם הערבי — אך לא שלו לבדו. יש אולי מקצת הקבלה לדת הבודהיסטית, שהיא אוניברסלית לא־לאומית באופיה — ובכל זאת סייעה לתחיה לאומית; שכן, הלאומיות הבורמנית והציני־לונית, שנולדה בראשית מאה זו, היתה קשורה עם תחיה

ראשיתו של הנסיון לציון קווים לדמותה של התנועה הלאומית הערבית נעוץ בנסיון להגדיר במה שונה תנועה זו מתנועות לאומיות אחרות, ומה מבדיל בינה לבין התנועה הלאומית ה"טיפוסית" הרגילה.

נקודת־מוצא חשובה להערכה היא התקופה, בה נתהוותה התנועה הלאומית הערבית: ראשית המאה העשרים. היא נולדה בשעה הסטורית, בה עמדה תקופת הליבראליזם, תקופת התפשטותה של הבורגנות הקפיטליסטית העולה וכובשת, לה־גיע לקצה — כשדמותה הליבראלית של הבורגנות כבר מעורערת וגונעת, והאימפריאליזם האירופי לובש צורות חד־שות, מלאות משברים.

איחורה זה של התנועה הלאומית הערבית, שנטל ממנה אותם שרשים בליבראליזם הפרלמנטרי אשר תנועות לאומיות אחרות הספיקו להכותם, הוסיף לתת אותותיו. בימי פריחתה של התנועה — בשנות העשרים והשלושים — היתה, למשל, התנועה הסוציאליסטית בעולם מפולגת; הסוציאליזם הדמור־קראטי נמצא בתקופת ירידה (ודבר היותו לכאורה בן־ברית לשלטון הקולוניאלי הוסיף והרחיק ממנו את לב הלאומיים בארצות־חסות); ותנועות טוטליטאריות בשמאל ובימין — הן שקבעו את דמות התקופה והן שהשפיעו על התנועות הלאומיות הצעירות.

התנועה הלאומית הערבית לא הגדירה בראשיתה בדיוק את מטרותיה ותחום־שאיפותיה. אמת, לא כל תנועה לאומית

הרצאתו של יעקב שמעוני — מעובדיו הבכירים של משרד־החוץ, ובעל ספרים ומחקרים בתחום המזרח־התיכון הערבי — על "התנועה הלאומית הערבית" הורצתה באחת מהשתלמויות קצינים־בכירים של צה"ל. סקירת התפתחותה ההסטורית של התנועה הערבית, וניתוח מהותי של אופיה, תכונותיה ומגבלותיה, מוליכים את הקורא במישרין אל נסיבות־הערכה — והרהור — לגבי מגמותיה ואפשרויותיה כיום ומחר. וכאן מתגלה לו כי קווי־המחשבה בהרצאה — שהורצתה שבועות מספר לפני המהפך הסורי הפתאומי לכאורה, והעזועים (המוסוים והגלויים) במדיניות ה"קהלילה הערבית הבלתי־מאוחדת" (קריא — מצרים) שבאו לאחריו — כוחם יפה כיום להעמיק את ראינתו.

גם הוא לתנועות אחרות, אך הבולט מאוד בתנועה הערבית — זהו תסביך עמוק של נחיתות והתנשאות (שהוא, כידוע, שני הצדדים של אותו מטבע פסיכולוגי) ביחסה אל העבר הלאומי. הערבים — „ברוגז“ עם ההסטוריה. הם יודעים ש־היתה תקופת זוהר, היה תור זהב בו היו הערבים נושאי התרבות, המעצמה הראשית בכל העולם, גם מבחינה פוליטית וצבאית וגם מבחינה תרבותית והשכלתית. אמנם, קצת מפריזים בכך; שכן תור־זהב של התרבות הערבית לא היה בדיוק עיקרו תור יוצר — אלא תור מעביר, מתרגם, מפרש ומרחיב (ולאו דוקא הערבים היו נושאי איה של תקופת־זוהר זו, אלא גם פרסים, יונים, יהודים ש־יצרו בלשון הערבית). אולם

אמת היא שהיה תור־זהב כזה, ובשעה שהעולם המערבי היה שקוע בחשכת ימי־הביניים, העבירו הערבים את מורשת התרבות היוונית — המדע, האסטרונומיה, המתמטיקה — והחזיקו גחלתם לוחשת ויוצרת. שמורה בלבבו של הערבי תודעת־גאווה חריפה על אותה תקופת־עבר, בה היו הערבים בחינת מאור לעולם. ותקופה זו עברה — והיום, זה דורות, הערבים נחותים, הן מבחינת כוחם המדיני והצבאי והשפעתם בזירת העולם ואף באזורם הם, והן מבחינת השגם המדעי, האמנותי והספרותי. וכך נולד תסביך עמוק וחמור בלב העם הערבי ותנועתו הלאומית. גם כאן יש הקבלות: אין כמעט עם בעולם שאין לו בעברו תקופת־זוהר בה היה עם שליט, עם הנושא תרבות גדולה; כך פרס, יון, תורכיה, קמבודיה, תאילנד ואף האינקים באמריקה הדרומית. אבל דומני כי תסביך ההתנשאות־הנחיתות בולט במיוחד אצל הערבים.

● הערבים השיגו עצמאות־למחצה כמעט מבלי שנאבקו עליה, ותנועתם הלאומית החלה להיאבק על השגת החצי השני מתוך נקודת־מוצא של עם שמחצית־העצמאות כבר בידו, ולא של עם מדוכא ונטול חירות.

בראשיתה שאפה התנועה הערבית הלאומית לשחרור משלטון התורכים. אולם אז היתה חלושה מכל הבחינות. חלשה היתה מבחינה ארגונית: בימי התורכים לא הגיעה לידי גרעינים בעלי־ערך של תנועה מאורגנת ותקיפה; בשני העשורים הראשונים של המאה היו אלה אך קבוצות קטנות של משכילים וקציני־צבא, מאורגנות־למחצה, מתעוררות ומתפרקות חדשות לבקרים. בועידת פאריס המהוללת של שנת 1913, מעין כינוס־יסוד של התנועה הלאומית הערבית, השתתפו לא יותר מאשר 25—24 עסקנים וסטודנטים צעירים. והתנועה היתה, כאמור, חלשה מבחינת המחשבה: לא ידעה בדיוק

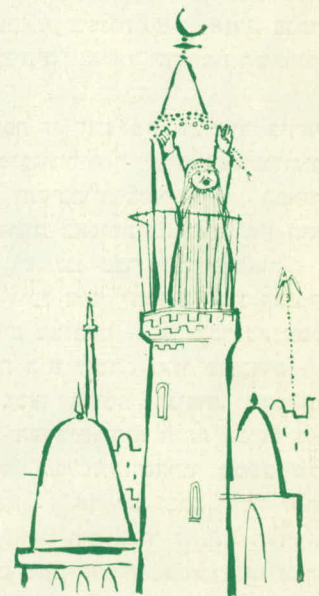
בוֹדהיסטית דתית. אכן, יש מקצת הקבלות; אך באשר למידת עומק ההשפעה אין כעולם הערבי לתופעה זו, לעירוב התחורמים שבין התעוררות הדת (האיסלם) והתעוררות הלאומיות הערבית — עירוב שעד היום לא מצאו לו קברניטי ערב פתרון ואף לא אבחנה נכיה.

כאן ניגוד מהותי, סתירה עמוקה. האיסלם הוא דת אוניברסלית, הכוללת מאות מיליוני מאמינים מחוץ לערבים. מבחינת המספר מהוים הערבים חלק קטן באיסלם העולמי: בין 400—300 מיליון המוסלמים, רק 60 מיליון הם ערבים. בפכיסתאן לבד 80 מיליון מוסלמים — יותר מאשר בעולם הערבי; ואותו מספר — באינדונסיה. בהודו — מיעוט מוסלמי בן 50 מיליון. אם בשם דת האיסלם אתה בא לפעול ולהקים גוף פוליטי, מדינה — אתה הופך את קנה־המידה, את אבן הבוחן, לדתית, לא־לאומית, אתה מרחיב את המסגרת מעבר לתנועה ערבית לאומית. מצד שני, הפועל בשם האיסלם מוציא מכלל האומה הערבית את כל שאינם־מוסלמים — ולא מעטים כאלה מצויים דוקא בין אבות התנועה הלאומית הערבית, כגון נוצרים מלבנון ומסוריה (ואם מוסלם סוני אדוק הנך, עלול אתה להוציא מכלל התנועה והאומה אף זרמים איסלמיים פורשים או סוטים).

יש ניגוד מהותי ועקרוני בין תנועה לאומית לבין תנועה המדברת בשם האיסלם, כדת אוניברסלית. איש כאת־תורק — המדינאי היחיד במזרח־התיכון שידע להתוך דברים ביד תקיפה — הבחין בו. אחד הצעדים הראשונים שעשה במהפכה ההסטורית הגדולה בתורכיה היה הפרדה מוחלטת בין הדת והמדינה, בין האיסלם והלאומיות הממלכתית התורכית הנולדת. ואילו מנהיגי ערב לא עשו ניתוח זה — לא מבחינה ממלכתית־מדינית ולא מבחינה מחשבתית־רוחנית. הם אף לא הציבו לעצמם את הבעיה באופן ברור, ולא ניגשו באופן אמיץ לפתרונה.

לעומת זאת ברור כי האיסלם הוא גם גורם מסייע להתעוררות הערבית. אם תשאלו איש בלתי־משכיל, פשוט, המשתתף בהפגנה פוליטית, אם הוא עושה מעשיו כמוסלמי ולמען האיסלם — או כערבי ולמען תביעות לאומיות — לא יבין את השאלה. כל שאלת ההפרדה, הצורך בהגדרה, לא התעוררו אצלו. גם בשיחה עם איש משכיל, שהגה מחשבה מדינית, מתברר לעתים שאף הוא לא בחן את בעית ההפרדה הזאת, גם הוא לא עשה צעד מכריע ועיקרי זה בהתעוררות תנועה לאומית חדישה: הגדרת הלאום מול העדה הדתית, הפרדת הדת והמדינה (אכן, בעיה שגם ישראל מתלבטת בה לא מעט).

● דבר המשותף במידת־מה

מה היא רוצה, לא ניסחה את מטרותיה. אחדים מאישיה חשבו על עצמאות מוחלטת. רובם חשבו על דצנטרליזציה. על אוטונומיה — אולי במסגרת אימפריה עותומנית „דואלית“, חלק תורכי וחלק ערבי, עם החליף כשליט על שניהם. ולידי גיבוש והבשלה. לא הגיעו מחשבות אלו.

כאשר ניתנה לאומה הערבית הזדמנות הסטורית להיאבק על שחרורה מעול התורכים, במלחמת העולם הראשונה — היא לא נחלצה לנצלה במרץ ובמסירות. חלוקות הדעות גם על ערכה הצבאי של תנועת הגרילה שב „מרד הערבי“ הידוע, ולא ניכנס כאן לפרטי הסוגיה. מכל מקום, ספק רב באיזו מידה היה המרד בחג'אז ביטוי ותוצאה של התנועה הלאומית הערבית, קשור עם גרעיני התנועה הערבית שבערי הלבאנט. כשלעצמה, היתה זו מרידה של מספר בני השושלת ההאשמית שבחג'אז, שלא נתמכו בארצם בתנועה לאומית כלשהי אלא גייסו בעזרה בריטית בדואים בתשלום. העדות היחידה לקשר בין נסיכי בית האשם לבין גרעיני התנועה הערבית בדמשק, הם דברי מקורות ערביים על קשרים כאלה של פייסל ועבדאללה בני חוסיין. לדבריהם, ביקר פייסל בשנת 1915 בדמשק ונפגש עם אנשי התנועה הלאומית הערבית, שהשפיעו עליו והכתיבו לו מה התביעות הלאומיות שצריך להשמיען. ידוע שפייסל היה ב־1915 בדמשק וכי נפגש שם עם כמה עסקנים. אבל אשר לקשר הסיבתי־הרעיוני בין פגישות אלו לבין התביעות שהציג השריף חוסיין לבריטים בחליפת האגרות הידועה בינו לבין מקמהון — ובכך, בין התנועה הלאומית לבין המרד — הרי העדות היחידה היא בדברי הסטוריונים ערביים, שיש להם ענין פוליטי מובהק להבליט קשר זה ושעדותם איננה מהימנה איפוא לחלוטין. בחששים, בהתנדבות ובהיחלצות למען המרד עשו הלאומיים שבערי הלבאנט אך מעט. אמנם, סבלו מידי התורכים ונאשמו באי־נאמנות. אולם כמה עסקנים ערביים לאומיים מדמשק ומבירות, מבגדאד ומ־בצרה הצטרפו למרד הערבי בפועל ממש? לפני כיבוש סוריה ועבר־הירדן בידי הבריטים — אך מעטים מאוד; ותש־

הצטרפות לצבא כובש ומנצח, שאינה מוכיחה דבר. אכן, הערבים הלאומיים שבארצות „הסהר הפורה“ כמעט ולא נאבקו למען שחרורם מעול התורכים. שחרור זה קיבלו מידי נסיכי בית־האשם כ „מוצר־לאוי“ של מעשה בעלות־הברית בפרקן את האימפריה העותומנית. הירותם מעול התורכים ניתנה להם כמתנה מהמערב. זוהי אמת שהמשכיל הלאומי הערבי הממוצע דוחקה מלבו.

כאשר החלו הערבים להיאבק, היה זה מאבק לא נגד מדכאיהם אלא נגד משחרריהם־למחצה. נגד התורכים לא היתה מרידה של־ממש; היה היתה — נגד הבריטים והצרפתים, שהיו לא מדכאי הערבים ושלולי חירותם „במאה אחוזים“, אלא מדכאים־למחצה ומשחררים למחצה — משחררים אשר לא העניקו עצמאות מוחלטת אלא רק עצמאות־למחצה. יש בודאי בקרבנו מי שאינם מוכנים לקבל גישה כזאת, כי לדידם קיים רק שחרור ולבן: או חירות או דיכוי. אך בהסטוריה מועטים השחרור והלבן ורב בה „האפור“, בגונים שונים — כהחירות, בהיר־יותר. גם התנועה הלאומית הערבית נולדה מתוך מצב „אפור“, של חצי־שחרור וחצי־דיכוי. זוהי אחת מעובדות־היסוד החשובות להבנתה — אלא שהערבי רוצה לשכחה ולטשטשה.

מדינות־המערב פרקו מעל הערבים, זו הפעם הראשונה במשך מאות בשנים, את עול השלטון העותומני והקימו לערבים לראשונה מסגרות של מדינות־אומה — המסגרות שכל תנועה לאומית שואפת אליה. במה חטאו כלפי הערבים, במה קוממו אותם למאבק נגד המערב? בשני מישורים: ראשית, מדינות המערב הקימו מדינות ערביות אלה במסגרות נפרדות — ולא כמדינה אחת ומאוחדת. לו הניחו לערבים לעצב דמות מס־גרתם המדינית לבדם, לולא כפה עליהם המערב מדינות נפרדות — ספק רב אם היו הערבים מגיעים להקמת מדינה מאוחדת. יתכן כן ויתכן לא. טענת הרוגו הערבי היא שהמערב כפה עליהם בשנות 1918—1920 את הפירוד, מנע את הגשמת החזון הלאומי הערבי הכולל — אחדות הערבים. וטענה שניה: המערב לא נתן לערבים את מלוא החירות, העצמאות במאת האחוזים — אלא רק עצמאות־למחצה. על כן, משנולדה התנועה הערבית הלאומית הפעילה, בשנות 1918—1920, פנתה נגד המערב — ואלו שתי סממאותיה: איחוד והשלמת השחרור.

מבחינה הסטורית היתה שאיפה זו להשלמת השחרור בודאי מוצדקת ולגיטימית. אבל מסיבות־לידתה יצרו בפסיכולוגיה הערבית — האינדיווידואלית והקיבוצית־ציבורית — הפרזה טרגית. כאשר נואם מנהיג־המונים באסיפת־עם רבתי אין הוא יכול לומר לשומעיו: „הנה, יש לנו כבר חצי עצמאות — ועתה נלחם להשלמתה“. זאת יוכל אולי להסביר לחוג קציני־צבא גבוהים, או לחוג משכילים מצומצם — אך בכך לא יוכל להלהיב המונים. לאלה מוכרח הוא לומר: „אנו מדוכאים — ונלחמים למען השחרור“. מכאן נעימת הניפוח, ההפרזה הנלווית אל התנועה הלאומית הערבית. היא היתה תנועה לא לשחרור מדיכוי מוחלט, אלא להשלמת השחרור ממצב של חירות־למחצה, עצמאות־למחצה — אך לא יכלה לומר זאת לא להמונים, ואף לא לעצמה. אילו היה ברור למנהיג הערבי, כי הוא מפריז באזני ההמונים מתוך הכרח טכסיסי לא־יגונה, אילו ידע בלבו את האמת, היה זה אולי בריא יותר, טוב

עים אחוז מאלה שהצטרפו גויסו ממחנות השבויים הבריטיים — גיוס שערכו פחות מהתנדבות עצמית יזומה. מובן, אחרי כיבוש עבר־הירדן וסוריה הצטרפו רבים — אולם היתה זו

יותר לתנועה הערבית. אלא שגם המנהיג הערבי, המשכיל הערבי, הדחיקו את האמת מלבם.

מכאן תופעה טרגית שניה, שיתכן כי היום מתחילים הערבים להתגבר עליה — אבל במשך כל שנות ה-20 וה-30 ודאי שלקו בה. מתוך הפרזה בהצגת המאבק כמאבק-שחרור, הוניהו הם כמעט לחלוטין כל אותם הצדדים הקונסטרוקטיביים, החיר-ביים, הבונים, שאפשרי היה לעסוק בהם אף במסגרת העצ-מאות-למחצה של אותם הימים. התביעה להשלים את העצ-מאות הפוליטית, להוציא את המערב וצבאו מהפינות שבהן עדיין החזיק, היתה מוצדקת כשלעצמה; אך היא לא היתה חוץ-הכל, כפי שהוצגה. אף בשעה שהאנגלים הוסיפו לשבת, שלא-כדין, באיזור תעלת-סואץ, יכלה מצרים הלאומית לעשות בביתה הרבה דברים — ולא עשתה. אך מעט מאוד הפריע לממשלת מצרים, העצמאית בשבעים או בשמונים אחוז — או לממשלת עיראק, סוריה או הלבנון, הנהנות מעצמאות חלקית — לעסוק בחינוך, להקים מערכת חינוך ראוייה-לשמה ודור הגדל לקראת העצמאות; להקים שירותי תברואה; להנהיג רפורמות סוציאליות; לכוון מפעלים משקיים ושירותי-

כלכלה. הבריטים או הצרפתים כמעט ולא הפריעו בכך. אולם ממשלות ערב עשו אך מעט בשדות אלה; משרדי החינוך והבריאות, שריהם ומנגנוניהם, לא הקדישו לכך תשומת-לב אמיתית — כפי שעשו תנועות לאומיות אחרות, כגון התנועה הציונית, שזה היה כוחה המהותי הפנימי, ששנים רבות לפני העצמאות בנתה את עצמאותה — או תנועות לאומיות באי-רופה במאה ה-19, או התנועה הלאומית ההודית, שהקימה עוד שנים רבות לפני העצמאות הפוליטית מפעלים מפוארים של חינוך, בריאות וסעד, של דאגות איש לרעהו.

חוסר תשומת-הלב לשדות המאמץ הקונסטרוקטיבי בימיה ה-„אפורים“ של עצמאות-למחצה זה, קשור אולי עם מיעוט המחשבה ודלות החזון לגבי מה שעתידי להיות למחרת העצ-מאות. לתנועה ההודית, למשל, היו מחשבה ואידיאלים נשג-בים; בלב הוגיה ריטט עולם רוחני עצום. תנועות לאומיות אחרות טיפחו חזון סוציאלי, עיצבו בליבן את דמותה של חברת המחר, תכנית החברה שברצונן להקימה. מכל זה לא היה לערבים, אלא מעט מאוד. לשוא תחפשו בספרות הער-בית מחשבה מעמיקה או ויכוח של-ממש על מה שיהיה לאחר העצמאות, מה יעשו בעצמאות, מה האידיאלים החברתיים. לשוא תחפשו במאבק הלאומי הערבי בשנות ה-20 וה-30 את הצד הבונה, הקונסטרוקטיבי, את החינוך, הבריאות והסעד, פיתוח המשק, מפעלי ההשקיה, פיתוח התעשייה והקואופרציה

— את מעשהו המידי והמכין, את ביטויו הרעיוני ואת דפוסי מחשבתו ליום מחרת העצמאות.

קל לומר היום — והערבים אף אומרים זאת — כי בכל אשם האימפריאליזם; כל מה שחולה בחברה הערבית, כל מה של-קוי במשק הערבי — האימפריאליזם אשם בו. אין זו אמת. האימפריאליזם והקולוניאליזם בודאי יתנו בפני כס-ההסטוריה דין חמור על חטאיהם כי רבו. אולם אין הם אשמים בכל. אם עמים מתעוררים הוניהו ושכחו את מה שיכלו לעשות בעצמם במשך כל אותן שנים, שנות העצמאות-למחצה, הרי באחריות לכך ישאו בעצמם.

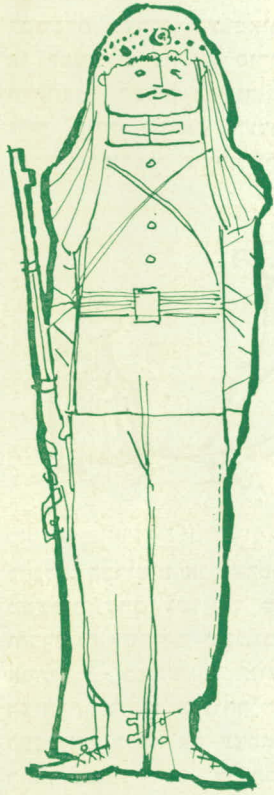
יתכן, שחוסר-טיפול זה בצדדים הקונסטרוקטיביים והבונים שאפשר היה לטפל בהם, חוסר דמות וחזון למה שיעשה לאחר השגת העצמאות — שרשיהם נעוצים בעיקר באותה הפרזה בהצגת המאבק הלאומי-הפוליטי ותלונותיו. ואפשר שיש לתר-פעה זו שרשים עמוקים עוד יותר, שהיא נובעת מנכסי האופי הלאומי של האדם הערבי. אמנם, קשה להכנס להגדרתו המדויקת של האופי הלאומי הערבי. אך לא מן הנמנע הוא כי ההפרדה, התהום הטרגית שבין עולם המעשה ובין עולם של סיסמאות ונאומים, מאמרים ראשיים והכרזות — שהיא קראופי בולט של התנועה הלאומית הערבית בשנות העשרים והשלושים, ולא נעלמה כליל עד היום — נעוצה אולי בקווי-אופי לאומיים עמוקים. יתכן, למשל, שאף הלשון הערבית מהווה ביטוי-מה של אופי לאומי זה.

ישנם בכל עם ולשון הבדלים מסוימים בין הלשון המדוברת לבין הלשון הספרותית. אבל חושבני שבשום עם ולשון אין פער זה כה עמוק ומקיף כבעם הערבי. כאן הלשון המדוברת והלשון הספרותית הן שני עולמות נפרדים; והעולם הפוליטי הוא כולו לשון-הספרות. הצהרות והכרזות ברדיו, מאמרים ראשיים, נאומים בפרלמנט — כל אלה שייכים לעולם הלשון הספרותית, שבינה לבין חיי המעשה של יום-יום, אף אלה של המשכיל הנואם, אין כמעט ולא כלום. הלשון הספרותית הערבית גוררת את דובריה, על-כורחם, לתוך עולמן של פראזות והכרזות מפוצצות. כמעט ואין בלשון-הספרות הער-בית, למשל, מילה כמו „העם הערבי“; זה מוכרח להיות „העם הערבי האציל“; או ה-„אחדות הערבית“, הבלטתה ושבעת-האימונים לה מופיעות בלשון-ההכרזות בצורה שרב המרחק בינה ובין המציאות. קיימות מטבעות-לשון קבועות, מנופחות ומופרזות שהן קבע, חובה ונצח בלשון הספרותית; והקשר בינן לבין עולם המעשה הוא רופף מאוד. האין פער לשוני זה מוכרח להביא את הערבי לידי תחושה בלתי-מודעת כי עולם המדיניות והציבור, שכולו „ספרות“ והכרזה, אינו קשור למציאות חיי, אינו מחייב מאמץ מעשי, בונה?

כשלונו של המערב אינו שייך, לכאורה, לקווי-דמותה של התנועה הלאומית הערבית; אבל דומני שהבנת צד זה חשובה להבנת הצד הערבי.

למערב — לבריטים ולצרפתים (ואחר-כך לאמריקאים, כשור-תפים שקטים מהצד) — היו שתי מטרות-יסוד כלפי התנועה הלאומית הערבית, כלפי איזור המזרח-התיכון; והוא נכשל בשתייהן כשלון מוחלט. עיקר מחשבתו ותכניתו נתבססו על ההנחה המוטעית כי אפשר להוביל את מדינות ערב באופן הדרגתי ומודרך לקראת עצמאות שלמה יותר לפי קצב שאותו

ולבנון, אותן מדינות שהיו קודם-לכן „אחרונות בתור“. סוריה ולבנון לא השיגו בשעתן מה שהשיגה מצרים ב־1936, או עיראק ב־1932 — עצמאות כמעט־מוחלטת, תוך כריתת חוזה עם מעצמה מערבית (כיון שחוזי 1936 בין לבין צרפת לא אושרו, לבסוף, על־ידי צרפת); והן שעשו אח"כ ראשונות את הקפיצה לעצמאות מוחלטת, והגיעו בשנים 1945—1943 למצב בו אין שום חוזה־העדפה קושר או מסייג את עצמאותן. ב־1943/45 נאבקו הצרפתים בלבנון ובסוריה בעיקר על נקו־דה זו — נוסחת־הקסם של החוזה; ומוכנים היו לבטל את המנדט ולהעניק עצמאות מוחלטת — ובלבד שיחתם חוזה. סוריה ולבנון סירבו לחתום; וכיון שהאמריקאים והבריטים עזרו להן — יצאו הצרפתים את הארצות הללו בלי חוזה. גם דביקותה זו של צרפת בחוזה־הקסם (חסר־הערך) נבעה

מאותה הנחה מוטעית של ה־מערב, שאפשר להגיע לעצמאות ערבית מוחלטת תוך־כדי סידורים אימפריאליים שיתגלמו בתוך חוזה כזה.

אף כיום אפשר לטעון שמאה אחוז של עצמאות טרם הושגו; כי עדיין שולטת חברת־הנפט הבינלאומית בקטע חשוב של המשק העיראקי והסעודי, עדיין שולט ההון הבנקאי בקטעים של המשק המצרי והסורי. אבל מבחינה זו אין עצמאות שלמה לרוב המדינות הקטנות והבינוניות בעולם כולו.

בדרך כלל מותר לקבוע כי מאז אמצע שנות החמישים אין מדינה ערבית הקשורה בחוזה־העדפה או בחוזה אימפריאליסטי עם איזו מדינה מערבית שהיא. אם נוציא מהכלל את השרידים האימפריאליסטיים ה־אחרונים בנסיכויות המפרץ־הפרסי ועדן, הרי מדינות ערב כולן הגיעו לעצמאות שלמה.

מוחלטת ובלתי־מסויגת. העובדה שאין בינו, מדינות־החסות וההדרכה של אתמול, לבין מדינות המערב, שום קשרי חוזה, שום תיאום אינטרסים, ואף לא יחסי ידידות ואהדה — כפי שישנם בין המערב לבין אחדות ממושבותיו הקודמות באסיה ובאפריקה — הוא כשלון המור למדיניות המערב באזור.

מטרתו השניה של המערב היתה להטביע על מדינות ערב את חותמו מבחינה חברתית ופוליטית. לנטוע בהן משטר ליברלי־דימוקראטי בצלמו וכדמותו. והנה, אף במשימתו זו הצליח המערב בהודו ובמלאיה, בצ'יילון ובבורמה — אם גם הצלחה חלקית, תוך קשיים, כשלונות ומאבקים חמורים. אך במדינות ערב נכשל בשדה זה כשלון מוחלט. המשטר הליברלי־הפרלי־מנטרי לא השתרש באף אחת מהן — פרט, אולי, במידה

יקבע המערב תוך שמירה על האינטרסים האימפריאליים שלו־עצמו; וכי בבוא העצמאות השלמה, יוסיפו מדינות ערב העצ־מאיות לפעול בהתאם לאינטרסים של המערב ומתוך תיאום עמו. בקו זה הצליח המערב הצלחה חלקית בארצות אחרות — כגון הודו או פכיסתאן, מלאיה, בורמה, או צ'יילון; שכן במדינות אלה הצליחה בריטניה בסופו־של־דבר, בקשיים עצומים ואחרי מאבק מר, להביא לעצמאות שלמה תוך קיום האינטרסים המינימליים — האימפריאליים או העולמיים — של המערב. בפכיסתאן הצליחה יותר, כי זו שייכת למחנה המערבי; בהודו פחות, כי היא שייכת למחנה הניטרליסטי — אך היא נשארה חברה בחברת־העמים הבריטי, ואין שנאה בין הודו לבריטניה אלא שיתוף־פעולה ואהדה. ואילו לגבי מדינות ערב היתה ההנחה מוטעית מלכתחילה, והכשלון מוחלט. התברר שבין שתי צלעותיה של מטרה זו — עצמאות ערב וקיום האינטרסים של המערב — קיים פער לא־יגושר.

ברגע שמדינות ערב מגיעות לעצמאות שלמה, אין הן מוכנות בשום פנים להוסיף ולשרת את האינטרסים של המערב. המאבק היה כה חריף, עד שגם עם סיומו גוברת האיבה. את מטרתו זו ביקש המערב להשיג באמצעות חוזה־העדפה עם המדינות הערביות, וברעיון־קסם זה של חוזים דבק הוא בעקשנות שקשה להבינה היום. העצמאות הוענקה למדינות ערב בהדרגה, שלב־שלב, עד כי קשה לקבוע מתי הפכה המדינה ל„עצמאית“; ורוב השלבים נתגלמו בחוזים. בשנת 1922 העניקו אמנם, הבריטים למצרים עצמאות חלקית על־ידי הכרזה חד־צדדית, מאחר שמשאו־מתן על חוזה נכשל (המצ־רים מחו על החד־צדדיות, ועל הגבלות עצמאותם — אך קיבלו מה שהוענק להם). ב־1936, אחרי נסיונות־נפל ומשא־ומתן של שנים, נחתם החוזה האנגלו־מצרי — ועצמאות מצרים היתה מעתה עצמאות של 75 אחוז. צבא בריטי היה עדיין באיזור־התעלה, והיו עוד סייגים והגבלות, אבל פחות מאשר בשנת 1922. בשנת 1954, כשהוסכם בין מצרים ובריטניה על פינוי סופי של אזור התעלה, שוב נחתם חוזה; העצמאות המצרית הפכה עתה ל־95 אחוז — אך לא ל־100 אחוז; כי בהסכם מדובר עדיין על שובם של הכוחות הבריטיים לאיזור־התעלה במצבים מסוימים. בשנת 1956/57, אחרי מלחמת סואץ־סיני, קרע נאצר את החוזה וביטל את הסייג האחרון, מבלי שהבריטים ניסו לדאוג להשארת אותו סעיף בתוקפו. הנה כי כן, נתברר כי בתהליך השלמת העצמאות היה החוזה חסר כל ערך.

הוא הדין לגבי עיראק. מן העצמאות החלקית — שהוענקה חד־צדדית בשנת 1924 — הגיעו בשנת 1932 — לחתימת חוזה אנגלו־עיראקי ולעצמאות של 75 אחוז (מה היה ערך החוזה — נתברר יפה ב־1941!). עם חוזה־בגדאד בשנת 1955 מגיעה עצמאות עיראק ל־90 אחוז. הבסיסים הבריטיים מתחסלים — אך הם נשארים במידת־מה ברשות ברית־בגדאד; ולבריטים זכות־שימוש מסוימת בהם. עם פרישת עיראק של קאסם מאמנת־בגדאד מושגת עצמאות שלמה ומוחלטת — ומתחסלים כל קשרי ברית, תלות, או חוזה.

המדינות הערביות הראשונות שהגיעו להשלמת עצמאותן (פרט לסעודיה ולתימן אשר מעולם לא היו קשורות בחוזה־העדפה) היו — פרדופס הסטורי מענין ומוזר — דוקא סוריה

החזון הבונה, בנאצר ובנאצריזם. כשפירסם נאצר ביולי 1961 מספר ציורים מרחיקי-לכת בכיוון לרפורמה סוציאלית וכלכלית. הסיקו מכך משקיפים חשובים במערב כי מעתה יקדיש את מרצו לרפורמה פנימית. עד השנים 1960-1959 — סברו — עסק באכספאנסיוניזם תוקפני, בקיצוניות פאן-ערבית תוקפנית, וניסה לכפות את שלטונו על מדינות ערב האחרות ולהגשים את האחדות הערבית על-ידי הטלת ההגמוניה המדינית שלו על אלה שלא רצו בו; ואילו עתה עשה נאצר, מתוך בגרות והבנה, תפנית — והתחיל להפנות עיקר-מרצו לענייני בניה, לתכניות קונסטרוקטיביות, לרפורמה ולפיתוח. שאלה גדולה היא. ודאי, גם לפני צויה-הרפורמה האחרונים היו בנאצר ובמשרטו גרעינים של מאמץ-פנימי בונה, של מעשה פיתוח ורפורמה. גם בארצות ערב האחרות, הלא-נאצריסטיות.

ישנם מאמצים ומעשים (כי, שוב — אין במציאות „שחור“ ו„לבן“).

אין העולם הערבי קופא על שמריו. מצויים בו, כאמור, גרעינים של קדמה והתפתחות — ויש להכירם, ולהכיר בהם (לא מעטים-מאנשינו אינם „מעודכנים“, ומושפעים יותר-מדי על-ידי זכרונות ורשמים מלפני שנים רבות. היו, למשל, שנים בהן התגאינו, בצדק, במעמדה של האשה הערבית בישראל — היא הערביה היחידה שיש לה זכות-בחירה, אך כיום יש זכות בחירה לאשה ברוב ארצות ערב — כמובן, במידה שבכלל נהוגות שם בחירות... וישנן דוגמאות רבות אחרות: העניינים מתקדמים — ולא תמיד מתקדמת הכרתנו באותה מהירות).

נראה, כי נאצר התרחק-השתחרר במידת-מה מאותו חוסר גמור של תודעה סוציאלית, מאותה הזנחה מוחלטת של רפורמה חברתית, קרקעית וכלכלית, של מעשי בנייה, שהיינו רגילים להם בשנות העשרים והשלושים. הוא החל עוסק במאמצי בנייה, רפורמה ופיתוח שאין לזלזל בהם. שאלה אחרת היא, כמובן, באיזו מידה יש ברפורמה האגררית, למשל, משום פתרון לבעיה האגררית היסודית של מצרים — והיא חוסר קרקע לאוכלוסיה הגדולה והגדלה. שום רפורמה של חלוקת קרקעות אינה יכולה לפתור בעיה זו של מחסור במיליוני דונמים הדרושים כדי לקלוט את רוב האוכלוסיה החקלאית ולייצר מזון מספיק לתושבים. אולם אין ספק, כי

מוגבלת בלבנון, בה קיימים תנאים מיוחדים, שחייבו נקיטתה של שיטת שיווי-משקל. אחת הסיבות לשוני זה שבין הודו ופכיסתאן, ציילון, בורמה ומלאיה, לבין מדינות ערב היא בלי-ספק שבארצות ההן שלט המערב שלטון קולוניאלי מלא — מה שאין כן במדינות ערב. במשך עשרות ומאות שנות שלטונו הישיר בהודו או במלאיה הטביע המערב דפוסי משטר, מנהל וממשל שהתקיימו גם אחרי שחרורן והסתלקותן. ואילו מדינות ערב מעולם לא צורפו ישירות לאימפריות המערביות, מעולם לא היו נתונות לשלטון קולוניאלי מלא — אלא רק לשלטון קולוניאלי-למחצה. הן נצלו מחלק מקללתן של שלטון קולוניאלי ישיר, מפגיעתן ומניוונן — אך בכך פסחה עליהן גם ברכתן, והן לא נהנו ממורשת משפטו ומנהלו, מגרעיני-זרעי משטרו הדמוקרטי.

מה הם קווי-דמותה של הלאומיות הערבית למחרת השגת המטרה המוצהרת, משנתמלאו מאויי התנועה והושגה עצמאות מוחלטת?

כאן מתגלים לעינינו מחדש אותו ליקוי, אותה סכנה טרגית, שנתבלטו בשנות גידולה של הלאומיות הערבית, בשנות העשרים והשלושים, שעה שתנועה זו צמצמה את שדה-ראייתה בצד הפוליטי גרידה והיתה נעדרת כל כשרון-מעשה בונה, כל חזון של דמות החברה העתידה. עם כיבוש העצמאות בשנות הארבעים והחמשים עמדה החברה הערבית העצמאית נטולת חזון ותכנית. מה לעשות בעצמאות זו שהשיגה? לאן להפנות את מרץ-המאבק — כשאינן עוד אויב? ברור, שיום העצמאות הוא יום משבר לכל תנועה לאומית, כי היא עומדת בפני מצב בו כבר הושגה המטרה הפוליטית הראשונית — ומה הלאה? עתה מתברר לה, כי ימי העצמאות אינם ימות המשיח, כי לא כל החליים נרפאו, כי עוד רבה הדרך, רבים המכשולים והבעיות. עתה נשקפת סכנה כי הלאומיות תיהפך, באין לה עוד מטרה, ללאומנות תוקפנית. עתה נפתח כר-הפעולה לכשרון הבניה והעשייה, לעיצוב דמות המדינה החדשה, חברתה ומשקה, ואילו התנועה הלאומית הערבית עומדת, למחרת יום העצמאות, ככלי ריק מתוכן חברתי ולאומי — פרט לסעיף אחד: האחדות הערבית.

אכן, עם סילוק אחרוני הסייגים לעצמאות נשאר — כתוכן פוליטי-חיצוני לתנועה-הלאומית, כמטרה מדינית שטרם הוגר שמה, שעליה יש להוסיף ולהיאבק — רק חזון האחדות הערבית (אשר לגורו הריהו בעיה החורגת מדברי אלה); הוא — ואותן נקודות חיצוניות שבהן לא הושגה המטרה. שכן, מתוך חוסר תוכן בונה בלאומיות הערבית נולדו ההפרזה והניפוח לגבי אותן נקודות-תורפה שבהן רואה עצמה הלאומיות הערבית כליקה ונפגעת — בעית ארץ-ישראל, בעית אלג'יר, וכן סוגיות כוויית, נסיכויות המפרץ-הפרסי ועדן. מפלת 1948 בארץ-ישראל איננה לדידי התנועה הלאומית הערבית רק תבוסה, מפגע נפשי חמור-ביותר, שאמנם השאיר בלב הציבור של העולם הערבי פצע שלא הגלד — אלא היא נהפכה לתוכן כמעט-יחיד ללאומיות הערבית (באין לזו חזון בונה ותוכן פנימי-סוציאלי).

כאן נשאלת השאלה האם יש מן החידוש הקונסטרוקטיבי, מן

רפורמה קרקעית ורפורמה סוציאלית עשויות לתרום תרומה לא־מבוטלת לפיתוחה של מצרים ולהתקדמותה. יתכן, שעלינו לנתן אשליה שטיפחנהו כלפי חוץ וכלפי עצמנו. עשינו משואה — יתכן מוטעית — לאמור: אילו היה העולם הערבי מקדיש מרצו וכוחו לפיתוח ולרפורמה, היה מתרחק מהרפתקאות ומקיצוניות במדיניות־החוץ, מסכסוכים פוליטיים ואף משנאת ישראל; הצרה היא, אמרנו, שהערבים נותנים לבם יתר־על־המידה לפצעם הפוליטי, למאבק הפוליטי וה־צבאי — ואילו התרכזו במעשי הבנייה, היה המאמץ הקונ־סטרוקטיבי מעבירם על שנאתם ומרפא פצעייהם המדיניים. האמנו שמעשים קונסטרוקטיביים ורפורמה פנימית מוכרחים להביא את נאצר ומנהיגים ערביים אחרים לידי מתינות כלפי חוץ. אך האם ישנה ודאות שאין זו טעות? יתכן, כי מבחינה תקציבית־כלכלית ומן הבחינה הטכנית יש גרעין של אמת בהנחה אופטימית זו — כי אם יקדיש נאצר מיליונים רבים מתקציבו לבניית מרפאות ובתי־ספר, יהיו לו פחות מיליונים לרכישת אירונים ותותחים (דבר שגם הוא נכון רק חלקית — כי את מרבית ציודו הצבאי מקבל נאצר ללא תשלום, באשראי

לזמן ארוך); ואם יפנה את כוח־האדם המקצועי למאמצי בנייה, לא יהיה פנוי למאמץ צבאי־פוליטי תוקפני. אולם במה שנוגע לדמותה ולרוחה של תנועה לאומית, הרי ספק רב אם נכונה ומוצדקת היא המשואה „מאמץ בונה וקדמה כלפי פנים — מביאים בהכרח לידי מתינות כלפי חוץ“. יכולה לאומיות מהסוג הנאצרי לעסוק במעשי בנייה ופיתוח, וברפורמה סוציאלית בפנים — ולהיות בו־בזמן קיצונית ותוקפנית כלפי חוץ. אדרבא, במציאות ההיסטורית הרי רדיקאליזם פנימי וסוציאלי עלה לא־פעם בקנה אחד עם מדיניות־חוץ אקטי־ביסטית ותוקפנית. מבחינה זו דומה כי אין יסוד לסברתם של משקיפים מאנשי המערב, לאמור: כי מפנהו של נאצר לרפור־מה תקיפה־יותר ומעמיקה־יותר כלפי פנים — פירושו נטישת תכניתו לכפות „אחדות“ נוסח־נאצר, דהיינו שלטונו על האר־צות הערביות, או זניחת מוזימות תוקפניות אחרות. מכל מקום, נראה שבדמות נאצר והנאצריזם יש לפנינו גם מהשפעתה העמוקה של מורשת לקוייה ופגע־לידתה של התנועה הלא־מית הערבית — וגם מן הגישוש והחיפוש אחר שינוי עמוק ותמורה מרחיקה.

„הנשק האחרון“ - רצון ההתנגדות

לשבדיה הקטנה־יחסית, במצב הגיאוגרפי בו היא נתונה, כמה וכמה דאגות גדולות. אחת מהן היא: מה תהיה מידת רצון־ההתנגדות של אוכלוסייתה הדלילה במקרה של פלישה עלי־ידי כוח צבאי כביר? ה„משרד להגנה־הפסיכולוגית“ לשל־י ערך מחקרים בנידון — ופירסם תוצאותיהם. על כך כותב קולונל, ראש קולג'־ההגנה (בית־הספר לסגל פיקוד־כביר) של שבדיה, במאמר שנתפרסם בירחון מערב־גרמני לבעיות הגנה:

„...המחקרים מציינים, כי ישנה מגמת־מה לפחיתת רצון־ההתנגדות. ברם, ספק האם משאל שנערך בימי שלום ישקף תמונה מציאותית של מידת־רצון־ההתנגדות בעת מלחמה; ויתכן מאוד, כי יחס האוכלוסיה יהיה אז שונה לגמרי מזה שבימי שלום. בהם מוצגת הבחירה בין לחימה וכניעה בלשון עובדות תיאורטיות קרות...“

„מותר בהחלט להניח, כי העם השבדי יעמוד בהלם־המלחמה, ופרוץ המלחמה, לא פחות מאוכלוסייתן של ארצות למודות־מלחמה. לגבי כך נודעת חשיבות למסורת ההסטורית — על אף תקופת־השלום הממושכת. מחקרים הסטוריים מראים, כי הגבת העם השבדי למלחמה ולדרישותיה התבטאה בהתלכדות הדוקה־יותר ובנקיטת גישה חיובית, שעה שקיום האומה הוצג בסימני־שאלה. בעבר הולידו מצבים כאלה אומה מאוחדת; והתוצאות היו לעתים מפתיעות...“ „ב־1943, כשתכננו הגרמנים התקפה על שבדיה, המודיעין הגרמני לא העריך ביותר את רצון־ההתנגדות השבדי. דעת הממשלה והמפקדה השבדית היתה אז שונה. רצון־ההתנגדות, סברו הן, גאה־והלך במהירות וצמצמה. לעולם לא ניתן יהיה לקבוע מי צדק אז — המודיעין־הגרמני או ממשלת־שבדיה; אך א־ל־נא נמעיס בהחשבת בטחון עם, או פרט, ביכולתו — ובצדק ענינו.“

בין מאה כבשים - איזהו זאב?

אופינית לסוגי הבעיות המתצבים בתחום הצבאי בזמננו־אנו הנה מחשבה שהובעה בימים אלה, במאמרו של מדען־חוקר אשר שימש זה־שנים, בתפקידים בכירים, במחקרים שהוזמנו על־ידי צבא ארצות הברית. והרי קטע מדבריו:

„לא רחוק הזמן בו יסובו מאות (וקרוב־לודאי — אלפים) של לוינים במסלוליהם. רבים מהם יהיו ברי תפעול צבאי, ואף בעלי ראשי־נפץ גרעיניים. הם יהיו נתונים לרשותן, ולפקודותיהן, של מדינות רבות — ולא של שתיים בלבד. הנוכל לעקוב תמיד אחרי כל אחד ואחד מהם, כל הזמן? הנדע, מיהו מי' ביניהם? איזה מהם נשלט על־ידי איזו מדינה? איזהו הקטלני ואיזהו הבלתי־מוזק? איזה מהם ניתן־להכננה, ועשוי לשנות־מסלולו, או ליהפך לטיל, או לשגר טילים? אילו מהם כבול־מסלול — ואילו רק, מעמידים־פנים' שהנם כך; ומס־תירים בחובם סוגי־יכולת אחרים? ברית־המועצות הכניסה למעגלי־מסלול לוינים בני 5 טון; וארה״ב — כבן 2.5 טון. בשנים שתבואנה יתכנו מאוד לוינים בני 50 טון ואף בני 500 טון. לוינים במשקל כזה יוכלו לשאת ראשי־נפץ מרובים, ואף את הטילים שישאום למטרותיהם — והרי אין צורך בדלק רב בשביל לשגר טרף אל מטרתו במצב בו בטיס־השיגור א־ילו עצמו בחלל. במהירות של 29 אלף ק״מ לשעה ומאות או אלפי קילומטרים מעל לכדור־הארץ. טילים כאלה — ניתן יהיה לירותם במהירויות־תעופה העולות אף על אלו של טיל־בליסטי־בין־יבשתי; שכן ודאי הוא כי את זמן־תעופתם ניתן לקצץ עד כדי חלק זעיר בלבד מ־30 הדקות הנדרשות למעופו של טיל־בליסטי־בין־יבשתי.“

תכליות באימון

דברים מתוך שיחת מפקדים

אחת האמרות המקובלות ביותר אצלנו היא שאיכותנו עולה על זו של האויב האפשרי. ריבוי השימוש בביטוי זה מביאנו לעתים להחטאת הכונה האמתית שבו. במיוחד נכון הדבר כאשר דנים אנו בפרטי תכניות אימונים. רבים דיברו כאן במדדי איכות — כמו כושר-קליעה, תפעול כלי-הנשק, ועוד ועוד נושאים שהנם ממרכיבי-העצמה של כל גוף צבאי. נקח למשל נושא כמו רמת הקליעה של תותחן-טנק — נאמר של ישראלי ושל מצרי. מוכן אני לסמוך על הישראלי שיהיה עדיף ברמת הקליעה מן המצרי; אך האם זה יחוד איכותו? האם ערך האיכות, אשר עליו אנו כה מבססים את יתרונו על אויבנו האפשריים, מתמצה בעיקרו ביתרון כושר-הקליעה של תותחן-הטנק הישראלי? והנאמר לגביו יכול בודאי לחול במידה שוה על הטייסים, הימאים וכך-הלאה. אני משוכנע שהאיכות, עליה מתבסס עיקר יתרונו, היא בראש-ובראשונה לא ברמת כושר-הקליעה — אלא בנכונות להסתערות. אותה איכות הדוחפת את הטנקיסט, הטייס, הימאי והחייל-הרגלי, באותו רגע גורלי בקרב, להסתער במלוא עצמת-נכונותו על האויב הניצב בדרכו.

יכולים אתם לשאול: טוב, מה כל זה שייך לדיון על נושא ההדרכה? האם בכלל יכולה ההדרכה הצבאית הרגילה לתרום לשיפור יסוד-איכות זה של החייל הישראלי? נכון שיסוד-איכותו זה אינו רק פרי ההכשרה הצבאית; גורמים רבים הביאו לידי הטמעתו בקרבנו. אך סבורני שגם תכנית ההדרכה יכולה וחיבת לשפרו ולשכללו. אני סבור שאחד האמצעים החשובים בטיפול כושר ההסתערות ע"י ההדרכה הצבאית הוא תרגיל-אש. בתרגיל-האש, יש יותר טיפוח הנכונות להסתערות — יותר הקנית הבטחון של החייל בחברו המסתער לצדו — יותר הקנית תחושת בטחון שבין החייל המסתער לחיילי יחידות הסיוע המאפשרות לו להסתער — מאשר בכל אימון אחר. סביב תרגיל-האש — וכונתי בעיקר לתרגיל-אש התקפיים — ניתן גם לטפח את ערך ההסתערות כערך חינוכי בעיצוב דמותו של החייל הישראלי. הדבר המיוחד היום את אימונו של צה"ל מאימון צבאות אחרים הוא בריבוי תרגילי-האש באימון כל היחידות — ובהיותם כה קרובים למציאות-הקרב, יותר מכל אימון אחר, שגרתו. אם כי כבר עשינו עד כה רבות בשטח פיתוח תרגילי-האש, והחדרתם לכל שלבי האימונים בצה"ל, הרי יש להמשיך ולהתמיד בפיתוח דרך-ההדרכה זו.

בשנת-האימונים הבאה יבוא לידי ביטוי שוני מהותי נוסף, אשר ברצוני ליחד עליו את הדיבור. צה"ל הפך בשנים האחרונות לצבא שכוחות-היבשה שלו מושתתים יותר ויותר על היסוד המשורין והממוכן. יסוד זה הפך להיות מכריע גם כמותית, ומעל לכל ספק איכותית, בדרך-לחימתו — ולפיכך גם בדרך-מחשבתו — של צה"ל. השאלה אשר ניצבה בפנינו היתה: כיצד צריכה להשפיע תמורה זו על הדרכת צה"ל בכללו, וקצונתו בפרט? האם דרך אימון צה"ל צריכה להסתעף לשני "צירים" נבדלים — "ציר" החלק הרגלי של כוחות-היבשה, ו"ציר" החלק המשורין והממוכן שבהם — או שיש לבנות בסיס משותף ואחיד, המקנה לכלל קצונת צה"ל יסוד המכשירה לשרת בצבא חדיש וממוכן? עד כה הכירה למעשה הדרכת צה"ל בהפרדה שבין החלק הממוכן והמשורין לבין החלק הרגלי שבכוחות-היבשה. הפרדה זו באה לידי ביטוי בעיקר בדרך הכשרת הקצין. ביה"ס לקצינים, ביה"ס לכלל קציני צה"ל, התבסס על שני יסודות עיקריים, אשר היו משותפים לכל סוגי הקצינים העוברים דרכו. היסוד הראשון היה הקנית כושר הפיקוד על אנשים; היסוד השני היה הקנית יסודות הלחימה. מאחר וההדרכה אינה יכולה להיות מופשטת, הרי המדיום להקנית שני יסודות אלה היתה המחלקה הרובאית. דרך לימוד המחלקה הרובאית ניתן היה להקנות את יסודות הפיקוד על אנשים — וכן ללמד את יסודות הלחימה דרך לוחמת חיל-הרגלים. כל הקצינים המיועדים לכל החילות עברו דרך ביה"ס לקצינים ורכשו לעצמם את כושר-הפיקוד וידיעת יסודות-הלחימה. בשיטה זו חסרה הקנית יסודות הלוחמה הניידת — שהנה הבסיס לכל צבא חדיש. בשנה הבאה יוכנס יסוד זה לביה"ס לקצינים. הכשרת הקצין הבסיסי בצה"ל תושלם באמצעות לימוד המחלקה הרובאית הרכובה על זחל"מים, כחלק אינטגרלי בכל שלבי אימונו של הקצין. לפיכך, כל קצין בצה"ל — יוקנו לו כבר בשלבי הכשרתו הראשונים דרך-המחשבה המהירה המתחייבת מניהול קרב-תנועה, בעיות השליטה בכוח נייד, ויסודות בעיות-התחזוקה של חיל-ממונע. הוספת היסוד השלישי הזה — יסוד הקרב-הממוכן — להכשרת הבסיסית של הקצין בצה"ל מבטאת את השוני שחל בצה"ל ומדגישה את השוני הנדרש מקצין צה"ל בעתיד.

הדגשתי כאן את השינוי שיחול בביה"ס לקצינים. אך שינוי זה ימצא ביטוי גם בביה"ס לתותחנים — כאשר אימונו של קצין התותחנים יושתת גם הוא במידה שוה על ארטילריה נגררת, מזה, ועל ארטילריה מתנייעת, מזה, בלי קשר לכך לאיזה סוג יחידה-ארטילרית הנו מיועד. כמו-כן ימצא שינוי זה ביטוי בכל בטיה"ס הצבאיים העוסקים בהכשרת-פיקוד — כך שהכשרת הפיקוד בצה"ל תהלום את תפישתו החדשה.

עיקרי ההגנה ומבנה

רס"ן ל. מרוב

אופייני יותר לתקופתנו הוא המעבר להגנה במצב של מגע ישיר, בתנאי ההשפעה המתמדת של האויב מן האויר ומן הקרקע, כשהכוחות העיקריים נתונים בקרב — וכשבעורף עלול היריב להפעיל צנחנים וכוחות־נחיתה. אך מעבר כזה — להגנה חפזה — קשה יותר מן המעבר להגנה סדורה, ללא מגע עם האויב.

סוגי־היסוד של ההגנה הם: הגנה סדורה והגנה חפזה. הגנה סדורה מתבטאת: בהקמת מערכת ביצורים הגנתיים, בפרקציון ממושך־יחסית, בעומק רב — ובצפיפות רבה של כוחות ואמצעי־לחימה. הגנה סדורה מוקמת בכיוונים אופרטיביים חשובים, כדי למנוע חדירת האויב לעומק המרחב האופרטיבי.

הגנה חפזה — היא היערכות להגנה תוך פרקציון קצר, שבו אי־אפשר להשלים את בנית מערך־ההגנה הסדור. כרגיל, הנקיטה בהגנה חפזה היא ארעית; ובמידת־הצורך והאפשרות משלימים אותה כדי להפכה להגנה סדורה. להגנה־חפזה עוברים הגייסות: במהלך ההתקפה — וזאת להדיפת התקפת־הנגד של היריב; לחיפוי האגף (האגפים) של הכוחות העיקריים, הפתוחים בהתקפה מכרעת; וכן, במצבי פעולות הגנתיות שלא הצליחו — בשעת נסיגה. את ההגנה־חפזה מציינות התכונות הבאות: אי־השלמתה של הכנת מערכי־ההגנה וכתוצאה מכך — אף כושר־עמידה מופחת; תכנית־אש שאינה מפותחת דיה; התקנה חלשה של הביצורים ההגנתיים; שייך תוף־פעולה שאורגן בהיחפז; ארגון פחות־יציב של פיקוד ושליטה; ידיעה קלושה של השטח. כל תכונות אלה הן תוצאה מהיעדר זמן מספיק לתכנון ההגנה וארגונה; ותכופות — גם תוצאה ממחסור בכוחות ובאמצעי־הלחימה הדרושים.

ההגנה־הסדורה וההגנה־החפזה עשויות להיות או רצופות או בלתי־רצופות. רציפות הגנה * מתבטאת בהיעדר פערים רציניים במערך ההגנה; ותכליתה — מניעת חדירת כוחות התוקף אל עומק המערך מבלי שיצטרפו תחילה להבקיעו. אגפיה של ההגנה נשענים, בדרך כלל, על מכשולים טבעיים (כגון ביצות, חוף־ים, נהר רחב, הרים קשים־למעבר וכיו"ב). הגנה בלתי־רצופה נשענת על החזקת תואי־קרקע, החולשים על נתיבי־תנועה ועל הסביבה הסמוכה. בהגנה כזו נוקטים

האסכולה הסוביטית במחשבה הצבאית מבחינה בין שתי צורות־קרב יסודיות: התקפה והגנה. לפיה, רק על־ידי קרב־התקפה יכולים הכוחות־המזוינים להשיג את המטרה הסופית בהתמודדות — השמדת היריב. לכן רואים התיאורטיקנים הרוסיים בהתקפה את צורת־הקרב העיקרית, ובהגנה — את צורת־הקרב המשנית, הכפופה לצרכי ההתקפה.

למה נועדה ההגנה? בהשענו על ביצורים הגנתיים, על מכשולים טבעיים ומלאכותיים ועל תכנון־אש מעולה, ובנצלו נכונה את תכונות הקרקע, מסוגל המתגונן לעמוד בכוחות פחותים בפני כוחות עדיפים של התוקף, להדפו, לגרום לו אבידות ניכרות ולאצו להסתלק מן־ההתקפה; ולבסוף — ליצור תנאים נוחים למעבר הכוחות־העיקריים שלו לקרב המכריע — להתקפה.

הרי שההגנה אינה מהווה מטרה־לעצמה. מטרתה: להדוף את התוקף, להחזיק בתואי־קרקע חשובים, להחליש את היריב — וכך ליצור תנאים למעבר להתקפה.

וביתר פירוט — הכוחות עוברים להגנה כדי:

- לחסום כיוונים, ולהפנות על יעדים אופרטיביים ואסטרטגיים, בפני כוחות עדיפים של היריב;
- להרויח זמן להכנת המתקפה;
- לחסוך בכוחות ואמצעים, הדרושים לפעולות התקפיות בזירות־קרב ובכיוונים חשובים אחרים;
- להחזיק ביעדים, אזורים ותחומים שנתפסו תוך המתקפה;
- להדוף התקפת־נגד של כוחות עדיפים;
- לחפות על אגפיהם של כוחות תוקפים.

סוגי־יסוד של ההגנה

בהתאם למצבי הקרב עשויים הכוחות לעבור לפעולות הגנתיות בשני תנאי־יסוד אלה: א. ללא מגע עם האויב; או כשפעולתו של זה מורגשת לכל־היותר בהפצצות אויריות ובתפעול כלי־נשק ארוכי־טווח כגון טילים־מונחים וכד'; ב. במגע־ישיר עם האויב — דהיינו, בתנאי ההשפעה המתמדת של אש הארטילריה, האויריה, והתקפות מקומיות של הלז.

מעבר להגנה ללא־מגע עם האויב מתוכנן, כרגיל, מראש — ולרשות הכוחות זמן מספיק־יחסית לתכנונו וארגונו. זאת יתכן בשלבי ההתפרסות האופרטיבית של הגייסות סמוך לגבולות־המדינה, תוך ראייה־מראש של מתקפת האויב — או במהלך המלחמה, בתחומים עורפיים, כשהיזמה בידיו של היריב.

* שאין לערבבה בהגנה "קוית", מהתקפות הקודמות — אשר אינה מובאת כלל בחשבון בדוקטרינה הסוביטית.

- תכנון-אש נכון;
- בחירה נכונה של תואי-הקרקע להגנה, והכנתם המעולה מבחינה הנדסית;
- שילובם המושכל של תכנית-האש עם מערך-המכשולים;
- שליטה ופיקוד מתמידים ונמרצים;
- הכנת התמרון בגייסות ובאמצעי-הלחימה — לרוחב החזית ומעומק-ההגנה;
- הסואת הכוחות והביצורים-ההגנתיים;
- הכנת הגייסות לעמידה בפני תוצאותיהן של מהלומות גרעיניות, כימיות ובקטריולוגיות.

★

עומק ההגנה מושג ע"י עריכה עמוקה של הכוחות והביצורים רים ההגנתיים. חלוקת הגייסות לרוחב קו-החזית, וכן בעומק, אינה שווה במקומות השונים; היא מותנית בכוננות המגן — המושתתות על הערכת פעולותיו האפשריות של התוקף. חלוקת הכוחות ומיקומם צריכים לענות על העצמה המשוערת של מהלומת האויב הצפויה מכיוון מסוים, וכן להבטיח לכוחות המגינים יכולת-עמידה בפני התקפות כבדות של היריב. היערכות-כוחות לעומק מתבטאת בארגון חגורות-ההגנה עמוקות המתבוססות על מערכות-ביצורים עמוקות.

בעיקר בשטח הררי, בשטח ביצתי ובהגנת מכשול-מים. לפעמים פונים אליה בגלל חוסר כוחות ואמצעי-הלחימה מספיקים, או היעדר הזמן הדרוש לתכנון הגנה סדורה-רצופה. ארגון הגנה כזו מוצא את ביטויו ביחוד תוך מהלך הקרב, אם מצליח התוקף לשבור את חגורות העומק-הטקטי של המגן, לפרוץ בכוחות ניידים ועדיפים אל עומק האופרטיבי — ולשלול מן המגן אפשרות לארגון הגנה רצופה וסדורה.

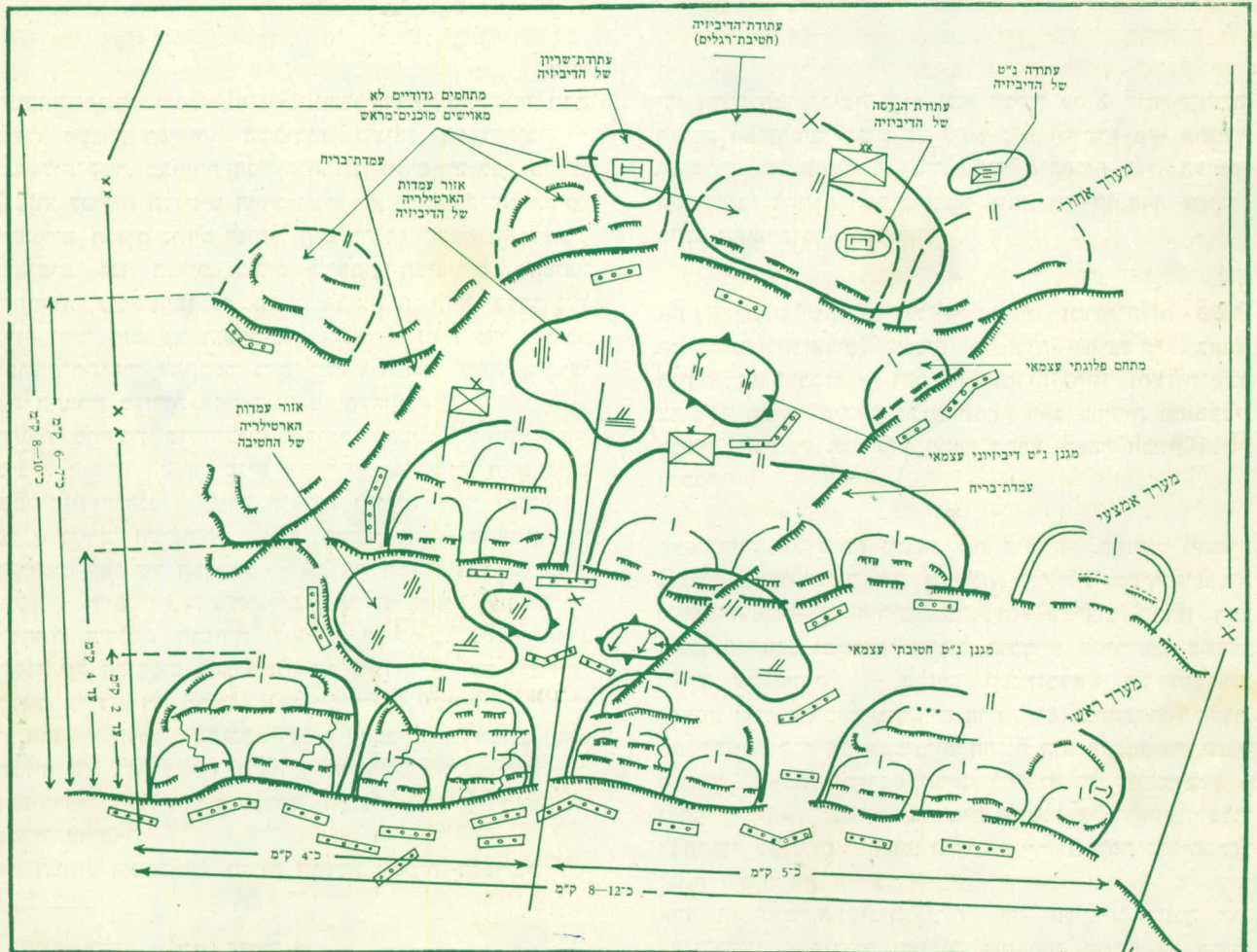
התכנון לפיהן תיבחן ההגנה

כדי שההגנה תוכל לעמוד באופן יעיל בפני התקפות חזקות של האויב, ואף להביא לשבירתה, עליה להיות: חזקה, עמוקה, הקפית, וביחוד — אקטיבית; וכן — מאובטחת אבטחה רבת-פנים (דהיינו — מאורגנת ומותקנת לחיפוי יעיל על הגייסות-המגינים, ועל עמדות-מפתח בפני טנקי אויב, מטוסים, הארטילריה שלו, נחיתות-מהאוויר, מהלומות אטומיות, כימיות או בקטריולוגיות) — ומוסוית.

★

חזקה של הגנה ניתן להבטיח על-ידי: — עקשנות המגינים, ורמת הכשרתם לקרב;

חגורת הגנה עיקרית — היערכות הכוחות של דיביזיות-רגלים (תיאור סכימטי)

סוללת ארטילריה בעמדת־אש

ידי הדרג האופרטיבי, והוא יכול לכלול עד 2 חגורות־הגנה. העומק האופרטיבי מגיע עד ל־50 ק"מ (ויותר) מקו החגורה העיקרית שב"עומק הטקטי". חגורות־ההגנה של העומק־האופרטיבי מוכנות לכך שיתפסו אותן, ויחזיקו בהן, עתודות הדרג האופרטיבי והאסטרטגי.

*

את ההקפיות משיגים על־ידי הכנת עמדות־הגנה באגפי המתחמים (המוצבים), ובנית מתחמים (מוצבים) באגפי חגורת־ההגנה בכלל — והתקנת "עמדות־בריה" ותעלות־קשר בתוכה; וכן — על־ידי הכנת תמרון רחב בכוחות ובאמצעי־מכשול, המבוצע תוך כדי מהלך הקרב, לעבר הכיוון הנתון בסכנה.

*

האקטיביות של הגנה מוצאת את ביטויה: בפגיעה מתמדת בכוח־אדם וכלי־נשק של התוקף; בשלילת שטחי־היערכות נוחים־להתקפה מן היריב; בהמנעה; בביצוע תמרון רחב באש, בגייסות ובאמצעי־מכשול הנדסיים לסוגיהם; בהטלת רצונך על התוקף — על־ידי תכנון־מראש של היערכות ההגנה, וע"י מהלכים (ממשיים או מטעים) בהתפתחות הקרב. תפקידה העיקרי של אקטיביות ההגנה הוא לשנות את יחסי־הכוחות לטובת המגן: להביא בתחילה לשיווי־משקל — ואחרי־כך להשיג בגזרות מסוימות עדיפות על התוקף ולעבור להתקפות מקומיות; ובסופו של דבר — להתקפה כללית, כדי למגר סופית את היריב.

אחד הגורמים החשובים ביותר של פעילות ההגנה הוא הכנה־נגדית ארטילרית ואוירית, שמטרתה לשבש את הכנות

חגורות־ההגנה מורכבות מ־2—3 מערכי־הגנה, שכל אחד מהם כולל מספר הפירות, הקשורות ביניהן בעמדות־בריה* ובתעלות־קשר. בבחירת חגורות־ההגנה שמים לב לכך שהללו יבטיחו לכוחות המגינים חופש ניהול האש לפני קו־המוצבים־הקדמיים, תנאים נוחים לניהול התצפית הן קדימה והן לעומק ולאגפים, וכן תנאים טובים להקמת הביצורים, להסוואה ולתמרון. עומק־היערכות מערכי־הביצורים יהיה בדרך־כלל גדול יותר מזה של היערכות הכוחות — וזאת כדי לאפשר לכוחות־התגבור להתבסס בהם בשעת הצורך, שעה שיבצעו את התמרון מגזרות אחרות או מן העורף.

ההגנה מורכבת בדרך־כלל מ"עומק טקטי" ו"עומק אופרטיבי". העומק הטקטי מגיע עד ל־25—30 ק"מ, והוא כולל שתי חגורות־הגנה: חגורה עיקרית וחגורה שניה (עורפית). על החגורה העיקרית מגינים כוחות הדרג הראשון של הקורפוס (או של הארמיה — אם אין רמת־עוצבה של קורפוס) — דיביזיות חיל־הרגלים. בחגורה השניה (העורפית), המהווה השלמה הכרחית לחגורה העיקרית, נמצא הדרג השני של הקורפוס (הארמיה), או עתודתו — עד דיביזיות רגלים או דיביזיה ממוכנת (או משורינת). יעודה של חגורה זו הוא — העמקת ההגנה; ועליה להקביל פני האויב, באם הצליח הלז לפרוץ דרך החגורה העיקרית. שתי חגורות אלה (העיקרית והשניה) מחוברות תכופות ביניהן באמצעות עמדות־בריה.

את העומק האופרטיבי מהוות חגורות נוספות, הנערכות על־

* פירוט מדויק — ראה בעמוד 26.

ביחידות ובעוצבות, בראש-וראשונה על עיקרון ההגנה הסבי-
לה. לשם כך מכינות הן מחסות ומקלטים ונוקטות באמצעי-
הסואה. במידת האפשר משתתפות היחידות והעוצבות בהש-
מתם של המקורות להפעלת הנשק האטומי, הכימי והביולוגי
של האויב (טילים, מטוסים, ארטילריה) — באמצעות אש-
ארטילריה, או פשיטות (דרגים גבוהים יותר מפעילים לכך
גם נשק-טילי ארוך-טווח וכוחות-אוויר).

הסואה — פירושה שעל כל מתקני-ההגנה ואמצעי-הלחימה
להיות מוסוים. הסואה מושגת ע"י שימוש באמצעי-הסואה
טבעיים ומלאכותיים ועל-ידי ביצוע התמרון באופן מוסוה.
כל מפקד יחידה ועוצבה נושא באחריות עבור ההסואה.

אש ותמרון

קרבה-ההגנה הוא בעיקרו קרב-אש; ולכן את יסודו מהנה
מערכת-האש המתוכננת-היטב. מערכת-האש, המאורגנת לעור-
מק טקטי, ערוכה באופן שתאפשר להדוף את התקפתם של
הטנקים, הרגלים והמטוסים ולנטרל את ארטילריית התוקף
נטרול תכליתי. את יסוד מערכת-האש מהווה אש ארטילרית-
השדה, הארטילריה הבינונית, הארטילריה הנ"מ וכן אש
המרגמות והמקלעים — כשכל אלו, פרט לארטילריה הנ"מ,
קשורים קשר הדוק עם מערכת ההגנה הנ"ט ומערכת-
המכשולים. צריך שיהיה ביכולתם של כל אמצעי-הירי לנהל
את האש בתנאי-לילה ובתנאי ראייה-מגובלת. על תכנית-האש
להיות גמישה ולהבטיח אפשרות של מתן אש מרוכזת לעבר
כל הכיוונים וכל גזרות-ההגנה הנתונות בסכנה.

התמרון בכוחות ובאמצעים הוא חלק בלתי-נפרד מתכנית
ההגנה. עליו להיות פשוט, תכליתי — וכן מוסתר (בכדי
להפתיע את האויב). האויב ישתדל להפריע לביצוע התמ-
רון — ולכן מכינים מראש דרכים לעקיפת שטחים חיוניים
(העלולים להיות מופגזים ומופצצים על-ידי האויב) ומחפים
עליהן באמצעות אש נ"מ ונ"ט. בפנים החגורה מתקינים
תעלות-קשר בין החפירות ומערכי-ההגנה. תמרון מבוצע
לחגורה, לצורך התקפות-נגד ולשם מעבר להתקפה.

בונה חגורת-ההגנה

החגורה העיקרית של ההגנה היא המפותחת ביותר מבהינת
ההכנה ההנדסית והמאוישת ביותר. המגינים משתדלים להכין
אותה לפי שני שיקולים: א. שתשען על תואי-קרקע החול-
שים על סביבתם והחוסמים את התקדמותו של התוקף (רכס
הררי, ביצות, נהר); ב. שהשטח הנמצא לפניו לא יאפשר
לגייסות התוקף להתפרס בנוחיות-יתרה.

החגורה העיקרית היא בעלת עומק רב (עד 10—8 ק"מ),
וזה מבנה: א. קו מוצבי-חוץ ומוצבי-הטעיה (לא תמיד
קיים); ב. רצועת מכשולים-מגינים; ג. 2—3 מערכים של
מתחמים-מגוינים (מערך ראשי, אמצעי ואחורי); ד. בין
המערכים — מגננים נ"ט עצמאיים; ה. אזורי עמדות-
ארטילריה; ו. עמדות-בריה (ראה מרשם בעמ' 21).

קו מוצבי-חוץ ומוצבי-הטעיה

לעתים (בעיקר — במצבים ללא מגע עם היריב) יבנה המגן
לפני חגורת-ההגנה העיקרית שלו קו מוצבי-חוץ ומוצבי-

היריב להתקפה. היא מבוצעת בכיוון המשוער של המאמץ-
העיקרי של התוקף. יום אחד או מספר שעות לפני שעת
ה"ש" המשוערת. הצלחת הכנה-נגדית זו מותנית בקבלת
נתוני-מודיעין מדויקים ביותר. יעדי ההכנה-הנגדית הם:
ריכוזי-התוקף העיקריים בשטחי כינוס והיערכות, עמדות של
נשק גרעיני וכימי, ארטילריה בעמדותיה, מפקדות, צומתי-
קשר, מערכי-חזוקה וכיו"ב.

למלוא-ביטויה מגיעה האקטיביות של ההגנה בהתקפות-נגד,
שבאמצעותן יכול המגן להטיל על התוקף את יזמתו הוא
ואף להכריע סופית בקרב. כרגיל, עוברים הכוחות להתקפות-
נגד רק לאחר קבלת אישורו של המפקד-הממונה. התקפות-
הנגד מוצאות לפועל בדרך-כלל רק כשקיימים תנאים נוחים,
המבטיחים השגת המטרה של התקפת-הנגד: חיסול-האויב
שהצליח לחדור לתוך מערך-ההגנה. אם תנאים אלה אינם
קיימים, רצוי יותר שהדיפת האויב הפורץ תבוצע מעמדות
מוכנות-מראש — מבלי לצאת מהן. התקפות-נגד מבוצעות
כרגיל בדרגים גבוהים-יותר (מעוצבת-היסוד ומעלה), בכוחות
חזקים (יחידות ממוכנות, ממונעות וטנקים), בתיאום הדוק
עם חילי-האוויר.

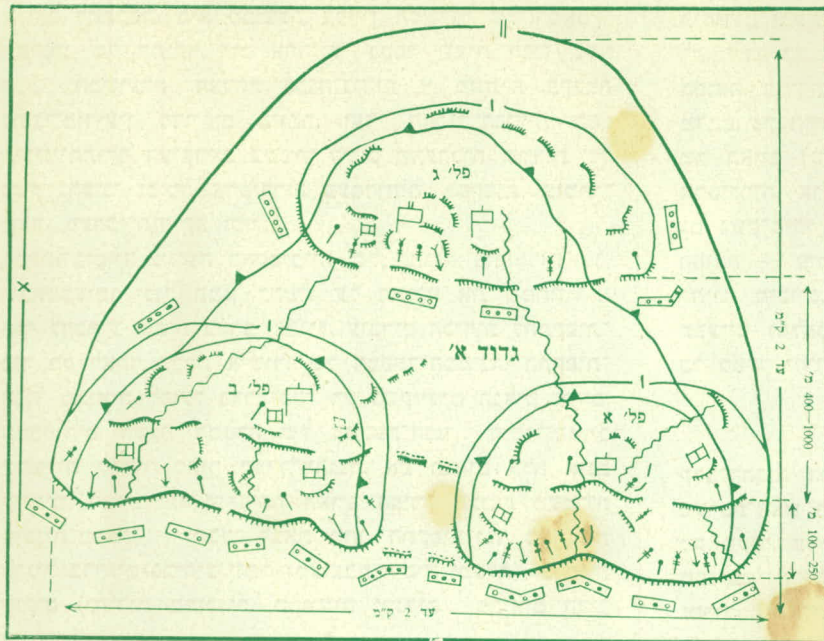
*

כאמור, מושגת הגנה מאובטחת על-ידי קיום-בפועל של
סדרה שלמה של סוגי-אבטחה שונים; ועל כל מערך-ההגנה
לענות על דרישות ההגנה נגד טנקים, נגד מטוסים, נגד
ארטילריה, הגנה בפני נחיתות-מן-האוויר, הגנה בפני לוחמה
אטומית, כימית וביולוגית. לכל אלה נוסף כי אבן-בוחן
לטיב ההגנה היא — ההסואה.

ההגנה הנ"ט מהווה יסוד של כל מערך-ההגנה. כל מתחם
ימוצב ערוכים להגנה נ"ט ובתוכם בנויים מגננים נ"ט,
המהווים חלק בלתי-נפרד מהם. במתחם גדודי משתלבים
שלושת המגננים הנ"ט של הפלוגות האדדי, ומהווים את
ה"צומת" הנ"ט הגדודי. ההגנה הנ"ט מושתתת על כלים נ"ט
(תותחים נ"ט, טנקים, תותחים ללא-רתע, מטולי-רקטות נ"ט,
רימוני-נ"ט) של מגננים אלה, ועל מערך מכשולים נ"ט;
וכן מוקמים, בצירופים שונים של אמצעים אלה, מגננים נ"ט
עצמאיים (עליהם עוד ידובר להלן) ועתודות נ"ט ניידות.

ההגנה הנ"ט — צריכה לעמוד אף בפני הפצצות, ריקוטים
ו"הבוקות" כבדים של אוירת האויב. היא מוצאת את ביטויה
בהכנת כל יחידה ועוצבה להגנה נ"ט — פעילה וסבילה.
ההגנה הנגד-ארטילרית מתבטאת בכושר-עמידה בפני הפגזות
כבדות של ארטילרית האויב (בנית מחסות, מקלטים. הסואה
הביצורים) מזה — ובהשמת עמדות-הארטילריה של האויב
באמצעות לחימה-נגד-סוללתית, הפצצות-מן-האוויר ופשיטות,
מזה. ארטילרית-התוקף, בעמדותיה, מהווה אחת המטרות
העיקריות של המגן בהתמודדות עם היריב.

הגנה בפני נחיתות-מן-האוויר מוקמת בעוצבות (מדיביזיה
ומעלה), והיא מושתתת על: אזורי-האחריות של העוצבות,
קביעת השטחים הצפויים לנחיתות-אוויר, מכשול שטחים אלה
ופטרולם, ציון דרכי-הגישה אליהם, הקצאת עתודות ניידות
להשמת האויב שנחת, ארגון מערכת אזעקה וקשר. וכמובן,
שסוגי-אבטחה זה קשור קשר הדוק במערכת ההגנה הנ"ט.
ההגנה בפני לוחמה אטומית, כימית, ביולוגית מתבססת,

מתחם גדודי
גדוד רובאים מוגבר במערך ראשי (תיאור סכימטי)

החולשה של כל המערך הן בחיבורים ("תפרים") שבין המתחמים והמוצבים ובין היחידות או העוצבות. אך כאן יש להדגיש כי החיבורים מוגנים בדרך-כלל בכוחות ואמצעים רבים ככל-האפשר — ולא תמיד יש לראותם כנקודות-תורפה דוקא.

יסוד המערך הוא המתחם הגדודי, המורכב ממוצבים פלוגתיים. המערך-הראשי מורכב ממוצבי-קוראשון, הבנויים על שתי החפירות הראשונות, ומוצבי קורשני, הבנוי על החפירה השלישית. עומק המערך הוא עד 2 ק"מ. המערך הראשי (ולעתים — גם שאר המערכים של חגורת-ההגנה) כוללים שלוש ולפעמים ארבע חפירות, שהן פחות או יותר מקבילות זו לזו, בהתאם לתנאי פני-הקרקע.

מערכת-החפירות נחפרת בעומק מלא (עד 150 ס"מ ויותר) או בעומק חלקי (עד מטר אחד), כשחפירות מסוימות מדופנות, ואף מהוזקות בבטון, בנקודות-חיבור חיוניות בין קטעים שונים של חפירות ותעלות-קשר. לאורך החפירות מוקמות עמדות-ירי לרובאי (לרבות נשקו הנ"ט). בתוך קירות החפירות נכרים כוכי-תחמושת ומקלטים בשביל צוותי האש. במקומות חיוניים מותקנים פה ושם "בונקרים" עשויי קורות ועפר, ומצדיות עשויות-בטון.

החפירה הראשונה, המהווה את פאתו-הקדמית של מערך-ההגנה, עוברת בשטח החולש על הסביבה והמאפשר ניהול אש-לוחכנית, לטוח שאינו קטן מ-400 מ', ותצפית עמוקה והקפית. לחפירה עיקולים מדי 10-30 מ', בהתאם למבנה הטופוגרפי של השטח. תכופות תוקמנה לפני החפירה הראשונה, במרחק של עד 20-30 מ', עמדות קדמיות, בהן יוצבו מקלעים (ואפילו בינוניים) כדי לחפות על דרכי גישה אל המערך-הראשי ועל המכשולים, וכדי להבטיח קיום

הטעיה במרחק עד 3 קילומטרים מה-מערך-הראשי. תכליתו של קו זה אינה אלא: אבטחה בפני הפתעה; מניעת פריצת רצועת המכשולים; מניעת תצפית על חגורת-ההגנה; מניעת תקיפת החגורה מתוך-תנועה; השהית האויב, להשגת רוח-זמן; מניעת התוקף מלתפוס שטחי-היערכות נוחים. וכן — לאלץ את האויב לפרוס כוחותיו — לפי רצון המ-גן, ובניגוד לכוננותי-הוא — ולגלות את כיוון המאמץ-העיקרי שלו; להטעותו ב-נוגע למבנה חגורת-ההגנה (ובעיקר — המערך-הראשי) על-ידי שהאויב יהיה אנוס לתקוף עוד בטרם הגיע אל המערך הראשי; לאלץ את התוקף לבצע הכנה-ארטילרית כבר על קו מוצבי-החוקף ומו-צבי-ההטעיה.

קו מוצבי-החוקף-ההטעיה מוחזק בכוחות הקטנים לעומת ממדיו. בחלקו הגדול הוא בנוי מאמצעי-דמה (דמיי מכשולים, חפיר-רות, מוצבים, נשק-כבד, תקשורת וכו').

רצועת מכשולים מגינים

רצועת מכשולים-מגינים מוקמת עד כמה שאפשר על מכשול טבעי, לפני המערך-הראשי של החגורה העיקרית (במרחק כ-50-100 מ' ממנו). עומקה של רצועת-המכשולים, המור-כתב ממכשולים נגד-טנקים וממכשולים נגד-אדם, יכול להגיע למאות מטרים. רצועת-המכשולים מכילה מכשולי-תיל בר-עד 3 שורות, שדות-מוקשים, תעלות נגד-טנקים. בין מערכי חגורת-ההגנה ובתוכם מוקמים מכשולים-מאבטחים במספר רב. כל מתחם ומוצב מוקף מכשולים-מאבטחים (מכשולי-תיל, שדה-מוקשים). הגייסות מגינים על המכשולים על-ידי הסוואה, תצפית, תשמועים, חיפוי (אש נשק-ל ונשק-רגלים כבד, ואש ארטילרית), תאורה, מארבים, מכות-נגד. רצועת-המכשולים משולבת הדוקות בתכנית-האש.

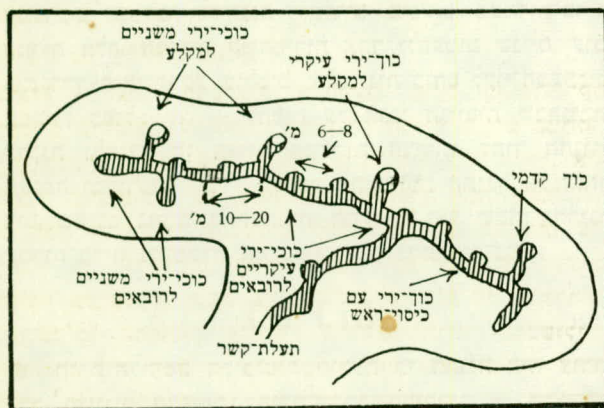
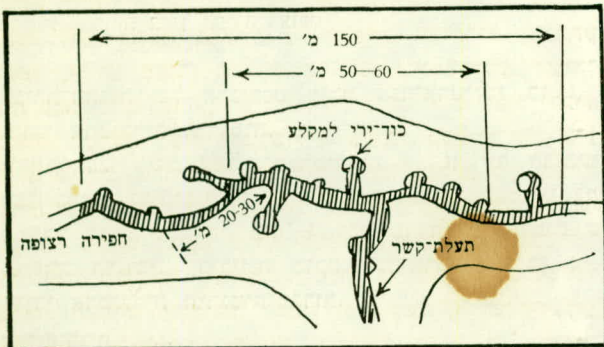
מערכים של מחצעים מוגנים

המערך הראשי (כמערכים האחרים) מוקם בתואי-קרקע טקטיים שולטים. כדי למנוע הסתננות ואיגוף בנויים המתח-מים כמערך רצוף, אלא שחזוקו אינו שוה בכל מקום. אין להבין שרציפותם של המתחמים שבמערך הנה מוחלטת; יש ובין המתחמים והמוצבים קיימים פערים, המגיעים עד ל-500 מ' (ולפעמים אפילו יותר). פערים אלה נתונים לחיפוי אש-אגפית חזקה של היחידות המגינות על המתחמים (המוצבים) הסמוכים, ולחיפוי אש-הארטילרית והמכשולים. הסתננות דרך הפערים אינה בדרך-כלל קלה, וביחוד לאור היום. ראוי להדגיש כי בכיוונים המשוערים של המאמץ-העיקרי של התוקף יהיו המתחמים (המוצבים) סמוכים זה לזה, ללא פערים ביניהם — שכתוצאה מכך לא יימצאו בגזרה כזאת אגפים חשופים — ואז יינצר כורח להבקיע אותם בהתקפה חזיתית. המערך-הראשי יהיה חזק במיוחד (כלומר — בעל מתחמים צפופים) על נתיבי-תנועה המולי-כים לעומק ועל תואי-קרקע טקטיים חשובים. נקודות-

ארטילרית ללא החלפת עמדות הארטילריה; ב' — מרחק זה מאפשר, בשעת הצורך, את התמרון בכוחות ובאמצעים לעבר המערך הראשי — לתגבור או לביצוע התקפת נגד. בין המערך הראשי למערך האמצעי מותקן מגן נ"ט עצמאי של הרגימנט, שתפקידו להשמיד — תוך תיאום עם כוחות אחרים — את טנקי האויב שהצליחו לפרוץ לתוך גזרת ההגנה של הרגימנט. כשהמרחק בין המערך הראשי למערך האמצעי גדול יותר — מותקנים לפעמים ביניהם גם מוצבים הגנתיים עצמאיים (פלוגתיים או מחלקתיים), המהווים מעין „שוברי גלים” לגבי כוחות התוקף שהבקיעו את המערך הראשי.

*

המערך האחורי בנוי כמערך הראשי (תכופות — רק 2 חפ"י רות), אך כרגיל לא יהיה מוחזק בשלמות; הוא נועד להיתפס על-ידי כוחות העתודה הדיביזיונית, תגבורת מבחוז או כוחות שנסוגו מהמערכים הראשונים. בגזרה דיביזיונית — שרוחבה מגיע עד ל-10—8 ק"מ ויותר — יהיו במערך האחורי 2—3 גדודי רובאים, עתודת טנקים (2—3 פלוגות), עתודה הנדסית, עתודה נ"ט, מוצבי פיקוד, מתחמי ההגנה שהוכנו מראש לתפיסתם בידי הכוחות בשעת הצורך, ועוד. בין מערך זה לבין המערך האמצעי נערך מגן נ"ט עצמאי של הדרג הדיביזיוני, בעצמה עד גודל ארטילריה נ"ט. הוא

למעלה: עמדת כיתת רובאים במוצב מחלקתי למטה: עמדה עצמאית של כיתת רובאים כיתת רובאים מגינה על קטע החפירה, או על עמדה עצמאית, שאורכם מגיע עד ל-150 מ'. בעמדה כיתתית מותקנים כוכיירי עיקריים ומשניים למקלע, לתת-מקלעים, לרובים ולמטול רקטות נ"ט; מלבד זאת בנויים בקירות העמדה כוכי מחסה לחיילים ולתחמושת. הקטע שבין שני עיקולים מגיע עד ל-20—30 מ' (אם העמדה מותקנת במחפור), או עד ל-10—20 מ' (אם היא נחפרה בעבודת יד). המרחק בין שני כוכיירי לרובאים הוא 6—8 מ'.

רצועת אש רצופה. עמדות אלה מחוברות לחפירה הראשונה באמצעות תעלות קשר.

במרחק של 100—200 מ' עוברת, כרגיל לאורך הרכסה הקרבי, החפירה השנייה, המהווה שלמות אחת עם החפירה הראשונה. מרחק זה, לפי התפיסה הסובייטית, מבטיח: א — שהכוחות היושבים בשתי החפירות הראשונות לא ייפגעו, בצותא, על-ידי פגז אחד של תותח או מרגמה; ב — סיוע בלתי אמצעי לכוח המגן על החפירה הראשונה.

שתי חפירות אלה מחוברות בתעלות קשר (בדרך כלל — תעלת קשר אחת במוצב מחלקתי). בשתי החפירות הראשונות של המערך נערכות להגנה, כאמור, פלוגות הרובאים, היוצרות את קו המוצבים הראשון. לשם כינון מוצבי קו ראשון נערכת פלוגת רובאים, בדרך-כלל, כדלקמן: בחפירה הראשונה — שתי מחלקות; ובחפירה השנייה — מחלקה שלישית, היוצרת את „עומקו” של המוצב הפלוגתי. פלוגת רובאים מתפרסת ברוחב המגיע עד ל-1000 מ' ובעומק עד 300—400 מ'.

במרחק של 400—1000 מ' מהחפירה השנייה עוברת החפירה השלישית; במידת האפשר — לאורך המדרון האחורי. תפקידה — ליצור עומק למתחם הגדודי, לשמור על אגפיו ועורפו ולסייע ככל-האפשר באש מקלעים לפלוגות הדרג הראשון של הגדוד. על בסיס החפירה השלישית מוקמים מוצבי קו שני, המחזקים בידי הפלוגות השלישיות של הגדוד דים, או עתודות גדוד. החפירה השלישית קשורה לחפירות הראשונות על-ידי תעלות קשר. פלוגת רובאים נערכת להגנה בחפירה השלישית בתבנית קרחית („שלושה קדימה”) — ולפעמים בתבנית „שניים קדימה”; במקרה כזה נבנית חפירה נוספת — חפירה רביעית.

כפי שכבר צויין, יסוד החגורה הוא המתחם הגדודי — שרוחבו ועומקו מגיעים עד ל-2 ק"מ כ"א; עומק זה נוצר ע"י התפרסות שלוש פלוגות רובאים („שניים קדימה”) ויחידות סיוע התקניות והמסופחות. כל מתחם (מוצב) של המערך הראשי מוגן מהבחינה הנ"ט: במקומות בלתי-עבירים לשריון — על-ידי מכשולים טבעיים או מחוזקים; ובמקומות עבירים — על-ידי תותחים נ"ט, טנקים מחופרים, תותחים ללא-רתע ומכשולים מלאכותיים. כלים נ"ט מוצבים בכל עומקו של המתחם הגדודי (הפלוגתי). בתוך מתחם (מוצב) ובאגפיו — עמדות חליפין, המבטיחות הקפיות ההגנה.

*

המערך האמצעי בנוי כמערך הראשון, אך מוחזק בכוחות דלילים יותר (החצי, בקירוב, לעומת המערך הראשי). כך, למשל, בגזרת ההגנה של רגימנט רגלים (גזרה חטיבתית), המגיעה ל-4—6 ק"מ, יימצאו כרגיל במערך הראשי — המגיעה ל-6—4 ק"מ, יימצאו כרגיל במערך הראשי — 2 גדודים, ובמערך האמצעי יימצאו — גדוד אחד. הגדוד שבמערך האמצעי מהווה את הדרג השני של הרגימנט. במערך זה יוצבו גם חלק מעמדות הארטילריה, מוצבי פיקוד, עמדות נ"ט וכד' — דבר שבפועל נמצא גם הוא מתגבר מערך זה.

המערך האמצעי מרוחק מפאתו הקדמית של המערך הראשי כ-4 ק"מ. וזאת משתי סיבות: א' — שהאויב לא יוכל לפגוע בשני המערכים הראשונים של חגורת ההגנה באש

● הגנה מטיפוס סוביטי מצטיינת בחזק ועומק רבים, הקפיות ואקטיביות, מערכת-ההגנה מפותחת מאוד מבחינה הנדסית ומחזקת בכוחות ואמצעי-החימה ניכרים. בשטחים חיוניים — רבה צפיפות המתחמים (המוצבים) וכלי-הנשק. הבי-צורים שבתוך המתחמים נותנים למגינים מחפה ואפשרות-תנועה בטוחים, ומשמים יסוד להתגוננות עקשנית; התנג-דות כזו יש הכרח לשבור בראש-וראשונה בכוח פיס-על-ידי נטרול והשמדה.

● התגברות על ההגנה מטיפוס סוביטי מצריכה:
● הפעלת כל מקורות המודיעין, כדי ללמוד היטב את כל האלמנטים של מבנה ההגנה ולגלות בה את מערכת המכשור-לים, מערכת האש (ובמיוחד האש הנ"ט), היערכות הכוחות, עמדות-הארטילריה, מוצבי-הפיקוד — וכן את נקודות-התורפה, כגון אגפים פתוחים, חיבורים ("תפרים") בין היחידות (העוצבות), פערים וכדומה;

● בחירת יעדי-התקפה באופן מחושב — כך שעם כיבושם תתמוטט ההגנה כולה;

● עקב חוזקה הרב של ההגנה — הפעלת עצמה רבה של כוח-אדם ואש נגדה על-ידי התוקף; יצירת עדיפות פי-3-4 בכוחות ובאמצעים בכיווני המאמץ-העיקרי (בממוצע — ברגלים פי-3; בארטילריה פי-3-5; בשריון פי-2-4 וכד'); שיבוש מערכת-האש של המגן בגזרת המאמץ-העיקרי שנב-חר, ובעיקר מערכת-האש הנ"ט שלו — דהיינו, ע"י שיתוק עמדות-הארטילריה — ושיבוש מערכת-הקשר;

● בשל עומקה הרב של ההגנה — יצירת היערכות עמוקה של הכוחות ואמצעי-החימה בכיוון המאמץ-העיקרי; שמירה על רציפות ההתקפה, תוך הצטברות מתמדת של כוח-מהלומה והגדלת קצבי-התנופה, על-מנת להחדיר את ההתקפה אל עורף המגן במהירות מכסימלית ולשלול מן המגן כל אפשרות להתארגנות מערכי-ההגנה עורפיים — על-ידי עתודות, או כוחות הנסוגים מהמערכים הראשונים;

● המשך רצוף ככל-האפשר של ההסתערות ע"י הכוחות המתקדמים, כשיחידות-משנה מתוך הגלים הבאים מטפלים בטיהור החפירות והעמדות מן האויב שנותר;

● אי-כניסה להתמודדות ללא-הכרח עם מוצבים חזקים בעו-מק החגורה — כי אם עקיפתם, באם ניתן;

● בשל האפשרות שתיערכנה על התוקף, בעומק מערך-ההגנה, התקפות-נגד חזקות — ניהול סיור מתמיד, ובמיוחד מאחרי אגפי היחידות, ושמירה על עתודה להדיפת התקפות-הנגד;

● ריתוק פעיל של כוחות המגן אף בגזרות משניות (נוסף על גזרת-ההתקפה, החייבת להיות רחבה למדי), כדי למנוע ממנו חופש-תמרון, ובעיקר למנוע העברת כוחות ואמצעים מגזרות-ההגנה סבילות — בלתי-מתקפות;

● ניצול כל טריו שהוחדר לתוך מערך-ההגנה, העמקתו והרחבתו — תוך הכנסת כוחות נוספים טריים אליו, המועב-רים אפילו מכיוון המאמץ-העיקרי, אם עשוי הטריו הנתון להכריע את הקרב;

● מניעת האפשרות מן המגן לסגת לעורפו ולהתארגן להגנה — ועל-כן, עם גילוי הכנותיו של האויב לנסיגה, מעבר כוחות התוקף למרדף נמרץ בעקבותיו.

מוקם בשטח החולש על הסביבה ועל דרכי-גישה הנוחות לטנקי-האויב, ומבנהו ותפקידו זהים לאלה של מגנן נ"ט של הרגימנט.

המערך האחורי נמצא, בממוצע, 6-7 ק"מ מן הפאה-הקדמית של המערך הראשי. כפי שכבר צוין — עומקה של חגורת-ההגנה כולה מגיע עד ל-10-8 ק"מ.

אזורי עמדות-הארטילריה

האזור הראשון של עמדות הארטילריה בגזרת הרגימנט (אגד-חטיבתי) יהיה בין המערך הראשי למערך האמצעי ובתוך זה האחרון, במרחק של 3-5 ק"מ מהפאה-הקדמית של חגורת-ההגנה העיקרית. עמדות אלה עשויות גם לסייע למוצבי-החוף* ולהנחית אש על שטחי-היערכות של התוקף.

התקנת מחפורת בתוך חפירה רצופה (המידות — בסנטימטרים)

בגזרת-ההגנה של הרגימנט מוקם אגד-ארטילרי בן 2-3 גדודי ארטילריה ומרגמות.

האזור השני של עמדות-הארטילריה — זו של הדיביזיה ושל דרגים גבוהים-יותר — הוא בין המערך האמצעי לבין המערך האחורי, היינו, כ-4-6 ק"מ מן הפאה-הקדמית של המערך הראשי. בדיביזיה מוקם אגד-ארטילריה בן 3-4 גדודי ארטילריה ומרגמות-כבדות.

עמדות-בריח

המערכים שבחגורת-ההגנה קשורים ביניהם בעמדות-בריה. עמדות אלה, המהוות קר-חפירות אחד ולפעמים שניים, עוב-רות דרך תואץ-קרקע שולטים, אלכסונית ביחס לקויה-המערכים. תפקידן כפול: א' — לחפות על אגפי הגייסות שבחגורת-ההגנה ולמנוע מן האויב אפשרות חדירתו לתוך החגורה מאגפה ומעורפה; ב' — לתעל את כוחות התוקף אל האזור-רים שאינם נוחים להתפתחות התקפתו ואל שטחי-ההריגה. עמדות-בריה משמשות אף כקווי-זינוק להתקפות-נגד.

לסיכום

● תורת-החימה הסוביטית קובעת כי ההגנה היא צורת-קרב משנית. הכפופה לצורת-הקרב העיקרית — ההתקפה. מטרת ההגנה היא: להדוף את התוקף, להחזיק בתואץ-קרקע חשובים, לגרום אבידות כבדות ליריב — ותוך כדי-כך ליצור תנאים נוחים להתקפה.

* כדי לאפשר סיוע תכליתי למוצבי-החוף ולמוצבי-הטעיה — ויחד עם זאת לא לגלות את עמדות הארטילריה העיקריות — תהיינה מוכנות, בדרך כלל, עמדות-ארטילריה זמניות הנמצאות קדימה לעומת העמדות העיקריות.

שיתוף פעולה בהגנה

לויט.קול. מירושניצ'נקו

כמובן, שעם מסירת המשימות ליחידותיו, קובע מפקד-הגדוד אף את יסודות שיתוף-הפעולה. ברם, לאחר הוצאת פקודת-המבצע נותרת בכ"ז שורה שלמה של שאלות, אשר בהיעדרם של דיונים או הוראות נוספים, תישארנה בלתי-ברורות למפקדי-הפלוגות, או אף בלתי-ידועות להם כלל. במצבים השונים של מעבר להגנה עשוי היקפן של הוראות אלה להשתנות. אך בכל המקרים הכרחי הוא לשאוף לכך כי מפקדי-הפלוגות והיחידות-המסופחות המסייעות יבהירו לעצמם את כונת מפקד הגדוד, המהנה קו-מנחה לניהולו של הקרב וכי יוכלו לתאר לעצמם בבירור כיצד תבוצע המשימה במצב הממשי שנתהווה.

כידוע, מארגן מפקד-הגדוד את שיתוף-הפעולה בהגנה לפי משימות. משימות אלה הן: א. החזקה בקו מוצבי-החוף* ומניעת גישה מן האויב אל קו המוצבים-הקדמיים של מערך-ההגנה; ב. הדיפת התקפותיו לפני הקו-הקדמי של ההגנה; ג. השמדת כוחות האויב שהבקיעו לתוך מערך-ההגנה.

השינויים המתרחשים בטקטיקה — התקפת האויב הבאה

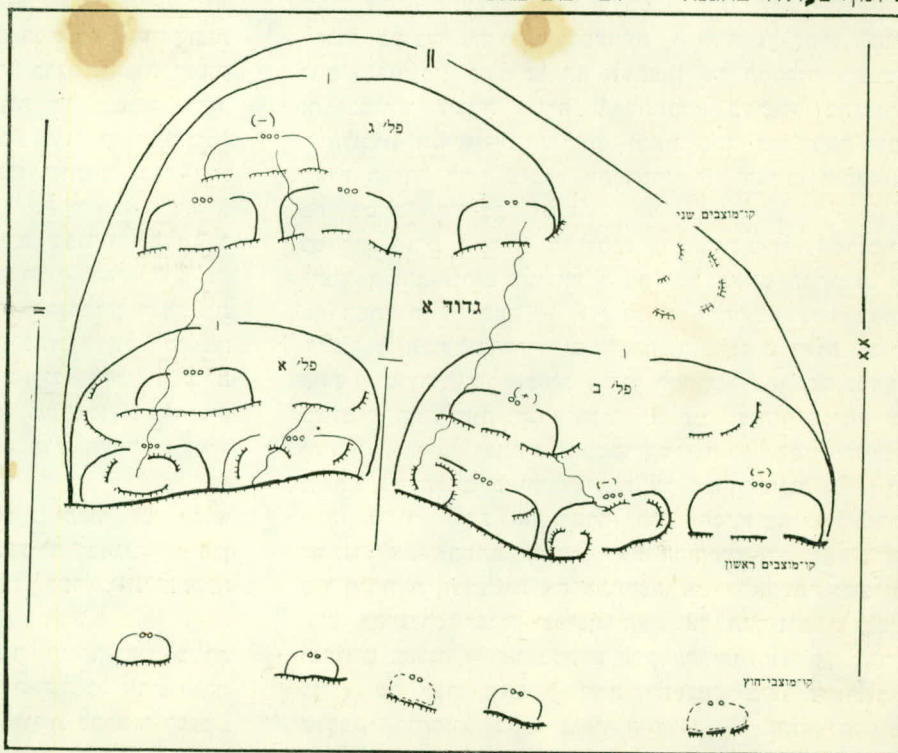
* כרגיל — במרחק של 1-3 ק"מ מקו המוצבים-הקדמיים — המערך

השימוש בנשק-גרעיני מגדיל בהרבה את אפשרויות הגדוד להשגת מטרות ההגנה. מאידך גיסא, לא מן הנמנע הוא כי גם האויב ינחית מהלומות בנשק-גרעיני וכימי, דבר העלול לגרום לשיבוש מערכת האש והפיקוד.

בקרב בן-זמננו גדלה מידת העצמאות הננקטת בפעולותיהן של היחידות — ויצוין הדבר במיוחד לגבי פלוגות-הרובאים — שעה שנתונות הנן במאבק על החזקה באזורי-ההגנה שלהן. עתה נדרש מהן, כפי שלא נדרש מהן מעולם, לדעת לנהל קרב עקשני במצבי אגפים פתוחים ופערים במערכי-הקרב, ואף בתנאי-כיתור. בקשר לכך גובר ערך תיאומן המדוקדק של פעולות יחידות-המשנה של הגדוד בינו לבין עצמן ובינו לבין יחידות שכנות ויחידות-סיוע. שיתוף-הפעולה שאורגן כדבעי טרם תחילת הקרב — יאפשר ליחידות לפעול עצמאית אפילו במצבים של היעדר הוראות נוספות מצד מפקד-הגדוד.

עקב התקצרות הזמן שיעמוד לרשות ארגון ההגנה, נשמעת לעתים הדעה שיש לותר על ארגונו של שיתוף-הפעולה — ולהסתפק אך בהטלת משימות-קרב מפורטות-יותר על יחידות-המשנה.

שיתוף-הפעולה בהגנה — לפי משימות

קרא הסבר זה לפי הסדר: שלב א', שלב ב', שלב ג'.

שלב ג':

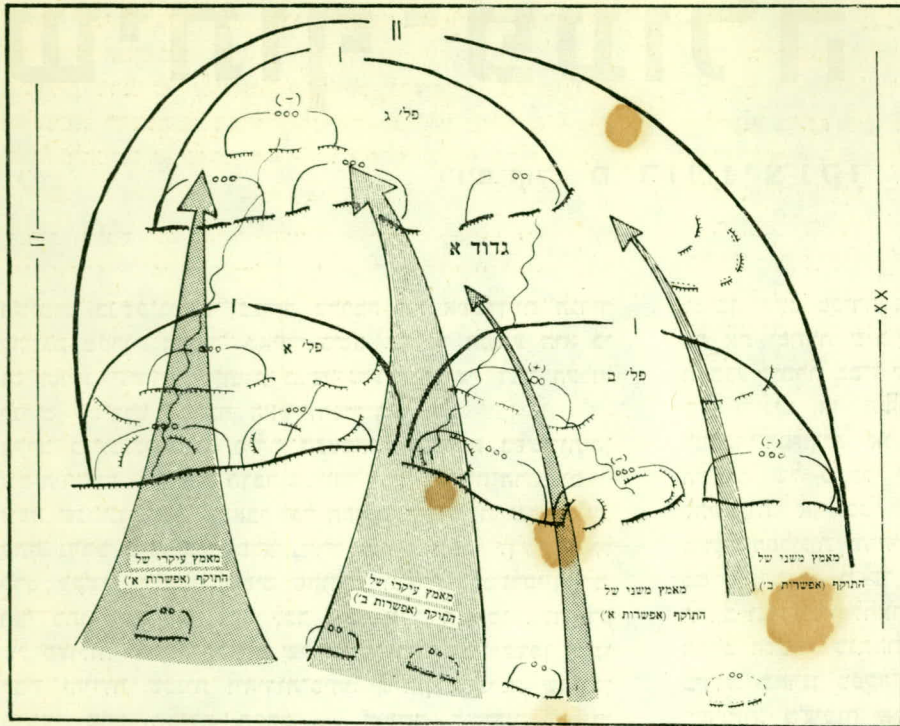
- השמדת כוחות אויב שהבקיעו לתוך מערך-ההגנה.
- תגבור קו-המוצבים הראשון.
- התקפת-נגד, להיסול האויב שהצליח לפרוץ לעומק המערך.

שלב ב':

- הדיפת התקפות אויב לפני הקו-הקדמי של ההגנה.
- היסול תוצאות המהלומה-הגרעינית של האויב.

שלב א':

- החזקה בקו-מוצבי-החוף — ומניעת גישה האויב אליו.
- הפגזה — לשיבוש התפרסותו של התוקף.
- לעתים — התקפה: בעקבות מהלומות-גרעיניות על שטחי-כינוס של האויב.

על-יסוד הערכת-המצב והאפשרויות הפתוחות בפני האויב מגדיר מפ"קד-הגדוד את השטחים החיוניים והמשניים שבגזרת-ההגנה — ול-עומתם את כיווני המאמץ העיקרי והמשני המשוערים של התוקף. בתכנית ההגנה, בה נכללים יסודות שיתוף-הפעולה, מפרט מפקד-הגדוד את אופן ביצוע שיתוף-הפעולה על-ידי יחידות-המשנה ויחידות-הסיוע המסופחות. הוא עושה זאת לגבי כיווני המאמץ העיקרי והמשני המשוערים — לפי שלבי התפתחותה האפשרית של התקפת-האויב (כגון: א. האויב בשטחי היערכות; ב. האויב תוקף את קו-המוצבים-הקדמיים; ג. האויב פורץ לתוך מערך-ההגנה). כמובן מציין מפקד-הגדוד גם כיווני מאמץ-עיקרי ומאמץ-משני אלטרנטיביים (אפשריים) של הי-אויב — ומפרט גם לגביהם את הפעולות המוטלות על יחידות-המשנה ויחידות-הסיוע. פירושו של

דבר, כי במציאות, נקבעת חלוקת מאמצי הכוחות המגינים, בכל זמן נתון, לפי צירוף-דרישותיהם של שני מישורים: של השלב המסוים בהתפתחות התקפת האויב (דהיינו — לפי משימות) — ושל הקטעים שחשיבותם עלולה להשתנות במהלכו (דהיינו — לפי כיוונים).

המטרה הכוללת של הפעולות עשויה לקבל הגדרות שונות — הכל לפי התנאים בהם מתבצע המעבר להגנה. בידוע הוא, כי הפעלת נשק-גרעיני-טילי מאפשרת להכשיל את התקפת האויב הנמצאת בשלב הכנתה או אף את זו שכבר החלה מתבצעת. ברור כי בשעת ארגון שיתוף-הפעולה להגנה, בקובעו את מטרות-הפעולות — יהיה על מפקד-הגדוד להביא בחשבון קודם-כל את השפעתן של המהלומות בנשק זה. במיוחד עשויה מטרה זו להתבטא בשימוש בתוצאות המהלומות הגרעיניות-הטיליות, ובאש מכל כלי-הנשק שב-רשות הגדוד, לשם שיבוש התפרסותו של האויב, והתקפתו. בקו מסוים אליו כבר הגיעו. במקרים רבים עשויות מהלומות גרעיניות-טיליות מרוכזות ליצור תנאים נוחים למיגורו הגמור של האויב המתקרב, או אף המתפרס להתקפה — ע"י הנחתת מהלומה עליו באזור שלפני קו המוצבים-הקדמיים של ההגנה. בתנאים כאלה עשויה אחת ממטרותיה של פעולת הגדוד להתבטא בהתקפה נמרצת בעקבות המהלומות הגרעיניות — תוך שיתוף-פעולה עם יחידות אחרות ועתודת המפקד-הממונה — לשם השלמת מיגורו של האויב באזור הגישות אל מערך-ההגנה. מפקד-הגדוד קובע את סדר מתן הסיוע-באש ליחידות המשנה, את אבטחת האגפים ואת הסידורים לפיתוח-הצלחה ע"י היחידות המבצעות את ההתקפה. אשר לאבטחת האגפים, יכול להתגלות הצורך בריכוז האש אל הכיוונים והקטעים הנתונים בסכנה — או בקידום חלק מהכוחות (או אף הגדוד כולו) על מנת שאפשר יהיה להתבסס ביעדים חשובים שנכבשו ולהחזיק בהם. פיתוח-הצלחה — ניתן להגשימו הן לעומק והן לעבר האגפים. על יסוד כל השיקולים האלה

בעקבות מהלומות גרעיניות וכימיות; הגברת קצב התקדמותו מעומק מערכו; התפרסותו להסתערות מתוך-תנועה — מחייב בים, לדעתנו, הבהרתה של תפיסה זו. שינויים אלה מכבידים על ארגון שיתוף-הפעולה, לשם ניהול הקרב עם היריב-התוקף לפני קו המוצבים-הקדמיים — ועושים לבלתי תכליתי את קיום שיתוף-הפעולה לגבי שתי המשימות הראשונות מבין השלוש אשר פורטו לעיל. שהרי ברגעים אלה יעסוק הגדוד, לפי מהותו של הענין, במילוייה של משימה אחת, הדיפת התקפת האויב, בעוד הלז נמצא לפני קו המוצבים-הקדמיים. וביצועה של משימה זו הרי שיתנהל כבר ההל מאותו קורתחם (מרוחק ככל-האפשר) שעדיו יכולה להגיע האש-התכליתית של כלי-הנשק התקניים שבגדוד ושל אלה השייכים ליחידות-הסיוע. ברובזמן, במקביל להיאבקות זו, תתבצענה גם הפעולות לחיסול תוצאות התנפלותן הגרעינית והכימית של האויב. לפיכך, יש לקבוע כתוכנה של המשימה הראשונה, אשר לקראת מילוייה מתארגן שיתוף-הפעולה בגדוד עם עוברו להגנה, את הדיפת התקפתו של האויב לפני קו המוצבים-הקדמיים, מזה — ואת חיסול תוצאות ההתנפלות הגרעינית, מזה.

זאת ועוד: בהתחשב באפשרות שהאויב יתקוף לפי מספר צירים מסתמן ההכרח כי שיתוף-הפעולה בהגנה יאורגן בגדוד לא רק לפי משימות, אלא גם לפי כיווני-ההתקפה אפשריים שונים.

על מפקד הגדוד לקבוע באופן ברור וחותר את מטרות פעולותיהן של יחידות-המשנה, בתחומיה של כל אחת ואחת מן המשימות. הדבר יאפשר למפקדי-הפלוגות להבהיר לעצמם ביתר-בירור מה, בעצם, רוצה מפקד-הגדוד להשיג.

מתוה מפקד-הגדוד את דרכי-הפעולה הצפויים האפשריים של יחידות-המשנה שלו. במקרים בהם לא תונחנה מהלומות גרעיניות, יכולה מטרת הפעולות להצטמצם בגרימת פגיעות בטנקים וברגלים התוקפים, ובמניעת הבקעתם אל עומק מתחם-ההגנה של הגדוד.

*

לאחר שקבע את מטרת פעולת הגדוד, מתאם מפקד-הגדוד את פעולות יחידות-המשנה שלו עם המהלומות הגרעיניות, בזכרו כי הנשק-הגרעיני הוא הגורם המכריע בהכחדת האויב התוקף. לשם כך שומה על מפקד הגדוד לציין מדויקות וברורות בשטח — או, באין אפשרות כזאת, על המפה — את נקודות-האפס ואת מידות העצמה של הפיצוצים הגרעיניים, שתוכננו להנחתה לפני חזית מתחם-הגדוד ובאגפיו, ואת טווחי-הפגיעה המשוערים שלהם בכוח-האדם, בכלי-הירי ובציוד הכבד — באלה הנמצאים מאחורי מחסה ובמקל לטי, ובאלה המצויים מחוץ להם והחשופים כליל. בהסתמך על נתונים אלה, נקבעים הצעדים והאמצעים למתן-מחסה לחיילים, לכלי-הירי ולציוד-הכבד של המגן. כן נמסרים לידיעת כולם אותות-האזהרה שנקבעו. מאידך גיסא, ידיעת סדריו ותהליכיו של השימוש בנשק-הגרעיני — העלול להיות מופעל גם ע"י היריב — תשפיע השפעתה על מבנה ההגנה ועל תכנון מערכת האש והמכשולים וארגונה.

כך, למשל: את מערכי-הקרב של היחידות ואת מערכת-האש במתחמי-ההגנה יש לבנות מתוך חשבון המכוון לכך שהאויב ייאלץ לתקוף דרך האזורים בהם תוכננו המהלומות הגרעיניות, לצופף את תבניות-הקרב שלו — ועל-ידי כך ליצור תנאים „משתלמים“ להנחתה עליו ולהשדתו. למטרה זו יוצרים באזורי-ההגנה וברוחים שביני-הם — או באגפים — „שקי-אש“ (שטחי-הריגה). כדי להטות את האויב נתפסים בכ"ז השטחים האלה בגייסות ובכלי-ירי — אם גם באחוז קטן בלבד מתוך אלה. אף תכנית אש הארטילריה והמרגמות צריכה לסגל עצמה להשגת שאיפה זו. את החלקות שנועדו להנחתת אש-המגן ואש-הסכנה יש לקבוע באופן כזה שהן תקפנה, כבמשבצת, את האזורים שתוכננו להטלת מהלומות גרעיניות — במנען מן האויב, בר-זמן, להגיע באיז'מפריע אל קו-המוצבים-הקדמיים. אך יחד עם זאת, יש להביא בחשבון מראש גם את הצורך האפשרי בריכוז-האש, או בתמרון-אש, אל-עבר צירים צפויים אחרים של התקפת האויב.

אם הנחתת מהלומות גרעיניות לפני חזית מתחם-ההגנה של הגדוד ובאגפיו אינה כלולה בתכנית — כי אז מנהלים את הקרב עם האויב המתקדם — פרט לאמצעי-הלחימה של המפקדים-הממונים — מרגמות הגדוד וכן ארטילריה שסופ-הה אליו והארטילריה שבסיוע. בשעת קביעת המשימות לכלי-הארטילריה ולמרגמות — אין לחלק באופן שוה את גורות-האש שלהם על פני האזור שלפני חזית מערך-ההגנה של הגדוד. האש מתרכזת אל הכיוונים הצפויים ביותר של התקפת הטנקים והרגלים של האויב, וכן אל „שקי-האש“. על מפקדי היחידות לדעת היטב את מקומן של החלקות שנועדו למשימות-אש אלו או אחרות — ואת אופן הקריאה למשימות-אש מסוימות.

הכושר לעמוד בפני מהלומות גרעיניות של האויב — זוהי הדרישה החשובה-ביותר הנדרשת מן ההגנה. אחת הדרכים להפחתת מידת ההיפגעות על-ידי נשק-גרעיני היא ההתקנה ההנדסית של אזורי-ההגנה. גם בענין זה ניתן מפקד-הגדוד את הוראותיו. דרך שניה, חשובה לא-פחות, היא פיזור היחידות — אלא שחייבת היא להיות כפופה לדרישות מסוימות. כך, בשעת קביעת הגבולות למידת-הפיזור בהיערכות הפלוגות בתוך מתחם-הגדוד, יש להביא בחשבון את הצורך באבטחת הרוחים הנוצרים באש — ובראש-ראשונה באש נ"ט. לשם כך יש להציב את הכלים הנ"ט שבעמדות-האש באופן כזה שתיוצר רצועה של אש נ"ט רצופה לפני הפאה-הקדמית של הפלוגות שבדרג הרא-שון של ההגנה, ברוחים שבין הפלוגות, באגפי הגדוד, וברוחים שבין הגדוד לבין שכניו.

בקשר לכך יש להדגיש כי תכופות נכשלים המפקדים בשגיאה חמורה: כשמחלקים את כל הכלים הנ"ט בין הפלוגות ומטילים על מפקדיהן את האחריות לארגון אבטחת הרוחים והאגפים באמצעות אש. והרי מפקד-הגדוד, בהסיקו מסקנות מה„מזימה“ שקבע לעצמו לגבי ניהול הפעולות — הוא שצריך לתת בעצמו את ההוראות העקרוניות בענין מיקום הכלים הנ"ט ותכנון האש וארגונה, בהקדישו שימת-לב מיוחדת לאבטחת הרוחים והאגפים, וכן לתיאום-האש בינו לבין היחידות השכנות. על סמך הוראות אלו מטילים אחר-כך מפקדי-הפלוגות משימות מפורטות וקונקרטיות על כל כלי-ארטילריה, טנק ותותח-מתייע.

אבטחת הרוחים והאגפים מושגת גם ע"י הכנת-מראש של אש הארטילריה והמרגמות, התקנת מכשולים בתוך הרוחים וכן על-ידי תמרון מאורגן-מראש בגייסות ובאמצעים. באם קיימים רוחים ניכרים בין הגדוד לבין היחידות השכנות — יתכן שלפי החלטת המפקדות הממונות תתוכנן הנחתת מהלומות גרעיניות בהם בשעת-הצורך. לביצועו של תמרון בשעת-הצורך, נוהג מפקד-הגדוד להשאיר ברשותו חלק מן האמצעים הנ"ט — ובתוך זה מחלקת-טנקים אחת לפחות. כן מובא בחשבון מראש תמרון של פלוגת-הרובאים הנמ-צאת בדרג השני (בעתודה) או של חלק מכוחותיה.

יש לשאוף תמיד להטעות את האויב בענין היערכותם ותנוחתם האמיתית של כוחותיך ואמצעיך. ויש להתחשב אף בכך שאותם תנאים בשטח הנוחים להגנה — הם העלולים להוות את האזורים הצפויים למהלומות הגרעיניות של האויב. משום כך בשעת ארגון ההגנה יהיה זה תכליתי ליצור באזורים כאלה „שקי אש“, כשפלוגות של הדרג-הראשון נערכות באגפיו של ה„שק“. ברם, לגבי אזור „שק-האש“ מובא בחשבון גם תמרון הכוחות, לתפיסת עמדות בו (שהוכנו מראש) במקרה שלא תונחת עליו מהלומה-גרעינית.

*

את כוחותי-ההיעיקריים של פלוגת הדרג-השני של הגדוד אפשר לערוך באזור-ההגנה המסוּג, הנמצא מחוץ לאזור המשוער של הנחתת המהלומה הגרעינית ע"י האויב. תכנית ההגנה מביאה בחשבון את האפשרות שבמהלך הקרב תקודם פלוגה זו אל אזורי-ההגנה העיקרי, כדי לתפוס בו עמדות

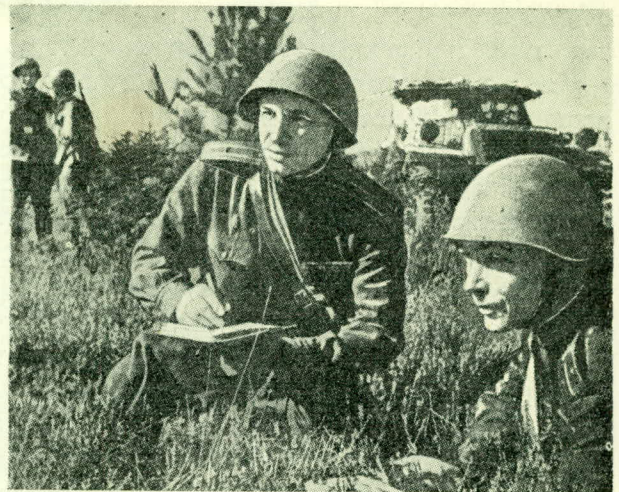
אם לא הונחתה עליו מהלומה גרעינית. על פלוגה זו להיות אף מוכנה לסתום פירצה הנוצרת במערך הכוחות של הדרגה-ראשון של הגדוד.

בקבעו את סדר הפעולות שתנקטנה לחיסול תוצאותיה של התנפלות גרעינית — מסמן מפקד-הגדוד, בעצם, את הדרכים והאמצעים לארגון-מחדש של מערך-ההגנה של הגדוד לשם הדיפת הטנקים והרגלים התוקפים של האויב.

יתכן כי לשם חיסול תוצאות מהלומה-גרעינית של האויב בתחומי אזור-ההגנה של הגדוד יבצעו כוחותיו של המפקד-הממונה תמרון אל האזור שנפגע. מפקד-הגדוד מתאם או את פעולות יחידות-המשנה שלו עם פעולותיהן של עתודות אלו שהוקצו ע"י המפקד-הממונה, בציינו להללו בשטח קויהתפרסות, משימות, גזרות אש; וכאשר אפשרי הדבר — את מגמות התקדמותן. כן מתכנן המפקד את ההוראות הנחוצות בדבר סדר ניהול עבודת-ההצלה בענין טיפול-תברואה, חלקי-לפחות, בחיילים וחיטוי-נגד-הקרינה של הנשק והציוד — ומעביר ליחידות.

*

לא פחות חשוב הוא לתאם את פעולותיהם של הכוחות והאמצעים השונים לקראת השמדתו של אויב, שהצליח להבקיע אל תוך מתחם-ההגנה של הגדוד או לתוך הפערים שבינו לבין היחידות השכנות. בתכנונו של תיאום כזה מובאים בחשבון הכיוונים המשוערים של חדירת הטנקים והרגלים — על יסוד שיקול בענין קטעי-השטח העבירים

מפקד-הגדוד מתוך מפקד-משנה

ונחיהגישה ביותר, וכן האזורים הצפויים-ביותר למהלומות גרעיניות של האויב.

המטרה העיקרית בתנאי קרב בעומק מערך-הגנתך מתבטאת כרגיל בהשמדת הטנקים והרגלים של התוקף — שהצליחו לפרוץ פנימה — באשם של כל האמצעים שלך שותך. לשם כך קובעים מראש את התמרון האפשרי באש ובאמצעות יחידות-משנה, תמרון אשר נועד להשגת המשך-ההחזקה ביעדים החשובים ביותר על-מנת למנוע את התפשטות

האויב לעומק ולעבר האגפים. אם בגזרת-ההגנה של הגדוד מביאה התכנית בחשבון עריכת התקפות-נגד באמצעות כוחותיהם של המפקדים-הממונים — שומה על יחידות הגדוד לפעול באופן כזה, אשר יסייע ליצירת תנאים הנחוצים לביצוע התקפות-הנגד האלו — לאחר-מכן אף להשתתפות בהן. במקרים מסוימים, שבהם נפגע האויב פגיעה מכרעת ע"י הנשק הגרעיני-הטילי באזור הגישות אל מערך-ההגנה ולפני פאת-הקדמית של זה — אך למרות-זאת הצליחו כוחות קטנים של היריב להבקיע מכיוונים ידועים אל תוך מערך-ההגנה — במקרים אלה עשויה התקפת-הנגד להתבצע אף בכוחות הדרג השני (העתודה) של הגדוד. לשם השגת הצלחה בפעולות במקרה כזה, יש לסמן מראש את קויהתפרסות של פלוגת הדרגה-השני (העתודה) וכיווני התקפות-הנגד שלה, להכין ולארגן את הסיוע בשבילה באש הארטילריה והמרגמות, וכן להבהיר ולפרט את סדר ואופן השתתפותן של יחידות הדרגה-ראשון של הגדוד בהתקפות נגד אלו.

הצלחתה של כל התקפת-נגד מותנית, בראש-ווראשונה, בהשגת הפגיעה באויב באש. ולכן, בשעת ארגון שיתוף-הפעולה במטרת השמדתו של האויב שהצליח להבקיע לתוך המערך, חייב מפקד-הגדוד לציין לשם המשך-ההחזקה באיזה יעדים מוטל על היחידות-המגינות לרכז את מיטב מאמציהן — וכן באיזה תמרון-אש, ובאיזו אמצעי-אש, הכרחי להשתמש בשביל ליצור ציפיות-אש גבוהה בכיוון התקפת-הנגד. בהתאם לקויהתפרסות, וכיווני הפעולות, נקבעות משימותיהן של יחידות ארטילריה, מרגמות, טנקים ורגלים באבטחת התפרסותן של העתודות, וכן בהשתתפותן בהכנת-האש של התקפת-הנגד — ובביצוע התקפת-הנגד עצמה.

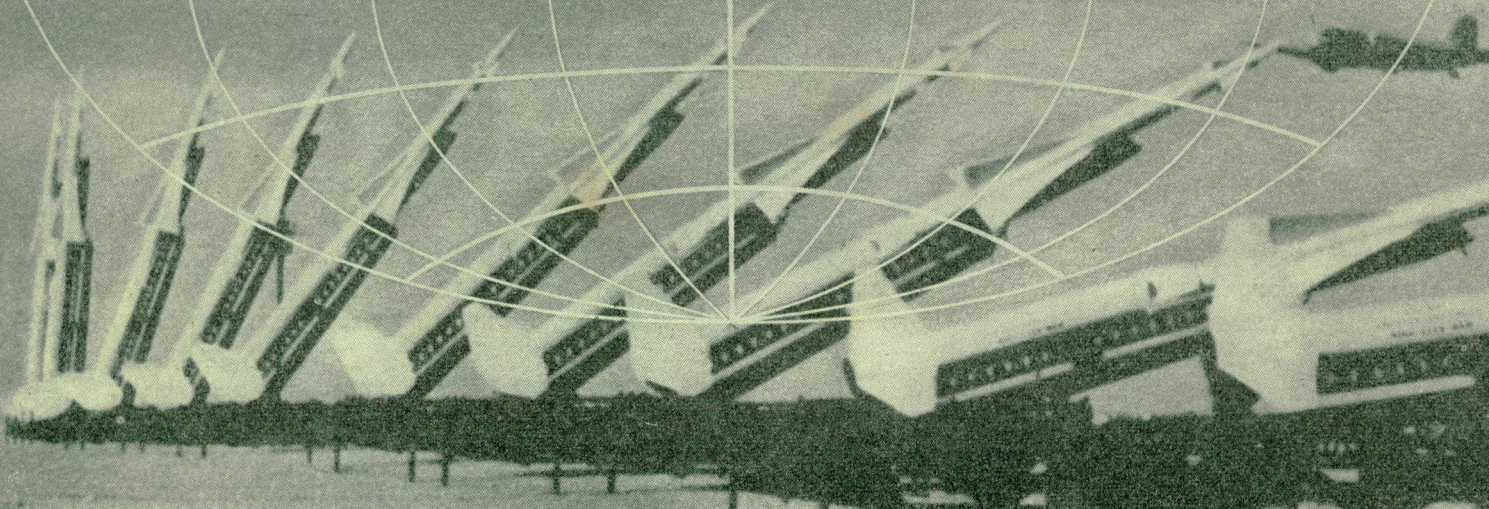
יכול לקרות כי בכיווני התקפות-הנגד תוכננו מהלומות-גרעיניות. בקשר לכך יהיה על מפקד-הגדוד להודיע לפקודיו על נקודת-האפס החזויה של המהלומה הגרעינית, על עצמתו של הפיצוץ וסוגו, וכן לודא את בטיחותן של יחידות-המשנה. כן נקבעות הדרכים כיצד לנצל את תוצאותיה של מהלומה-גרעינית — תוך שיתוף-פעולה עם העתודות המבצעות את התקפת-הנגד — לצורך השלמת מיגורו של האויב שהצליח להדור אל תוך מערך-ההגנה.

הסתערות האויב התוקף בכוחות עדיפים, בעקבות מהלומות-תירה-גרעיניות, עלולה להביא לידי כך שיפרוץ דרך מתחם-ההגנה של הגדוד — או, באגפים, אף אל עומק מערך-ההגנה של הרגימנט (חטיבה) במגמה לעקוף ולכתר יחידות-משנה מסוימות. משום כך הכרחי לקבוע מראש, לקראת אפשרות כזו, את דרכי ניהול הקרב במצבי-כיתור, את ההיעזרות ההדדית והסיוע באש ליחידות אלו.

הקף עבודתו של מפקד-הגדוד בארגון שיתוף-הפעולה יכול להיות שונה — והוא תלוי בשאלה מהו הזמן העומד לרשותו ובתנאי-מצב אחרים. גם באורח-העבודה אסור שתשורר השגרתיים. ברם, זאת ניתן לומר: בכל מצבי הקרב — ארגון שיתוף-הפעולה בין יחידות-המשנה של הגדוד לבין יחידות-הסיוע והיחידות-השכנות, וקיומם-למעשה של שיתוף זה במהלך הקרב כולו — הם-הם עיקרי-תפקידיהם של המפקד ומטהו.

אנול יהושפט הרמבי

קנים לאסטרטגיה הגרעינית

מבוקשו, הופעל הנשק כדבר המובן מאליו. כיום — ישנה רתיעה מן ההפעלה. המלחמה הפכה לדבר-אימים, שמשמעותו השמדה רחבת-היקף; ולפיכך התקוה היא שהרתעה בלבד תספיק, ולא יהיה צורך בהפעלה — במלחמה. זוהי „המהפכה הקופרניקאית” של האסטרטגיה החדשה: לא עוד ההפעלה העיקר — אלא ההרתעה. לא ההרתעה סובבת סביב ההפעלה — אלא ההפעלה סובבת סביב ההרתעה. כי יכולת ההפעלה באה עתה לתת תוקף להרתעה. כוחות מזוינים נחוצים כיום, שלא כבעבר, לא כדי להשיג נצחון — אלא כדי למנוע מלחמה. אם בעבר היה האיום (או נסיון ההרתעה) פרוודור למלחמה, הרי כיום מהווה ההרתעה את התחנה העיקרית בהתמודדות; והפעלת הנשק נחשבת רק לאמצעי אחרון, של מצבים בהם „כלו כל הקיצין” של לית-ברירה, ובמידה לא קטנה — אף של איבוד-לדעת. חכמת המלחמה הפכה חכמת אי-המלחמה. לא הפעלת הכוחות עיקר, אלא אי-הפעלתם: השגת המטרה על-ידי האיום בהפעלה בלבד, מיצוי מלוא התועלת מקיום הנשק — ואולם תוך אי-הפעלתו. במלים אחרות: הפעלת האיום ולא הפעלת הנשק — כאשר לאיום מוצלח ייחשב אותו איום שלא יהיה צורך להוציא אל הפועל. חכמת אי-הפעלת הכוחות — היא-היא „אסטרטגית ההרתעה”. ועל-כן ניצבת כשאלה מרכזית באסטרטגיה החדשה הבעיה: כיצד מושגת ההרתעה?

נגדיר את תהליך ההרתעה ונתארו: ההרתעה פירושה שכנוע

מושגי האסטרטגיה הגרעינית זרים לנו מאוד ורחוקים מאתנו כרחוק מזרח ממערב; שכן, בישראל נתונים אנו עדיין בעידן הלוחמה ה„קונבנציונאלית”, והתרגלנו לחשוב במושגיה. אמנם אין נודעת בשבילנו חשיבות מעשית להכרת האסטרטגיה הגרעינית החדשה, אולם ראוי בכ”ז שנדע משהו עליה. דבר זה יסייע לנו להבין יותר את המתרחש במערכות העולמיות ולהציץ ולהתודע אל זרמיה השונים של המחשבה האסטרטגית הגרעינית. מהלכי ה„מלחמה הקרה” מושפעים מאסטרטגיה זו. כך תעזור לנו הבנתה לתפוס טוב יותר את משמעותיהם של גורמים אסטרטגיים המשתקפים מתוך המדיניות הבינ-לאומית ומשפיעים-עליה.

המעבר ממושגי המלחמה ה„קונבנציונאלית” אל מושגי העידן-הגרעיני אינו פשוט כל-עיקר, ואין זה קל להרגיל את המחשבה אליהם. מעבר זה כרוך במהפכה קיצונית במושגים. בעוד אשר במלחמה ה„קונבנציונאלית” היה המורג העיקרי הפעלת הנשק, הרי בעידן הגרעיני המושג המרכזי, ואבן-הפינה לכל תפיסה אסטרטגית הוא אי-הפעלת הנשק, דהיינו — ההרתעה. אין פירוש הדבר, כי ההרתעה כפעילות אנושית, הנה מבחינת חזיון חדש. ימיה של ההרתעה כימי האדם, וכבר באמרה הרומית „הרוצה בשלום יכון למלחמה” טמון גרעין ההרתעה. ברם בעבר לא היתה הפעלת הנשק כרוכה בסכנות ונזקים כה גדולים למפעיל עצמו כפי שהדבר הוא כיום. ובמידה שהאיום לא השיג

היריב שאם יעשה מעשה מסוים — יפעיל נגדו המרתיע את נשקו ויגרום לו נזק שהוא בגדר בלתי נסבל; כלומר, שהיתרון שהמורתע מצפה לו מן המעשה שרצה לעשותו, ושעליו חל האיום, לא ישוה לנזק — ועל־כן יימנע מלהוציא לפועל מעשהו זה. מבחינה צורתית מועברת אז ההחלטה לידי היריב שמתכוונים להרתיעו. המרתיע אומר: „את דעתי להפעיל את הנשק אם תעשה את המעשה המסוים; על כך מתחייב אני בפניך — והחלט אתה — אם כדאי לך הדבר. ראה, הזהרתיך!“

הוצאתו לפועל של איום בהפעלת נשק־גרעיני אינה רצויה לשני הצדדים, כי כרוכה היא במלחמה גרעינית ובנזקים עצומים לשניהם. לפיכך עשוי המורתע לקוות שעל אף שלא שם לב לאיום, ועשה את המעשה, יירתע המאיים עצמו מלהוציא לפועל את האיום. כלומר, מבחינה צורתית, עלול הוא להחזיר את ההחלטה למרתיע; כאילו היה אומר: „אמנם איימת להפעיל נשק, אך איני מאמין לך — ולכן עשיתי את המעשה שרצית למנעו על־ידי איומך. החלט אתה אם ברצונך להמיט על שנינו שואה בדמות מלחמה גרעינית“. המרתיע יכול אזי לעמוד באימו ובהתחייבותו — ולהוציאם לפועל; ואזי באים מלחמה גרעינית, והרס ושמד הדדיים. אולם יכול מאוד להיות שהוא יירתע מתוך הנחה שבכל זאת הנזק מן המעשה שאותו רצה למנוע קטן לעומת ההרס הודאי של מלחמה גרעינית ולא ישוה לו.

כלומר, רואים אנו שבעידן הגרעיני פועלת ההרתעה לשני הכיוונים, והיא עלולה להתפתח למשחק־הרתעות הדדי. כל צד במשחק־הרתעות עלול לנקוט עמדה תקיפה, מתוך אמונתו ובטחונו שהצד השני לא יסתכן במלחמה ולא יעזו להפעיל את הנשק. דוקא משום עמדה הדדית זו כה מסוכן הוא משחק ההרתעות.

במידה שהגורם שנגדו הופנה איום ההרתעה יתן אימון בכך כי אכן, ימומש האיום — יירתע הוא ולא יוציא זממו אל הפועל. עלינו לבחון, איפוא, מה הם הגורמים המביאים למתן אימון באיום.

ראשית יתן אימון באיום במידה שהמאיים יעורר את הרושם שהוא תקיף־החלטה באימו, ושאמנם יש לו כוונה־של־ממש להוציא לפועל, וכי הוא לא יירתע. נסיון להבין לעומקה של פרשה זו יגרור אותנו לדיון בתהליכים הפסיכולוגיים של מתן אימון. לא נעמיק בדיון זה, ונסתפק בדוגמאות. למשל, המורתע (או בהגדרה אחרת — התוקפן) יאמין בתקיפות החלטתו של המרתיע במידה שלמד מנסיונו לדעת שאמנם יש לו עסק עם גורם נחוש־החלטה. כן, במידה שבציבור במדינה המאיימת קיים הלך־רוח האומר שלעולם לא יופעל הנשק־הגרעיני — עלול התוקפן להניח כי הגורם מים המחליטים בממשלה יהססו, והם עלולים לסגת, ברגע האחרון, מביצוע איומם; ובצורה זו נפגם איום ההרתעה, חל בו „פחת“.

אך ענין זה מורכב עוד יותר. כי אפילו נניח שנראתה האפשרות כי המרתיע לא יהיה תקיף דיה־צורך בהחלטתו, ויהסס להוציא לפועל את איומו, וכך ייגרם „פחת“ מסוים לתוקף ההרתעה — הרי עלול בכזו איום־ההרתעה להשיג את מבוקשו; זאת אם ישקול הגורם המורתע שאפילו ישנה

אפשרות כי המאיים לא יוציא לפועל את איומו — הרי אפשרות זו אינה ודאית. במלים אחרות: הסיכוי שהאיום לא יבוצע — איננו אפסי. בשל הידיעה כי האיום הוא בנזק והרס כה גדולים — עשוי המורתע לשקול ולהגיע למסקנה, שאין הסיכון כדאי. שהרי לא כדאי להסתכן בנזק כה גדול, אפילו הסיכוי לו אינו רב.

גורם שני במתן האימון הוא ההשתכנעות שאמנם ישנו למרתיע היכולת והעצמה הדרושות בשביל לגרום נזק בלתי־נסבל. נתעורר ויכוח בשאלה מהי העצמה הנדרשת על מנת שתשיג ההרתעה את מטרתה. ויכוח בין המלומדים, על נושא זה, מתנהל זה כמה שנים וודאי שלא הכל בענינים אלו פורסם בספרות „גלויה“. אולם ממה שפורסם מצטיירת תמונה מענינת למדי. השאלה היא: מהי העצמה האסטרטגית הדרושה כדי להרתיע? דיעות שונות הושמעו בו־יכוח זה; אך לשם הפשטות נכלילן, ונחלקן לשתי קבוצות, שתי אס־כולות, ונקרא לאסכולה אחת — ה„מזערית“, ולשניה — ה„מירבית“.

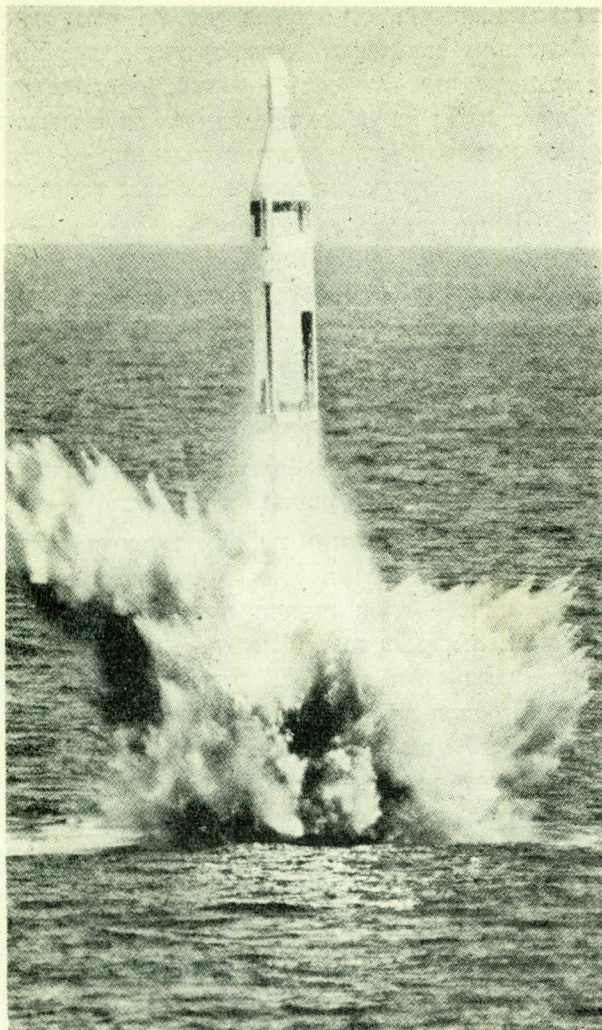
האסכולה ה„מזערית“ טוענת שדי בכך כי תהיה למרתיע יכולת לגרום הרס ניכר לאויב — ויוכל להרתיע. מידת הנזק המספיקה לכך היא הרס הערים העיקריות — ואין צורך ביכולת־הרס גדולה מזו. הרוסים, למשל, לא יעזו לעשות מעשה תוקפני, באם ידעו שמוסקבה ולנינגרד תיפכנה לתלי חרבות. אין זה מעלה, או מוריד, אם יכולת־ההרס שקולה כנגד יכולת־ההרס של האויב, עולה עליה או קטנה ממנה. לפי תפיסה זו, הטענות שכדי להרתיע צריך הנך ליכולת של גרימת־נזק הגדולה מיכולת זו של האויב הן דברי הבאי שאינם מביאים בחשבון את הטבע האנושי. למשל, אדם לא ירצה לאבד את בנו, אפילו ידע שאויבו יאבד עקב כך את שני בניו. רוסיה לא תסכים לחורבן מוסקבה ולנינגרד אפילו אם תשוכנע שתוכל לגרום לחורבן של ושינגטון, ניו־יורק ושיקאגו. לכן, אין צורך בהתחכמויות מתמטיות. פגיעתו של הנשק־הגרעיני היא כה גדולה ומחרי־דה עד אשר דינו שירתיע ואין צורך שירתיע „עוד־יותר“.

לכן תושג ההרתעה ע״י היכולת לגרום הרס לדבר היקר ביותר לאויב — ריכוזי האוכלוסייה. לפיכך אין צורך בנשק כה מדויק — כי הערים מהוות מטרות „אזוריות“, בעלות שטח ניכר. מה שדרוש הוא נשק שיכולת ההמתה שלו ניכרת.

להנחות אלו מוסיפים אנשי אסכולה זו גם סג וזוהרה. במידה שנשק התגמול לא יהיה חסוי ומוגן, לא יהיה מאובטח, עלול האויב להפתיע ולהוציא מכלל־שימוש, כבר במכה הראשונה — היא מכתו של יחוס מלחמה. רק במידה שננקטו אמצעים לודא שאותו נשק, שנועד לתגמול, ישאר לפליטה אף לאחר ההתקפה הגרעינית, ויכשר להשיב מכה, היא ה„מכה השנייה“ — תושג ההרתעה. במלים אחרות: כדי שתהא בידך יכולת־הרתעה — צריך להיות ברשותך „כושר המכה השנייה“*.

לעומתם האסכולה של ה„מירביים“ טוענת כי דרישות אלו אינן מספיקות, והן קטנות מדי. ניקח, לדוגמה, את ניתוחו

* "Second Strike Capability"

הטיל „פולריס“ הנורה מתחת־למים

שלושה גורמי־הרתעה מונים האמריקנים במערכת־הזינן הניידת השמור רה במיוחד למתן ה„מכה השנייה“: הטיל „סקייבולט“ המוטס; הטיל „מינוטמן“ המוטס ברכבת; הטיל „פולריס“ הנישא ע”י צוללת.

אוריה של התגמול־המוזרי היא בגדר „פרצה הקוראת לגנב“. נשוא שתי גישות אלו. ה„מוזעריים“ אומרים שהמתקיף עומד בפני שתי פרשות בלתי־ברורות. אחת: אינו יודע עד כמה תצליח התקפתו הראשונה, וכמה אמצעי־תגמול ייתרו ברשותו של המתקיף; שתיים: אינו יכול להיות בטוח שהסחיטה תצליח — שהרי המותקף עלול לפעול אפילו לפני שיעמוד בפני האולטימטום; או אפילו הוגש האולטימטום — אין ערובה שייכנע לסחיטה. ושני ספקות אלו — דים להרתיעו מכל הרפתקאה.

כאהן אומר כי המדינאים יתרגלו „לחיות עם המצב“ שנוצר בעידן־הגרעיני. שיתוק המחשבה, עקב האימה שמטיל הנשק־הגרעיני, יפוג לאט־לאט. והם ילמדו לנצל את האפשרויות הטמונות ב„מצבים הגרעיניים“, ילמדו ל„תכסס“ ולנצל את הפער באמצעי־התגמול אם רק ישנו. לכן כדי לקיים הרתעה יש למנוע פער באמצעי־התגמול, המאפשר למתקיף לנצלו באופן שתואר לעיל.

של נושא־דגלה של אסכולה זו (המונח „אסכולה מירבית“ איננו מקובל בספרות) הרמן פאהן* — ונראה כיצד הוא מנתח מהי העצמה הדרושה כדי ליצור הרתעה. כאהן אומר שלגורם כמו ארה״ב צריכה להיות יכולת הרתעה משולשת: הרתעה א' — היא היכולת להרתיע את ההתגרות הקיצונית ביותר, כהתקפה גרעינית ישירה על ארה״ב עצמה; הרתעה ב' — היא היכולת להרתיע התגרות קיצונית פחות מהתקפה גרעינית ישירה על ארה״ב, כגון — התקפה גרעינית על אחת ממדינות נאט״ו; הרתעה ג' — היא היכולת להרתיע התגרויות קטנות יותר אחרות, מוגבלות — התקפות בנשק קונבנציונאלי, התרנות וכד' — כל „שאר ירקות“ שברוב המקרים אין בהם שימוש בנשק־גרעיני.

נעמוד עליהן ראשונה־ראשונה ואחרונה אחרונה. לגבי הרתעה א' (הרתעה בפני התקפה גרעינית ישירה) — מצטרף פאהן לדרישה של חיסוי הנשק, על־מנת להבטיח את „כושר המכה השנייה“. הוא מוסיף, כשיקול שיש לקחת בחשבון את האפשרות של „סחיטה לאחר־התקפה“ — כלומר, מר, הוא מתאר לעצמו מצב אשר בו מכוון התוקף (הרוסי) את התקפתו הראשונה לא נגד הערים בארה״ב אלא נגד בסיס כוח־התגמול האמריקאי (שדות־תעופה ובסיסי־טיילים) ובדרך זו מוציא משימוש חלק מכוח התגמול. מיד עם ההתקפה או לאחריה מגיש הוא לנשיא אולטימטום, לאמור — „אדוני הנשיא! אם תפעיל את שארית כוח־התגמול שלך נגד ערינו, קח בחשבון שסיכויי שארית זו לפגוע בנו קטנו ופחתו. מצויים אנו במצב של כוננות גבוהה ביותר, והנשק הנגד־טיילי שלנו מוכן לפעולה; ויתר־על־כן, כבר פינינו בחשאי חלק מאוכלוסית ערינו. לכן תוצאות תגובתכם תהיינה מוגבלות. לעומת זאת, אנחנו הפתענו אתכם וטרם הספקתם להביא עצמכם למצב של כוננות — ולכן נוכל במכותינו הנוספות לקטול באוכלוסיה, שעד כה לא פגענו בה. קטל רב“. כאהן מניח כי ישנה אפשרות שידי הנשיא תרפינה בעמדו בפני איום כזה — וכי לא יפעיל את התגמול.

כהאן שואל: מה יכול למנוע סחיטה כזו לאחר התקפה? והוא משיב:

אחת. — אם תהיינה הגנה־אורחית־פסיבית והגנה־אקטיבית מפותחות — ייקל על הנשיא שלא להיכנע לסחיטה כי ידע שהאוכלוסיה מוגנת, ולו חלקית; לכן, כחלק מן ההרתעה יש צורך בהגנה פסיבית ואקטיבית. לעומתו ה„מוזעריים“, ברובם, רואים את סידורי ההגנה כחסרי תכלית.

שתיים. — כאהן שוקל מתי עלול המתקיף להעז לתקוף ראשונה — ומניח כי הדבר עשוי לקרות במידה שממדי התגמול של ה„מכה השנייה“ קטנו, ונוצר פער רחב בין האמצעים המצויים בידי התוקף לאלו שבידי המגן. לדעתו, במידה שמצויות בידי המגן כמויות גדולות של אמצעי־תגמול לצורך „המכה השנייה“ — לכתחילה לא יסתכן התוקפן להסתכן ב„סחיטה“ לאחר־ההתקפה. ולכן — לצורך ההרתעה נחוצה כמות ניכרת מאוד של כוחות ל„מכה השנייה“ והתי

* בספרו „On Thermonuclear War“

הבדל נוסף בין שתי התפיסות הוא בכך שאנשי האסכולה ה"מזערית" רואים בהפעלת התגמול דבר אוטומטי, מעין רפלקס-מונתה. נפגעת — ומיד לוחץ הנך על הכפתורים המפעילים את טילי-התגמול. יתר-על-כן, במידה שיהיה שייך קול — יביא השיקול להכרה שהכניעה לסחיטה הנה רק דחית הקץ למצב שבו מאזן הכוחות גרוע יותר.

כאהן מדגיש דוקא את אפשרות האשהיה והשיקול; שהרי המגמה הכללית היא להכניס את תהליך "האטת התגובה" (זהו תהליך המונחג על מנת למנוע התלקחותה של מלחמה-רבתי בשל טעות. כאשר, למשל, נורה בטעות טיל על-ידי אחד הצדדים, ואם תגובתו של הצד האחר תהיה מיידית — תפרוץ מלחמה-רבתי. אך אם תואט התגובה, תהיה אפשרות לברר שאמנם היתה זו טעות). כאהן שם את הדגש בפסיכולוגיה של האירצון להתאבדות מיידית, או הנטיה לדחות את ההתאבדות — ומכאן כניעה לסחיטה.

חילוקי הדיעות בולטים עוד יותר לגבי הרתעה ב: היינו, הרתעה במקרה אשר איננו התקפה גרעינית ישירה על המדינה, אלא התגרות תוקפנית אחרת — רצינית-ביותר; ובמקרה ארה"ב — התקפה גרעינית על מדינות נאט"ו.

כאהן סבור כי תגובתה של ארה"ב תלויה בשוהות שתינתן לה לשיקול. אם לא יהיה זמן לשקול את המצב, יגיב הנשיא האמריקאני בצורה "ספאסמית" ("עויתית"), היינו: ינחית התקפה מיידית. פירושו-של-דבר — כי אז ינחית הוא מכה ראשונה על בריה"מ. אך במידה שינתן לו לשקול את האפשרות של חורבן מידי כה נרחב — כזה שיבוא כתוצאה מן התגובה הרוסית על התקפה-ראשונה אמריקאית — יתכן שאפשרות זו תרתיע אותו. אפילו יניח שאין זו אלא דחית ההתמודדות לשלב מאוחר-יותר.

כאהן ניגש לבעיה זו גם מנקודת-מוצא נוספת. הוא שואל מה הם התנאים שירתעו את הרוסים מיצירת מצב מעין זה — היינו, מהתקפה באירופה. והוא אומר שהרוסים יעזו לתקוף התקפה-גרעינית את אירופה באם יהיו סבורים כי ארה"ב לא תשתמש בכוחה ל"מכה-ראשונה". כך יכול להיראות מצב הדברים כאשר לארה"ב רק אפשרות מצומצמת לפגוע בכוח-התגמול הרוסי, וברוסיה בכללה — בעוד אשר בידי הרוסים האפשרות לפגוע באמריקה פגיעה רבתי ואז עלולים הרוסים לחשוב שאיום כזה ירתיע את הנשיא.

לעומת זה במידה שלארצות-הברית יהיו כוחות ניכרים — קרוב-לודאי שהרוסים יירתעו מלהעמידה בפני ברירה זו. לכן קורא כאהן לכוחות אלו "Credible First-Strike Forces" כשהדגש הוא על התואר "Credible", "שינתן בהם אימון"; כלומר כוח באיכות וכמות כאלה שיעורר אימון באפשרות הפעלתו; או בשפה פשוטה יותר — שיהיה מעורר יראה העוקרת כל נטיה לשחק בו משחק-סיכונים.

כלומר, אליבא דכאהן, טועים אנשי אסכולת ה"הרתעה המזערית". במידה שבידך כוחות מזעריים בלבד, יכול היריב להעמידך במצב, שתירתע מלהפעילם — בשל התגמול הקשה שבו ינפנף לעיניך. אך תוכל להרתיע את יריבך מלהעמידך בפני מצבים אלו, אם בידך לא כוחות מזעריים אלא כוחות מירביים. הבעיה היא שוב לא כליכך בעית עצם השימוש בכוח, אלא איזו עצמה, איזה רושם יצור האיום.

כדי להשיג הרתעה ב', נחוץ הרכב כוחות שונה מהדרוש להרתעה א'. בעוד שלהרתעה א' נדרשים כוחות אמצעים לפגיעה בערים, הרי הרתעה ב' מצריכה כוחות לפגיעה באמצעי-התגמול של המתקיף — וביחוד בבסיסי-הטילים שלו. האמצעים לפגיעה זו צריכים להיות מדויקים ורבי-עצמה. למשל, טילי "פולאריס" של הצוללות-הגרעיניות לא יכשרו להרתעה ב', שכן עצמת ראש-הנפץ שלהם קטנה-יחסית. כאהן טוען איפוא, כי טועים אנשי ה"אסכולה המזערית" שאינם מבחינים בבעיות הכרוכות ב"תרכובת" שונה של הכוחות הגרעיניים הדרושים: נשק מדויק-פחות ובעצמה קטנה-יחסית אבל בעל כושר-המתה גדול — נגד הערים; ונשק בעל דיוק רב, ועצמה גדולה, נגד בסיסי-התגמול.

אנשי ה"אסכולה המזערית" אינם נוגעים במיוחד בדיונם באפשרות של הרתעה ב'. גישתם היסודית היא שהיכולת לגרום נזק ניכר לאויב תספיק לכל המסיבות.

נצמד עתה צעד נוסף בבנייתו, ונראה מה טמון ביסוד הבדל ההשקפות שבין שתי האסכולות. ראשית, מפריד בין שתי הגישות ההבדל של מידת המשקל המיוחסת לגורמים פסיכולוגיים ולוגיים — דבר המתבטא במידת ה"בכונות להסתכן" שמיחסים למתקיף, ומידת ההעזה שמיחסים למגן. כאהן מיחס לתוקפן מידה גדולה-יותר של נטילת-סיכונים (התמרון הכרוך ב"סחיטה לאחר-התקפה") — ולמגן מידה קטנה יותר של העזה, (האפשרות שבגלל האיום בהרס מכריע שינחית עליו המתקיף — יירתע מלהפעיל תגמול) ואילו ה"מזעריים" — להיפך: מצמצמים בהערכת העזות של המתקיף, ומיחסים יתר-העזה למגן (בכונותו להגיב אף בתנאים גרועים).

הבדל זה נוכל להגדיר גם בדרך אחרת. ה"מזעריים" אומרים שההרתעה תושג באם ההרס או הנזק המובטח למתקיף עובר את המידה של הרס נסבל, הם מגדירים הרס בלתי-נסבל כהרס הערים הראשיות; ולכן האיום בהריסתן — דיו בשביל להרתיע.

כאהן אומר: יתכן שבשביל גורם השוקל שכלתנית, רציונאלי-לית, בקור-רוח והגיון — זהו הרס בלתי-נסבל. אך היות שאנו עוסקים בשאלת הקיום הלאומי, אין אנו יכולים לסמוך על כך, כי אין בכך ודאות. צריך לקחת בחשבון שהגורם המחליט אצל המתקיף יעמוד בלחץ גורמים אמוצינאליים, שיביאוהו לראות במלחמה פורקן. בשבילו עלולה אזי כמות-הרס המוגדרת כבלתי-נסבלת להיות גדולה-יותר; ויכול להיות מצב שבו המלחמה אמנם אינה נסבלת — אולם השלום, אולי, נראה כנסבל עוד פחות ממנה.

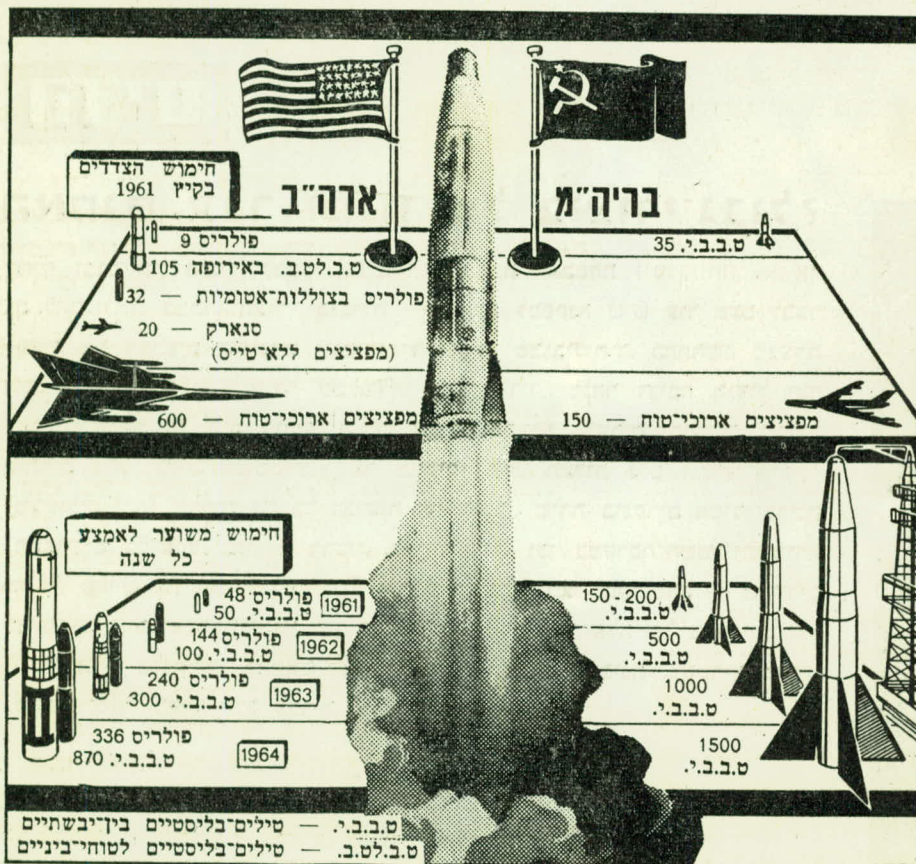
לדעת כאהן ישנם סכנה ופגם בדיון רציונאלי במצבים שאינם רציונאליים — שבו חישוב פשטני של הכמויות, כפי שנעשה הדבר על ידי ה"מזעריים", אינו מביא בחשבון גורמים בלתי רציונאליים אלו. מימדיו של "נזק בלתי נסבל" אינם בבחינת גודל קבוע, כפי שרואים זאת ה"מזעריים", אלא יכולים הם להיות גודל משתנה. יש למנוע כל אפשרות של מניפולציה של האיום על-ידי המתקיף, המקוה שהמגן יימנע מלהגיב שעה שיועמד בפני עובדה-קיימת. ולשם מניעת מניפולציה כזו יש לאיים בנזק ובהרס ניכרים מאוד, מוחלטים — ולא יחסיים.

עוצם האסון והשואה שתיבא מלחמה רבתי גרעינית — קטנה היא ההסתברות שאמנם תתרחש. אולם, באם נחסם אפיק אחד של תוקפנות נפתחים אפיקים אחרים, וישנה אני אפילו המרצה ודחיפה לפנות אליהם. אפיקים אלה — הם אמנם סוגי התוקפנות שאינם מלחמה רבתי; ואותם מבקשת הרתעה ג' לחסום. מה דרוש כדי להרתיע? במספר מקרים — חיווק המבנה המדיני הפנימי של מדינות שיציבותן הפנימית רופפת ושנתונות הנן לשינויים פנימיים עקב תהפור כות וחתרנות. דרושים איפוא בתחום זה אמצעים נגד חתרנות. ואילו בשטח הצבאי — באשר תוקפנות שאינה גרעינית תקבל בדרך כלל צורה של מלחמה מוגבלת — דרושים אמצעים של מלחמה מוגבלת; היינו, כוחות קונבנציונאליים. מכאן הדרישה והקריאה שלא להזניח את פיתוח הכוחות ה"מקובלים". בדרישה זו מוצאת ביטוי תורת ה"כוננות הכפולה" — שלפיה יש להתיע, או לפגוש, תוקפנות קונבנציונאלית בכוחות קונבנציונאליים; ויש להתיע תוקפנות גרעינית ע"י כוננות גרעינית. תפיסה זו, באחד מגילוייה, נקראת גם בשם "הרתעה מודרגת" ("Graduated Deterrence") שפירושה: סוג הרתעה — לפי איכות התוקפנות. האמריקאים וגורמי נאט"ו חששו מהיתרון המספרי המצוי בידיהם של הכוחות ה"מזרחיים" באירופה. הם חשבו שאפשר יהיה להתגבר על יתרון זה ע"י הכנסת נשק גרעיני טקטי לכוחות ה"מקובלים". אולם כדי להימנע משואה עולמית יהיה צורך להגיע לכעין הסכם עם הרוסים, הסכם מפורש

כאן עוד תופעה מעניינת, שראוי לשים לב אליה. בין שמור תיהם של אנשי ה"אסכולה המזערית" (ואין הם מעור אחד, אלא מצויים ביניהם שוני וגוונים ובניגונים, שרק למען הפשטות כרכנו אותם יחד) נמצא שמות בריטיים וצרפתיים לא-מעטים — ולכך ישנם, כמובן, משמעות והסבר. בני-אדם כשהם מנסים לבנות תיאוריה — אין הם עושים זאת ב"חלל הריק", אלא משוים הם לנגד עיניהם דוגמה מוחשית. לגבי צרפת ובריטניה, דרישותיו של כאהן הנן גדולות מדי ואינן כלל בתחום-יכולתן של מדינות אלו. יתר-על-כן, אנשי ה"אסכולה המזערית" טוענים שההרתעה צריכה להיות יחסית. הרוח שרוסיה יכולה לצפות לו מהכנעת בריטניה או צרפת — קטן מהרוח שבהכנעת ארה"ב. לכן, גם כדי להרתיע את רוסיה מלתקוף את בריטניה וצרפת אין צורך בכמות גדולה כזו של אמצעי-תגמול כפי שדרושה בשביל להרתיע מלתקוף את ארה"ב. לכך קוראים ה"מאזן של רוח וסיכון". כשהמדובר בהשגת רוח קטן — תהיה קטנה אף הנכונות להסתכנות. אך כדי להשיג רוח גדול — תהיה נכונות להסתכנות גדולה.

לגבי הרתעה ג' (התקפות בנשק קונבנציונאלי, התקפות מוגבלות, מתקפות "בלתי ישירות", תוקפנות לשיעורין וב-מקוטעין, חתרנות, והפיכות פנימיות) — אין חילוקי הדיעות מתבטאים בהתאם לחלוקה לפי האסכולות ה"מזערית" וה"מירבית". ראשית, נראה מה היא הגישה היסודית. אומרים כי בגלל

תחרות המירוץ הטילית-גרעינית

"טבלה השואתית" משוערת זו, ש' נתפרסמה באחד מבטאוני צבא-שביצריה, נועדה כנראה להבליט את עצמת הפגיעה הפוטנציאלית ההדדית בין שני היריבים-בכוח ה' עיקריים, ולגבי אפשרויות הפגיעה בשטחיהם (להבדיל מאלה של בעלות-בריתם) — שכן לא נכללו בה לא הטילים "לטווח-ביניים" ה' אמריקניים שבאר"ב ולא הטילים הסובייטיים המרוכזים בסוגי-טווח א' לה, שידוע על קיומם.

דים — חייבת למעשה להיות כוננות נשילשת: למלחמה גרעינית רבתי, למלחמה גרעינית מוגבלת, ולמלחמה מוגבלת קונבנציונאלית. ויש להכין את הכוחות הדרושים לשלוש צורות מלחמה אלו.

היו גם שטענו שמלחמה מוגבלת קונבנציונאלית אינה אפ- שרית עוד — בגלל החשש שהצד שימצא עצמו קרוב להפסד יכניס אמצעים גרעיניים; ושוב אם לא תהיה זו „עליה במדרגות“, הרי תבוא קפיצה אל המלחמה הגרעינית הרבתי. ולכן — טענו — יש להתרכז רק בהכנת כוחות גרעיניים-אסטרטגיים.

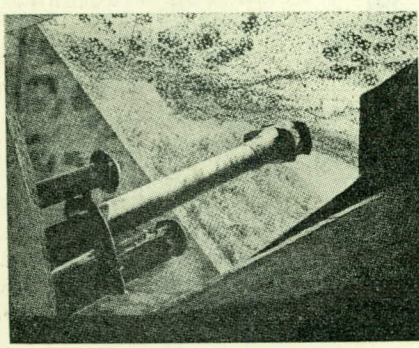
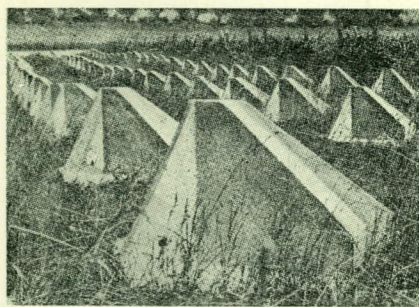
על הבעיות שתיארתי במאמר זה מתנהל ויכוח ופולמוס חריף בין התיאורטיקאנים של האסטרטגיה החדשה; ויכוח, שאינו נקי אף מפניות שבאינטרסים המיוחדים לזרועות השרות של הכוחות המזוינים. אולם, למשקיף העומד מן הצד, כמותנו, הענין שיש בוויכוח זה הוא בדקות תפיסות והבחנות לגבי משחקים של גורמים לוגיים ופסיכולוגיים — ספקולציות והשערות על התנהגות היריב — ספקולציות על התנהגות האדם במסיבות הגרעיניות המהלכות אימים על האנושות.

או אולם, על מהי העצמה שתותר לשימוש הכוחות ה„טקטיים“. הסכם כזה היה מאפשר „מלחמה גרעינית מוגבלת“. כלומר יהיה זה מוסכם כי במקרה של התנגשות מזוינת יוכנסו לפעולה אמצעים גרעיניים-טקטיים עד עצמה-מסוימת מוסכמת. חשבו אז שזהו הפתרון האופטימאלי לבעית נאט"ו. בינתיים פיתחו לעצמם אף הרוסים נשק גרעיני-טקטי, והי יתרון שייחלו לו גורמי נאט"ו — עבר ובטל. ההסכם בין המעצמות-הגרעיניות, שתיאורטיקנים אמריקאיים (קייסינג'ר, ואחרים) קיוו שיושג לגבי העצמה-המותרת — ה„שיא“ שמעליו אין לעלות — לא נתממש. הרוסים והאמריקאים לא יכלו להסכים על כך. כך נולד החשש שמלחמה מוגבלת גרעינית לא תהיה אפשרית — כי הצד שיוכח שהוא קרוב להפסד את המלחמה יכניס לפעולה נשק בעל עצמה גדולה יותר, ונמצאנו עולים במעלות הסולם אל מלחמה-גרעינית רבתי. לתהליך זה קוראים בשפה הטכנית ה„אסקאלציה“ (עליה במדרגות).

יש טוענים כי מלחמה מוגבלת יכולה להיות רק מלחמה בלתי-גרעינית, קונבנציונאלית-גרידא. אולם משעה שפותח הנשק הגרעיני-טקטי, והריהו מצוי ברשותם של שני הצד-

נתיים

האמנם עבר זמנם של ביצורי-גבול?

החלף זמנם של ביצורי-קבע? אוסטריה, הדואגת לאבטחת ניטרליותה — אך גם להתגוננות במקרה-הצורך בגבולה — הגיעה למסקנה שיש עוד טעם לבצר לפחות את הקטעים החיוניים (ונקודות-התורפה) שבגבולותיה. כהתחלה, מבצרת היא את „פרוודור-הפלישות“ שבגבולה עם הונגריה, מנהר דנובה הגדול ועד לאגם-נוויילדר, 20 ק"מ רוחבו. ה„קו“ מורכב מסדרת מוצבים-מבוצרים, חמושי תותחים נ"ט וכלים-אוטומטיים; אך מחסומי תיל, תעלות נ"ט ו„שיני-דרקון“ (מכשולים נ"ט) מחפים על כל הגישות אל ה„קו“. שורת בונקרים אטומי-קרינה (המצוידים כל-אחד בחימום מרכזי, במיזוג-אוויר, וכן במערכת-חשמל-זיקשורת משלו) מהוים את חוט-השדרה של מערכת ההגנה; בכל אחד מהם — סידורים לניתוחים, מים ואספקת-מזון, וכן חדר-מתים. „מרכיביה“ אלה של מערכת-ביצור זו מחוברים במנהרות. בהתאם לניטרליותה המוצהרת, מתכונת אוסטריה להקים „מחסומי-מגן“ כאלה מכל עבריה.

למעלה: „שיני-הדרקון“ החדשים, בסמוך לגבול אוסטריה-הונגריה; למטה: תוחת אוסטרי ממוסך כולו על-ידי רשת הסוואה, מזדקר מעמדתו עשוי-הבטון.

„הבטחת העורף“ לנוכח הקרינה הגרעינית - כיצד?

ה„מתיחות הגרעינית“ ברחבי העולם הולידה בעיות „שוטפות“ חריפות גם בטרם הגיעה לנקודת „התפוצצות“ בפועל. מקובל בין מנתחיה המצביעים הצבאיים בזמננו כי ענין התקנת מקלטים אטומי-קרינה גם יעיד על מגמותיהם של היריבים האפשריים — וגם ישפיע לא-מעט על מעמדם היחסי, על יכולת-פעולתם וכן (מה שלעתים חשוב לא-פחות) על ההערכה ההדדית של יכולת (או כונת) הצד-שכנגד, יכולת ליזמה — או להגנה.

בשביל התוקף חיונית שאלה זו משתי בחינות: מבחינת מידת-היפגענותו הצפויה של המותקף (אשר לה תוצאות הן לגבי השיכוך להכריעו — והן לגבי מידת-נכונותו האפשרית לעמוד-בפני-איום ולא להיכנע); ומבחינת נכונות-הוא לשאת בפגיעתה של המהלומה השניה, אשר יתכן שהמותקף יוכל עוד להנחיתה על-יוצמו. וזאת הסיבה שבלוחמה-גרעינית „כושר-האבטחה“ הוא לעתים תנאי ליכולת יזמה-תוקפנית. ואילו בשביל המותקף (מותקף-בפועל — או מותקף-בכוח) חיוניים אותם השיקולים עצמם — אם כי בגילוייהם ה„הפוכים“; ונוסף על כך. הרי יש ולפי הכנות היריב בתחום זה מעדיף הוא את כונתו האמתית של הלו.

ינהל ההגנה האזרחי, אשר „בתקופת-קנדי“ עלתה מידת פעילותו עליה תלולה, קורא מזה כמה חודשים לאזרחי ארה״ב לעשות לבטחונם במקרה של התקפה גרעינית — ובצד כוחות-העור הדרושים, שירותי-הצלה וכיו״ב, מטיף הוא להתקנת רשת מקלטים אטומי-קרינה. בהדרגה החלו מאות-אלפים (ונראה כי גם מיליונים) של משפחות לעסוק בכך. אך „סתירה טראגית“ גורמת עתה לחשבונות-נפש קשים בקרב האומה האמריקנית. בתחום העקרוני יש המפקקים בצידוק המוסרי של הקמת מקלטים כאלה לאבטחה בפני רדיואקטיביות. יש במיעוט זה הטוענים כי מעשה כזה מעיד על „כונת-תוקפניות“; אחרים סבורים כי אין ענין-המקלטים כולו אלא אשליה מסוכנת, שכן „לאן יצא האזרח ומה ימצא בחוץ — לאחר שיתמו המזון-המשומר ומלאי-המים שבמקלט?“, ורבים אף כאלה הרואים בענין המקלטים גורם — שלא-במתכון — לפילוג-האומה. ונימוקם של אלה האחרונים — עמם. שכן הקמת המקלטים ומימוןם, הם בארה״ב ענין לדאגתה הפרטית של כל משפחה — או לכל היותר ליזמתם של חוגים מצומצמים או ארגונים מקומיים. וכך החל להתפתח „ענף-תעשייה“ חדש, המיצר מקלטים-משפחתיים (להצבה בבורות שייחפרו) — והעושה להם פרסומת מסחרית, על רקע האזהרות החמורות שהשלטונות משמיעים עתה באוזני האוכלוסיה עקב המצב הבטחוני המתוח. למרבה הרעה, סבורים אפילו שלו פנה הנשיא קנדי אל הקונגרס בבקשת

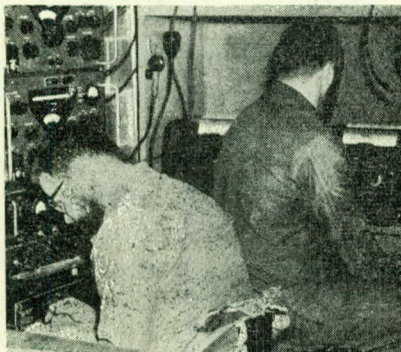
לפי הנמסר ע״י סוכנויות הידיעות האמריקניות נתקבל ב„משרד הגיוס האזרחי וההגנתי“ דירוח-שבון מפורט בענין הקמת מקלטים אטומים בפני קרינה גרעינית בברית-המועצות. לפי דירוח-שבון זה בונה עתה ברית-המועצות מקלטים במספר שיספיק להבטיח רוב אוכלוסיה בפני פגיעתה של „נשור-רת אטומית“ במקרה של מלחמה-גרעינית. לפי אותן ידיעות הודיע מנהל „משרד הגיוס האזרחי וההגנתי“ לועדת משנה של ועדת-ההקצבות בבית-הנבחרים של קונגרס ארה״ב, כי בהתאם למקורות שלו מוציאה עתה ברית-המועצות לבניית מקלטים סכום שנתי שיש להעריכו כנע בין 500 ל-1500 מיליון דולר.

הקצבה (והיא צריכה או להיות גדולה מאד) להקמת עשרות מיליוני המקלטים-המשפחתיים הדרושים — היה הקונגרס בודאי מסרב לו; שכן מצוי בבתי-המחוקקים האמריקנים רוב המתנגד לכל „התערבות ותמיכה של המדינה בתחום-הפרט“... אין זה, כמובן, מן-הנמנע שבמרוצת הזמן — ותחת לחץ מצבים או זעזועים חדשים — ישתנה יחס זה. בינתיים, ימנה בקרוב מספר המשפחות בעלות-המקלטים מיליונים רבים; ומספר חסרות-המקלטים — עשרות מיליונים. ונקל להבין הומרתו של מצב זה.

עם זאת נראה בכל-יזאת בקיע ראשון בחומה. מושל מדינת ניו-יורק, נלסון רוקפלר — כבר הביא פעם לפני בית-המחוקקים של המדינה הצעת-החוק שהייתה כל בעלי-הבתים לבנות „מקלטי-נשורת“ משלהם — אך היא הופלה אז, לפני כשנתיים ע״י המחוקקים. אולם עתה נמצאה לו „אמיתה“: אחריותה המפורשת של המדינה לחיי אלה הלומדים או עובדים בבתי-הספר, המכללות והמוסדות הקשורים במינהל מדינת ניו-יורק (ומספרם — ארבעה מיליון ומאה אלף). הצעת-החוק שהוגשה בענין זה אושרה בראשית נובמבר במושב-הירוש מיוחד של בית-המחוקקים. המדינה תשתתף ב-50 אחוז בהקמת מקלטי בתי-הספר והיא הקציבה 15 מיליון דולר להתקנת המקלטים במוסדות המנהלים מטעמה. הסה״כ יעלה על 100 מיליון דולר. כל קבלן שיתקין מקלט בלתי משביע-רצון יכלאל ל-6 חודשים — שכן רבו התלונות על „מקלטים-למראית-עין“ המיוצרים ע״י בעלי היזמה-המסחרית.

הקטע הראשון — מתוך ירחון ביה״ס לפיקוד ומטה האמריקני (אוק׳ 1961); השני — מלקט-ציונים בעתונות האמריקנית (ספט׳-אוק׳ 1961).

מקלטים לפיקוד - ולמשפחות

ה„משמר הלאומי“ (עוצבות-מילואים טריטוריאליות מתנדבות של ארה״ב) של מדינת אלבמה שבדרום ארה״ב דואג להסיר דאגה מלב חייליו בבוא מלחמה-גרעינית — למען יכלו למלא תפקדיהם בשלות-נפש. פתרונו — מקורי: הוא ארגן התקנת מקלטים (אטומים) בפני נשורת רדיואקטיבית, עם מזון ומצרכים רפואיים לשבועיים, וכל הדרוש — מגרות ועד סיריבישול) לאנשיו ולמשפחותיהם. דוברי „המשמר“ טוענים כי אין זה „גמרי-שלי ניר“ (כבדיחתם האירונית של הסינים) כי אם „מפעל קיים, שגם משפרים אותו בהתמדה“. ברם, מקלטים אלה משמשים גם כרשת-מוצבי-פיקוד של „המשמר“ ברחבי אלבמה — והם מצוידים במקורות מים „בטוחים“ (שלא יוהמו) ואספקת-חשמל עצמאית: לתאורה ולתק-שורת של הפיקוד.

„על פנימיות” - הגבות מבפנים

שיחות מתוך ידיעה

והמנהיגות — יפותחו גם הם בהרמוניה. נכון, לא תמיד קיימת ההרמוניה הזאת בנפשו ובמוחו של נער; אך לקפוץ מכאן ולקבוע כעובדה ש„אין דבר כזה”, הרי זה דומה למי שנקלע למעין-אכזב ומוציא מסקנה שכל המעינות אכזב הנם.

ניתוח עובדות כפי שהן במציאות היה אולי פתח עיניו של בעל-הדבר לראות שאין אמת בהנחתו כי „בעל-השכלה” פירושו „מי שמחפש ג'ובים”. אולי יש יותר אמת בכך שבעל-השכלה הוא „חומר אנושי” טוב לפיקוד על מחלקה בשדה.

גישה זו עומדת, כמובן, בסתירה להצעה להקים ע"י הטכניון בית-ספר לקציני-קבע. בעל ההצעה רשאי להעלות הצעה זו רק אם יוכל להוכיח שיש דרך קצרה לרכישת השכלה, או שאפשר לדלוג על חינוך והשכלה תיכוניים — ולעבור מיד להשכלה אקדמאית.

הקורא בעיון את הנאמר בשיחה הפנימית — מתברר לו לאור (ואולי לצל?) הנאמר, הצורך החיוני בהקניית השכלה וחינוך על-יסודי תחילה — ואח"כ השכלה אקדמאית; וזאת גם למען ידעו אלה שישוחחו בנושא כזה על מה לדבר.

אשר לסעיף ההמישי ב„דברי אלוהים חיים” — הריהו מדהים. אילו אמר בעל-הדברים שדבר זה נכון לתושב ישוב-ספר, כמו נוטרה — יש מקום להבינו; וגם אז לא בכל מאה האחוה. אבל כלום נכון הדבר ביחס למשמר-העמק, או ביחס ליגור?

היה זה טוב אילו המשוחחים היו נותנים דעתם על השאלה כיצד לעשות שילכו בני התישבות לפנימיה; ומה לעשות — בעיקר לפני שהחניך בא לפנימיה — כדי שיראו החניכים בעצם הלימוד בפנימיה התחייבות מוסרית להמשיך בשירות בצה"ל.

אלו הן הבעיות. אין דרך קצרה לפיתוח קצין שמשולבים בו חינוך והשכלה, או אופי וידיעות. הדרך הארוכה היא — רק היא — הדרך הקצרה ביותר.

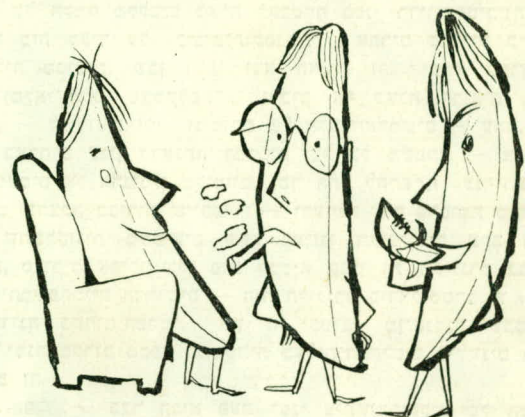
האם תמיד נמצא בפנים גם תוכן?

רשימה קצרה „על פנימיות” בגליון קלט של „מערכות” (עמ' 56) זכתה להיות מועתקת באחד מהעתונים היומיים הנפוצים.

קראתי וחזרתי וקראתי בה; השתדלתי לגלות מה התוכן שבה — והעליתי חרס בידי.

מערכת „מערכות” מעירה שאגב דיון סגור בנושא „השירות בצה"ל — שליחות או משלהייד” שנערך באחד מבתיהספר של צה"ל. נגעו המשוחחים בסוגית החינוך הצבאי של הפנימיה (כנראה זו שליד ביה"ס הריאלי בחיפה). והדפיסה שלושה קטעים שנמצאו כשרים לחשיפה ממעטה הסודיות של הדיון הסגור.

יורשה לי להעלות כמה שאלות והערות בקשר עם הכתבה ב„מערכות” קל"ט (עמ' 56) „על פנימיות”, כי מישור השיחה הפנימית אינו ישיר כלל ועיקר, אלא משובץ טעויות במושגים. כותב הדברים הוא חייל שמצטער על שלא היתה לו בזמנו הזדמנות כזו הניתנת כיום לנערים במדינה. למה קוראת השלישיה, ששוחחה בנושא, „דברי אלהים חיים”?

- בוגרי שמיניות הם ילדי בננה;
- בני פועלים בארץ אינם זוכים להשכלה מספקת;
- בעלי השכלה נוהים אחרי ג'ובים, ואין בהם חומר אנושי לפקד על מחלקה בשדה.
- במקום חינוך תיכון צריך לגשת ישר לחינוך אקדמאי.
- בני תנועת ההתישבות פטורים משירות בצבא-הקבע, כי הם חברים נאמנים למשקם.

כמה מושגים. כשאומרים: „ילדים עם בננה” — אני מבין שהכוונה לבני משקים. והרי אלה — למרות פניותיו של מחנך דגול — אינם באים לפנימיה. לראות סתירה בין „נער מבית פועלים” ו„בוגרי-שמיניות” — אף הוא סילוף מציאות. תנאי הכניסה לפנימיה דורשים מחנך כושר-לימוד בהרמוניה עם חינוך, ותכונות-מנהיגות שאותם אפשר לפתח בפנימיה; עליה להקנות לו השכלה-תיכונית ותכונות-מנהיג. אשר לטענה בדבר השכלה בלתי-מספקת, איני יודע אם נכון להפנות לבית שממנו בא הנער — או, במידה רבה, לבית-הספר שבו הוא לומד.

השאיפה בכל מקום-לימוד (לימוד תוך עבודה — אף הוא לימוד!) היא שההשכלה והחינוך יוטמעו בנער בהרמוניה; וכי שני אלה

להציג תעודה ממספר מספיק של שכנים שמעולם לא הכריה הצוער המוצלה את אמו לרדוף אחריו על סולם כשבננה בידה, וכן שאביו, שלא הצליח ליהפך למנהל עבודה, הספיק לתת לו חינוך ציוני וטוב.

לתיאוריה זו קורא סא"ל מ. פ. "דברי אלוהים חיים". גם הוא אינו מסוגל להמליץ המלצות ברורות ומעשיות ביחס לזיהוי הקצונה הפוטנציאלית ומיונה מבין החומר האנושי המעולה שהגיע להשכלה פורמלית (מה זה?) — ולהפיכת אלה לקצינים טובים — בלי להקדים בעיטה בעילית בוגרי הגמנסיות. היכן הפסיכיאטר שיגלה מהו התסביך המדריך את מנוחתם של קצינים מנוסים אלו בצה"ל — מה יש להם נגד נערים שהוריהם שלחום לגמנסיות, והם גם הצליחו לסיימן ולקבל תעודת בגרות. האם משהו מה "אכסטרגים", שעשו ימים כלילות בגיל מבוגר כדי לרכוש תעודת בגרות, אינו מודה בפה מלא שמוטב היה לעשות מלאכה זו עד גיל 18? (ברור, שההכרח לא יגונה — במקרים שלא היתה ברירה).

המלצתו של מ. פ. לביטול הפנימיה בחיפה אינה מלווה כל הסברה או הנמקה. הצעתו: להקים ב"ס לקציני צבא ע"י הטכניון (מדוע?) שהלימודים יימשכו בו שלוש-ארבע שנים, ואליו יישלחו מש"קים שבשירות-חובה הוכיחו את יעילותם. ז"א שהם יתחילו לימודיהם לאחר גיל 20 — וסגני-משנה בצה"ל יתחילו במלוי תפקיד קצין בגיל 24. הנחתו היא שכיום קטן יחסית מספר הנערים המוכשרים שאינם מסיימים גימנסיה אך ורק בגלל מצוקה כספית. כמו כן קטן יחסית מספר ה"מנהיגים הצבאיים הטבעיים" שחסרים רק את ה"סגולות" הדרושות להשגת תעודת בגרות עד גיל 18.

לאילו ולאלו מן-הראוי שידאג צה"ל להקנית השכלה תיכונית בהקדם, לאחר שיתברר כי קורצו מחומר הפיקוד המשובה. אולם רוב-רובו של הפיקוד בצה"ל אינו יכול שלא לבוא מבין אלפי הנערים המסיימים בכל שנה בתי-ספר תיכוניים. רק חלק מהם יעמוד במבחני האופי והכושר הגופני, ושאר התכונות המצדיקות הענקת דרגת קצין לצעיר בישראל, אך הבסיס ההשכלתי לא יחסר — ולא תוטל על מערכת הבטחון גם דאגה זו. הצעתו של סא"ל מ. פ. ביחס לבית-ספר לקצינים נראית כחיקוי של ביה"ס האמריקאי ואסטרפוינט.

האם ביה"ס התיכון בישראל (וכן - מסגרת הגדנ"ע) מנצלים את הזמן כראוי ומקנים לתלמידים את מירב הידיעות, האימון והתכונות הדרושים לקצין — שאלה כאובה, זו אין מזכירים המשוהחים, קציני צה"ל המנוסים, כלל וכלל. הם מדברים על בננות ובתי פועלים..

בא המתוכה השלישי, סא"ל ד. ג., ומוסיף נופך משלו. הוא מבקר את היתותו של צה"ל לגיוס קצינים מההתישבות העובדת. לדעתו של הסא"ל, שירות קצין-קבע בצה"ל חשוב פחות מהשארות בתחור מן ההתישבות העובדת. לדעתו, יספקו לקצונה בצה"ל חומר די טוב אותם נערים מוכשרים מן הפרברים ושיכוני-העולים ומשפחות מרובות ילדים (סי) מן-הכר ב' — משפחה מרובת

המערכת הגדירה את הקטעים, לפי תוכנם, כמוליכים בכיוונים שונים, אך מצאה שיש בהם לרענן את מחשבתנו וגם שהם משלימים אחד את השני.

הקורא — שאין לו, כמובן, מושג ברור ועובדתי ביחס לפנימיה הצבאית והנעשה בה — ניגש לעיון בקטעים; ומה הוא מוצא? רס"נ י. כ. טוען: צה"ל "רק" יותר מדי אחרי בוגרי שמיניות, "ילדים עם בננה" — ומציע להעדיף נער מבית פועלים שקיבל חינוך ציוני וטוב, ושבגלל מצוקה כספית נמנעה ממנו השכלה תיכונית. טיפוס זה של נער, לדעתו של הרס"נ, עדיף על נער שאפשר ונכנס לצבא בתקוה כי יזכה עקב כך להשכלה אוניברסיטאית והמיועד (כנראה בגלל מוצאו, או מצבו הכספי) מאוחר יותר (כנראה בצה"ל) לתור אחרי "ג'ובים" למיניהם. המשוחח מביע קפקו כבושרו של נער כזה, אפילו גמר בהצלחה קורס קצינים, "להיות מפקדה של מחלקה בשדה".

אין מנוס מניתוח "הצהרה" זו לגורמיה כדי שנקרא לכל רעיון מהמובעים בה בשמו הנכון.

מה משמעות ההאשמה נגד צה"ל שהוא רק אחרי בוגרי שמיניות? האם הושב הרס"נ שמטען השכלה תיכונית מיוחד הוא למ"מ? האם בלי השכלה תיכונית יהיו סיכויי המ"מ המצטיין לעלות בשלבי הפיקוד בצה"ל טובים יותר? האם יש טעם בקניית השכלה תיכונית דוקא בגיל יותר-מאוחר מהמקובל?

האם באמת קיימת זהות בין בוגרי-שמיניות ובין "ילד עם בננה"? האם קיימת שכבה איוזו שהיא באוכלוסית ישראל הנמנעת מלנצל את הערך התזונתי של הבננה הגדלה בארץ?

כמובן, קיימת עדיין שכבה שחוסר אמצעיה או חוסר הרגליה מעמידים אותה מחוץ למחנה אוכלי-הבננות — האם זהו סימן-הכר א' למחורה הנכונה של הקצונה לעתיד בצה"ל?

והנה מגיע הרס"נ להצעה קונסטרוקטיבית — הוא מציע להעדיף נער מבית פועלים, וכו'.

מצער הדבר שקצין שהגיע לדרגת רס"נ בצה"ל חושב וגם מחזה את דעתו (ונו מודפסת בבטאון צבאי) שיש להעדיף חיילים בצה"ל בגלל מוצאם ועל רקע מעמדית-עסקותי של הוריהם ("נער מבית פועלים"). האם הושב הרס"נ ש"צה"ל צבא כל העם" — זו סיסמה ריקה מתוכן?

קשה כיום, ב-1961 — בכל העולם וגם בישראל — לקבוע בדיוק מה זה בית פועלים, אך עוד יותר קשה יהיה לבחון נער, אם קיבל הוא "חינוך ציוני וטוב", מי יערוך את הבחינות ומי יחבר את השאלות?

מה צריך להבין מהדברים ביחס למצוקה הכספית של ההורים? האם באמת ב-1961 כה רבים המקרים שאלו שעברו את ה"סקר" בהצלחה, והוריהם מחוסרי אמצעים, ישארו מחוץ לכתלי ביה"ס תיכון? האם המשוחח אינו חש שהוא מתפרץ לדלת פתוחה? או שמא שוב צריך לחפש את המניע לדבריו ברגישות-היתר לבעיות מוצא ומעמד? כי בחשדנות רבה הוא מתיחס לנער מבית אמיד — הוא יחפש את הג'ובים למיניהם; ורק הנער מהבית העני ישר נאמן ל... למה... והרי גם לו מנסה הרס"נ להבטיח השכלה אוניברסיטאית, בשביל מה? כדי להעמידו בנסיון של חיפוש ג'ובים טובים?

ולבסוף: מה המשמעות של הפקפוק, "היהיה מוכשר, בגמר קורס קצינים, להיות מפקדה של מחלקה בשדה? שאפשר היום לגמור בהצלחה בצה"ל קורס-קצינים ולא להיות מוכשר לפקד על מחלקה בשדה? לדעת הרס"נ צריך לאחר "גמר קורס-הקצינים בהצלחה"

ילדים מפרבר; סימן-הכר א', כזכור — חוסר אמצעים) ששליחיה ההתישבות-העובדת לא הצליחו להגיעם להצטרפות למחנה החלוצי ממש.

קיימים, כמובן, תקדימים הסטוריים להצעתו של הסא"ל: ה"יאני-צ'רים" בקיסרות העות'ומנית, המשמר הפריטוריאני, בתייתומים צבאיים בימי-הביניים ואצל ניקולאי הראשון.

בדברי סא"ל זה מושמעת טרזניה-של-ממש נגד הפנימיה הקיימת, על שאחוז לא-קטן מחניכיה אינו נוטה להשאר בצבא; ולדעתו בגלל זה שיד ההורים משגת להקנות להם לימודים אוניברסיטאיים. כאן נגע בבעיה של ממש. השאלה היא: מה פרצופה של הפנימיה, ומה מניעי ההורים לשליחת נערים לפנימיה (כמה מהם יודעים בגיל 15 בדיוק מה הם רוצים — או אינם רוצים?) הבעיה היא אם יש מקום להתחיל בחינוך מועמדים לקצונה מגיל 15 או 14 (יש תקדימים הסטוריים גם לגיל מוקדם עוד יותר — הנסיך קרפוטקין ב"זכרונותיו של ריבולוציונר"). האם אפשר להעמיס על נער, ולו בפנימיה, עול לימודים נוספים ומשטר צבאי? מה צריך להיות מעמדו בגמר הפנימיה? מה ערך לפנימיה בכלל — אם לא ניתן בצה"ל משקל הולם להשתלמות בה? האם יש פסול בתשלום שכר-לימוד (הרי הוא מודרג בכל בתי-הספר התיכוניים?) ולבסוף האם באמת מעין בתי-יתומים, או בית-מחסה צבאי לילדים הסריאמצעים, הוא-הוא שיהיה משתלה צבאית בריאה לקציני צה"ל לעתיד?

אין כל פלא שבשנתו הראשונה עוד מתחבט צה"ל בסוגיות רבות — וביניהן גם בשאלת "יצור קצינים". לדעתי אין תחליף לעוד שנים רבות לקיום קורסי קצינים "מזורזים" (לפי טבע ברייתם), המקובל היום — וההופכים מש"קים מצטיינים מבין חיילי שירות-חובה לקצינים, ולקצינים טובים. נאמנים עלי דברי קצין בריטי בכיר (שגידולו היה בריטי-מסורתי) שקציני שירות-החובה אצלם, בוגרי קורסים קצרים, עלו בטיבם — עקב היותם הבולטים שנמצאו בין אלפים רבים — על בוגרי האקדמיה בעלת-המסורת, שאליה מגיעים ילדי מעמדות-השליטה המסורתיים בבריטניה (שם קיימים עדיין מעמדות). אולם אין כל סיבה, לדעתי, להימנע גם בישראל המודרנית מהקמת פנימיה או פנימיות צבאיות, שאליהן ישלחו בדרך-כלל הורים את בניהם לאחר שההורים החליטו כי זה הטוב לבנים אלה וכי יצאו מהם קצינים בעלי-מקצוע — שיעמדו, כמובן, במשך כל חייהם בצה"ל בהתחרות עם קצינים שלא למדו בפנימיה צבאית.

העובדה שמועמדים מתדפקים על דלתות הפנימיה, ושמוכנים לחתום על התחייבות לשירות-קבע לזמן-מה, מעידה שיש דרישה בציבור לפנימיה צבאית; ואין לזלזל ברצון האב הקצין, החייל, הלוחם — ולפעמים אב שלא זכה להיות בין הלוחמים — לחנך את בנו להיות קצין בצה"ל.

אין גם כל סיבה, למען השויון האמתי, שתיוצרה קרנות למלגות למען אותם הנערים המוכשרים (עד כמה שזה ניתן לקביעה בגיל 15) וחסי האמצעים שהוריהם מעוניינים בהשכלה צבאית. יש מקום להרחיב את הדיבור ולהעמיק את הויכוח בנושא זה. אולם אין כל סיבה לרדת מדרך-המלך הקונסטרוקטיבית-חיובית —

ולנסות לפתור בעיה מסובכת על-ידי הפרחת "השמצות" שאינן נוגעות לענין, ושהנן פרי דיעות קדומות אשר התרוקנו מתוכן. אל"מ מ. כרמל

חניך הפנימיה - מה הוא אומר?

לעורך "במת-מסכות", שלום!

צר היה לי לקרוא בחוברת "מסכות" האחרונה (קל"ט), תחת הכותרת "על פנימיות — קטעים מתוך שיחה פנימית", את דעתו של סא"ל מ.פ. בדבר הצעה, "לבטל את הפנימיה הצבאית שעלייד ביה"ס הריאלי בחיפה — ולהקים במקומה בית-ספר לקציני-קבע של צה"ל, על-ידי הטכניון-העברי בחיפה, שאליה ישלחו מש"קים-מתנדבים משירות-החובה אשר יוכיחו עצמם ראויים". ובכך רואה בעל המאמר יסוד למעין "ואסט-פוינט" שלנו. מ.פ. יקר! לא אבוא להגן על כבודה או זכות קיומה של הפנימיה-הצבאית. הרבה שגיאות נעשו תוך קביעת צביונה ואופיה של הפנימיה, והרבה נעשות במאמצים שעושים צה"ל ומשרד-הבטחון לקביעת צורה ומסגרת למוסד זה. אך, ה"ואסט-פוינט" שלנו לא יקום מתוך מוסד של מש"קים בשירות-החובה ליד הטכניון או ליד האוניברסיטה. "להשקיע השכלה על חשבון צה"ל" — כדברך — בהחלט! אך אם להשקיע — יש לעשות זאת בתיקון השגיאות וביסוס הפנימיה-הצבאית.

הגיע הזמן שלצבא כשלנו יהיה מוסד משלו, שבוגריו יכוונו לצבא-הקבע ובו ישקיע את מאמציו להקניית השכלה למיעוטי-יכולת על חשבוננו. מוסד כזה צריך שיהיה משוחרר מכפיפות לבי"ס אזרחי ומהגבלותיו — ואפילו אם זה ביה"ס הריאלי. שכן זוהי אחת מנקודות-ההתרופה של הפנימיה-הצבאית כיום. במוסד כזה יוכלו ללמוד נערים מוכשרים שיד הוריהם אינה משגת להקנות לבניהם לימודים תיכוניים. מוסד כזה בתנאי פנימיה, וללא תשלום, יוציא באמת אחוז גבוה לשירות בצבא-קבע — כי זאת תהיה הכוונת. "פנימיה-צבאית" כזאת תהיה בת ארבע שנים — וארבע שנות לימוד של תכנית בי"ס תיכון ושל חומר צבאי, החל בטירונות וכלה בקורס-קצינים; ויתכן שישתלב אף במסגרת צבאית ממשית בצה"ל, כך שהחניכים יוכלו לבצע ולתרגל מעשית, ביחידה, את החומר הנלמד. בוגריו יכנסו לצה"ל לקצינים והצבא יאפשר להם להמשיך בלימודיהם על חשבוננו ובמסגרת שירותם ב"קבע", בידיעה ברורה שהמושקע בהם יוחזר מעשית לצה"ל בשירותם הודאי בו בעתיד. זאת תהיה דמות ה"וסט-פוינט" שלנו, ולא שוב מוסד ש"עלייד" בי"ס אזרחי — ולו גם האוניברסיטה או הטכניון.

הכונה היא, שנערים מגיל בי"ס-תיכון יוכשרו לחיי הצבא. לבעיות הפיקוד וההדרכה, לתודעה הצבאית והלאומית — ולא גילאי 19-18, כהצעתך.

מן הראוי הוא שהנוגעים בדבר יעיינו בהצעה ויבינו את הצורך הדחוף בתיקון המצב הקיים — באם רוצים אנו באמת בחבר קציני-קבע מובחרים, בעלי הכשרה יסודית ליעודם.

בתקוה לשינוי המצב.

דב דרוך

חניך השנה האחרונה בפנימיה-הצבאית

נסיון-קרב „על חשבון הזולת“

רס"נ מיכאל פייקס

האם קוראים אנו ספרות צבאית?

האם מפיקים אנו את מירב התועלת ממצבור-הידיעות הטמון בספרות זו?

האם משתמשים אנו בנסיון הקרב רב-הערך המוצג בספרות זו?

עד כמה מתאימים ומכונים אנו את התכניות שלנו, והתכנון המבצעי, גם לאור המסקנות שבספרים אלה?

שאלות אלו ורבות דומות אחרות, צפו ועלו במוחי עם קריאת ספרו של בריגדיר-גנרל מרשל "The River and the Gauntlet". על-כן ניסיתי לנתח פרקים מספר מתוכו ולהציג אחדים מתוך מכלול הנושאים שבספר זה — על מנת להדגים כיצד אפשר לנצל את האוצרות הטמונים בספרות הצבאית, העשויים להיות לתועלת רבה לכולנו.

בתקופה מאוחרת-יותר השתמשו אף הצנחנים שלנו בשיטה דומה לניתוח פעולות-הקרב שלהם, וברור ערכם של הלקחים המופקים מתחקירים אלה לתכנון פעולות לעתיד. למן „אנשים מול אש“, שהופיע בתום מלחמת-העולם, ועד „נצחון סיני“ הוכיח מרשל עצמו כגברא בר-סמכא במחקר והוראה.

„אנשים מול אש“ — ענינו תגובות האדם-הלוחם על מוראי המלחמה בכללן, והתנהגותו מול אש בפרט. ספר זה משמש ספר-יסוד ללימוד בעיות רוח-הגייסות בקרב — והשאלה הקשה כיצד לנהוג לוחמים אל לועו הפעור של הקרב, מקום שהאדם, על-פי טבעו, היה מן-הסתם נס ממנו.

„נצחון סיני“, העוסק במערכות צה"ל במבצע „קדש“ משמש אף הוא עדות לא-מבוטלת ליכולתו ולכשרונותיו של מרשל, בהעלאת סיפורי-קרבנות.

בכל ספריו בולט קו-היסוד של ניתוח ושל הסקת המסקנות, אשר אליהם מוצעד הקורא תוך קריאה רבת-ענין.

מדוע כה חשוב לנו

„ללמוד מנסיון אחרים“

„אין חכם כבעל הנסיון“ — אומר הפתגם העברי העתיק, במדע המלחמה, יותר מאשר בכל מדע אחר, מוטב לאמר: „אין חכם מן הלומד מבעל-הנסיון“. ואין צורך להוכיח כי קניית דעת הבאה תוך נסיון המלחמה טומנת בחובה אבדן חיים, שפל כלכלי ומוסרי, אבדן חריות אישיות ולאומיות לתקופת חיים או אף לדורות.

אמת זו כוחה יפה לגבי כל צבא. לגבי צבא קטן-יחסית והחסר עומק לחימה — גדולה משמעותה של אמת זו פי כמה וכמה.

אין בריגדיר-גנרל מרשל בבחינת פנים חדשות לכל העוסק או המתעניין במערכות צבא. „סיפא וספרא“ זה הוציא לעצמו מוניטין רב בספריו, הכתובים ביכולת רבה, והרצופים ידע וכושר-ניתוח. ניתוח זה נעשה בדרך-כלל ללא משוא-פנים או מגמה ל„יפוי“ עובדות. פוריותו והצלחתו נעוצות בעובדה שהסטוריה ומחקר צבאיים הנם בשבילו מקצוע ותחביב כאחד. מרשל מכיר את נפש הלוחם — ויודע כיצד לדובבו. תחקיריו בנויים בצורה המוליכה לגילויה של האמת. היה זה מרשל שפיתח את ה„תחקיר-שלאחר-קרב“ והבליט את חשי-בותו להפיק לקחים בעלי-ערך — וזאת לגבי כל הרמות. לאחר פעולת-קרב נהג לאסוף יחידה, מכיתה ועד גדוד, על מפקדיה ולדובב את אנשיה. שיטה זו מנעה „אמיתות-למחצה“, וטעויות מדעת ושלא-מדעת, בשחזור הקרב; שכן יכול היה לבדוק אותה פעולת-קרב מזויות-ראיה שונות.

שתי פנים לסקירתו של רביסרן מ. פייקס. הוא

מעלה בפנינו מקצת מתוכנו של ספר נאה ומאלף, מתקופתה הראשונה של מלחמת קוריאה — ספרו של גנרל א. מרשל, אשר אחדים מפרקיו כבר ראו אור בעברית (ב„צקלון“ חוב' 37, 38, 46); והוא מציג בפני המפקד-הקורא שאלה שבתשובה עליה תהינה במידה כלשהי תלויות רמתו המקצועית ויכולתו לגדול ולהתפתח. השאלה היא, בעצם, משולשת: — מה יקרא? כיצד יקרא? והתנאי-המוקדם לשתים אלו, כמובן — האם יקרא, קריאה ראוייה-לשמה בהקף ובתוכן? ואם אמנם נרתם ל„מאמץ הקריאה“ — יקבעו לא מעט בחירת השטחים והספרים המתאימים — והידיעה להפיק את שניתן להפיק מתוך הספר הנקרא, לגלות בו את העיקרי, המהותי, בעל הסקירה מנסה לפלס נתיב-קריאה-יחידה לעצמו — ולחבריו בסגל-הפיקוד שלנו. ויתכן כי „קלע אל המטרה“ בזה שבחר דוקא ספר המנתח נסיונות קשים, פגעים, שגיאות-לרוב — ועם זאת מבליט גם גילויי תושיה והתגברות.

לפני הקרב ובעצמו; מנהיגות; מצב כלי-הנשק והציוד; השפעת הכוננות שלפני הפעולה על מהלך המאורעות; שליטה; תושיה ושכרה; דביקות במטרה; דרך העברת הפקודות וביצוען; רוח-הלחימה לפני הקרב ובשעת הקרב; הכנות מנהלתיות; משמעת (בעיקר-מבצעית); רמת האימון והשפעתה המשוערת על התפתחות הקרב; תוצאות שיתוף הפעולה בין יחידות וחילות; השפעת הוראות ותדריכים ברורים — או שאינם ברורים — על הדרגים המבצעים; השפעת גורמים חיצוניים — כמו אקלים, הסואה, קרקע וכד'.

אם מוסיפים על אופן תיאור כזה גם ניתוח או מסקנות — יכול הספר לשמש כספר ללימוד ומחקר מעמיקים. אלא שתמיד דרושה גישה זהירה, גישה של בדיקת העובדות וחיוב ההגיון. הרי אנו באים אל המוגמר; שכן כל מה שנתר לנו הוא — לקרוא, לבחון ומתוך כך ללמוד ולהפיק את מירב התועלת. לימוד זה יכול להיעשות על דרך החיוב או על דרך השלילה. לימוד על דרך השלילה — כלומר הלימוד מן הכשלון — עוסק בעיון בגורמים שהביאו לידי כשלון, והסקת מסקנות כיצד למנוע כשלון בעתיד. ויש לדעת, כי אף אם תוצאותיו הסופיות של הקרב הנן חיוביות, הרי אין הדבר מחייב בהכרח כי כל שלבי הקרב התנהלו כראוי. ולשלבים בלתי מוצלחים אלה יש להתייחס כאל כשלונות וללמוד מהם על דרך השלילה.

במבט ראשון נראות דרישות אלה מוגזמות וכמעט בלתי ניתנות לביצוע. קשה מאוד לתבוע מן האדם הכותב ספר מסוג זה, עומק ושלימות כאלה כפי שציינתי קודם. אך ספרו של מרשל "The River and the Gauntlet" הנו

לאחר חציית הנהר Chongchong

מובן מאליו, כי סוג זה של רכישת נסיון — לימוד מנסיון אחרים — תופס רק חלק קטן במכלול המעשים שעושה כל צבא לשם השגת כושר-לחימה מעולה. לקחים טקטיים מסויימים, הגברת היכולת הפיסית וכוח הרצון, ניהוג יחידה, שיפור רמת התיאום והשליטה, מסקנות לוגיסטיות מסוימות וכ' ניתן להפיק רק מתוך אימונים ותרגילים. ואולם נסיון קרבי נקנה רק בקרב עצמו. רק שם רוכש החייל את בטחונו העצמי המאפשר לו לעמוד במבחנו העליון — המגע עם האויב; רק שם זוכים המפקדים לבחינה מעשית של כושר מנהיגותם ושל כושרם להחליט החלטות נכונות — לעתים בלתי-שגרתיות — תוך לחץ זמן ואירועים.

לכן ברור, כי כל צבא, כאשר הוא מעורב בהתנגשות עם האויב — במאין „מלחמות" — שואף הוא להקנות לחיילים ולפיקוד את אותם הערכים שציינתי מקודם, כדי שיהיו מוכנים יותר ומוכשרים יותר בשעת מלחמה כי תבוא. באור כזה יש לראות למשל, את פעולות התגמול של צה"ל בשנים 1954-1954. פעולות אלה נסכו בטחון-עצמי בלוחמים וביחידות והציעו את צה"ל לקראת מבצע „קדש" בהרגשת בטחון ויכולת-ביצוע.

„ספר-לימוד" - מה טיבו?

לימוד מעין זה — „על חשבון נסיון-הזולת" — כדי שיהא מעשי ויתן פרותיו תוך זמן קצר באופן מעשי, יש ללמוד מזירות מלחמה שבהן באו לידי שימוש אמצעים דומים לאלה המצויים בידנו. מלחמת-קוריאה הנה האחרונה במלחמות ויש בידנו מחקרים מפורטים על הקרבות שבה. במלחמה זו השתמשו היריבים באמצעי נשק, תעבורה, קשר וסיוע הדומים מבחינת סוגיהם לאלה שישנם בידנו ובידי יריבנו, אם כי שונים הם בטיב ובכמות. כדאי אף לציין כי היחס בין הצדדים דמה בראשית מלחמת-קוריאה לזה באיזורנו (יתרונם המספרי של חיילי מאורטסה היה גדול ביותר). מאידך גיסא, בניגוד למצוי באיזורנו, היתה לאמריקנים עדיפות איכותית ניכרת בכל הנוגע לטיב נשקם (ארטילריה, שריון ואויריה).

כל מחקר-קרב מכיל בין היתר את סיכום נסיון הקרב. על-יכן חייבים אנו להפיק את מירב הידע מכל מחקר הנערך על קרב במלחמת-קוריאה; בלוקחנו בחשבון את השוני המסוים באמצעים שכבר צוינו וכן את הבדלי האקלים, הקרקע והגורמים האנושיים.

הלימוד העיוני מנסיונם של זרים חייב להתבסס על ספרות שטיבה — רישום מדויק של פעולות-הקרב. דבר זה חשוב בעיקר כשמדובר בפעולות עד הרמה העוצבתית. ספר כזה כאשר הוא עוסק, למשל, בפעולה בדרג של גדוד, עליו לרשום ולתאר: פקודות ופעולות של מפקדת החטיבה, המג"ד, המ"פ, המ"מ והמ"כ — החל מרגע מתן הפקודה הראשונה ועד סיומו של הקרב; לעתים יש צורך אף בתוספת רישום פעולות חיילים בודדים. וכן יש לתאר כל תגובות היריב ברמור תיו השונות, ככל שניתן ללמוד עליה מ„קריאת הקרב" והבנת התפתחותו, ומתוך חקירת שבויים.

תיאור זה, מן הראוי שיעשה בסדר הכרונולוגי האפשרי, כדי שהתפתחות המאורעות תצטייר בברור. הנקודות החשובות, שצריך להבליטן הבלטת יתר, הנן: ניצול נכון של מודיעין

פורסמו בעתונים. כתבי המלחמה דאגו לכך שכל פ"ט הנוגע לעצמתו ומערכו של הכוח יתואר במפורט בכתבי-העת. לעומתו — הצבא הסיני, שאיש לא ידע בודאות על קיומו בזירה, שמר בקנאות על כוונותיו, עצמתו, ומערכו. הסינים נעו רק בלילות — ביום הסתוו ותפסו מחסות. התוצאה ידועה היטב — המחנה האמריקני הוכה וניצל מכליה רק בזכות נסיגתו, שהיתה לנסיגה הארוכה ביותר שידע צבא זה אי פעם. לקח צדדי נוסף שהנחילו לנו הסינים, הוא שגם בימינו יש שכר גדול לפעולות הערמה מוצלחות, והרי אחת הדוגמאות:

9 חיילים סיניים נפלו מרצונם-הם — כפי שהתברר אח"כ — בשבי. הם זיהו עצמם כמשתייכים לשלוש יחידות מיוחדות המונות יחד כ-9000 לוחם. עם ההיתקלות בכוחות הסיניים הסתבר שהאינפורמציה היתה נכונה בכל — מחוץ לפרט אחד קטן. הם, אמנם, השתייכו לאותן שלוש יחידות, אלא שכל אחת מיחידות אלה מנתה בין עשרת אלפים לעשרים אלף לוחם — בסך הכל כוח בן 60,000—30,000 לוחם. מיותר לציין מה גבוה היה המחיר ששולם עבור אי-הכרת המצב לאשורו.

העובדה שקצין-מודיעין אמריקני נכשל בשעת חקירת שבויים אינה מפליאה. טעות לעולם חוזרת. אך מדהימה העובדה שחמש שנים אחרי מלחמת-העולם השניה לא היו ברשות המחנה-השמיני מפענחי תצלומי-אוויר וכן בעלי מקצוע אחרים בשטח המודיעין.

נקודה אחרת, שיש לציינה היא: עד כמה שניתן לברר לא נעשה כמעט כל מאמץ ממשי כדי לאסוף ידיעות בזירה הקוריאנית. אין כל ספק שליקויים מודיעיניים אלה אינם תוצאה של חוסר יכולת, אלא תוצאתה הישירה של שאננות — שהיא אם כל הזנחה.

הלקחים המודיעיניים אינם מצטמצמים רק לרמות גבוהות. בספר נמצאות דוגמאות רבות של חוסר דיווח, אי-הפצת

שבויים סיניים ראשונים

ידיעות ורשלנות בעיבוד הידיעות. ומיד, כשם שהרעם מלווה את הברק כן ליוו התוצאות ההרסניות את ההזנחות המודיעיניות. פשוט — לא תמיד „שומר פתאים ה'“ — עד כמה שהדבר ייראה תמוה ומוזר: יש לפנינו צבא שהי שמים היו בשליטתו הבלעדית, צבא שיש לו סוכנים רבים — והוא נשען מבחינה מודיעינית על סיפוריה של אשה קוריאנית.

הוכחה חותכת שאכן אפשרי הדבר, והוא ממלא בהצלחה אחרי הדרישות אותן ציינתי.

המלה "Gauntlet" מתארת סוג מסוים של עונש: אדם עובר בין שתי שורות אנשים שבידיהם מקלות ושוטים, וסופג מידם מהלומות וחבטות. ואכן מתאים השם לסיפור המעשה. קשה למצוא ביטוי יותר הולם וממצה בהריפתו לתיאור מצבו של חלק הכוחות האמריקניים לאחר הקרב ליד הנהר Chongchon.

„מיצר היסורים“ - ולקחיו

הספר מגולל לפני הקורא את פעולות המחנה-השמיני האמריקני. יש בו תחקירים מדוקדקים של פעולות יחידות אחדות בקרבות השונים לאחר כניסת הכוחות הסיניים למערכה. הוא כתוב בצורה הממחישה ברורות את כל שלבי התפתחות המערכה. סיפורי הקרבות, המשוחזרים בנאמנות, מביאים תוך הדגשת הרקע המודיעיני של כל אחד מהכוחות היריבים.

ה„עיקוב“ אחרי הפקודה — ההופכת לממשות עקובת דם, כשהיא מבוצעת על-ידי פלוגות, מחלקות, חוליות וחיילים בודדים — מניחה לקורא לבחון את ההתפתחויות באספקלריה של כל הרמות. התבוננות מתוך כמה זוויות-ראיה מוליכה להסקת מסקנות נכונות.

בנובמבר 1950 נע המחנה-השמיני במסגרת חיל האו"מ אל עבר נהר יאלו, בו עמדו להיפסק פעולות האיבה. תוך כדי התקדמות זו של חיל האו"מ הגניבו הסינים את יחידותיהם לתוך קוריאה. בניגוד לצבא האו"מ שנע עם כתבים, עתונאים וצלמים, הניעו הסינים את כוחותיהם בסודיות מוחלטת. עד להיתקלות בשדה-הקרב, בה הביס הכוח הסיני את המחנה השמיני, לא ידעו האמריקנים דבר על הימצאו של כוח זה בקוריאה.

לרבים מאתנו זכור מנשרו המפורסם של מפקד כוחות ארה"ב במזרח-הרחוק, הגנרל מק-ארתור, שבו הבטיח לכוחותיו סיום הקרבות עד חגי-המולד. ברור שמק-ארתור היה נמנע מלהבטיח הבטחה כזו לו ידע מה עצמת הכוחות שעתידים היו הסינים להטיל למערכה זו. אין ספק שמונשר אופטימי זה משמש דוגמה מצוינת להערכה מודיעינית בלתי מציאותית.

החסא שבהזנחה מודיעינית זו, כפי שמסתבר תוך קריאת הספר, היה רק אחד מחטאי הזנחה רבים אשר שימשו בבחינת בן-ברית לסינים.

הלקחים הקרביים החיוביים (של הסינים ושל האמריקנים) והשליליים (בעיקר של האמריקנים) וניתוחי הקרבות הנם רבים ומשכנעים כל כך, עד שאפשר לאמר כי קריאת הספר הנה בבחינת קנינת נסיון-קרב; שכן נסיון-קרב ולקחים יש בו בשפע „למכירה“ לכל מפקד מסמ"כ ומעלה.

בגלל קוצר היריעה, אסתפק בהבאת דוגמאות אחדות בלבד כדי להציג את הצורה המיוחדת שבה מטפל מרשל בנושאים שונים אשר שימשו גורמים ראשוניים במעלה בתבוסת המחנה השמיני.

מודיעין — המחנה-השמיני האמריקני היה כספר פתוח לפני כל מי שעקב אחריו. כל תנועה, מחשבה וכוונה של מפקדיו

החשיכה. הפלוגות לא קיימו קשר כלשהו אחת עם רעותה ואף לא לאגפים ולאחור. לא קוים פטרול בין מוצב למוצב, ולכל אחת מן הפלוגות היו אך מושגים מעורפלים על מיקומה של הפלוגה הסמוכה ועל הנעשה בה. המרחק בין הפלוגות היה כ־2,500 מטר וביניהן הודקרה גבעה שמנעה מהן אפשרות של סיוע הדדי יעיל. ההתמקמות בתוך יעדי הפלוגות נעשתה אף היא שלא כראוי. אנו רואים פלוגה המנתרת על תפיסת גבעה שולטת משום שכנראה קל יותר היה, במקרה זה, להתחפר על גבעה נמוכה יותר. נוסף לכל אלה פוצלה הפלוגה לשלוש מחלקות — ואף אלה פוצלו בחלקן לכיתות. אם נזכור את ה"כוננות לקרב" של הלוחמים, לא נתקשה להבין, כי יכולתן של הפלוגות לעמוד בפני האויב היתה

הנסיגה הגדולה

מעטה. הסינים ניצלו היטב את המערך המפוצל, חדרו בין מוצבי הפלוגות — וכך לחמו נגד כל מחלקה בנפרד ולא נגד גוף פלוגתי מגובש.

הקרב הוכרע, למעשה, עוד טרם החל גילויי תושיה וגבורה של יחידים תוך כדי מהלך הקרב, לא היה עוד בכוחם למנוע את הכשלון.

בתיאור קרב זה אנו עוקבים אחרי דלדול היחידות שחל כתוצאה מאש האויב ועריקת יחידים; אנו רואים את אזלת ידו של המפקד שנעזב לנפשו ללא קשר וידיעות; אנו חשים ומבינים כי אפשר היה לשנות לפחות חלק מן הגורמים המכריעים ואולי, בעזרתם, אף את התוצאות הסופיות של הקרב. בצדם של תמונות הקרב, הניתוחים והמסקנות מוצגת גם לחימתו של החייל הפרט. אנו עוקבים אחר תגובותיו של הלוחם הבודד על מצבים ומאורעות, וניתן להסיק מסקנות רבות־ענין, לגבי אימונים מכינים בנשק ושדאות; במיוחד — אימונים לתפיסת עמדת־אש נכונה, איפון אויב ואימון בתפעול נכון של כלי־הנשק.

מהם הלקחים החשובים שניתן להפיק מקרב־הגנה זה?

- חיוניותם של הקשר והשליטה.
- הצורך בסיוע מג"ד לפני המיקום הסופי של הפלוגות — ובדיקה ובקורת לאחר ההתארגנות (אין להאשים רק את הפלוגות בכך שלא יכלו להסתייע הדדית).
- חשיבות ריכוז הכוח להגנה באגרוף ולא פיזור באצבעות, שהן מטבע בריאתן שבירות יותר בשעה שהן פרושות. אין ספק, כי להלחם נגד שלוש מחלקות, או תשע כיתות, בוו

שנדדה עם ילד קשור לגבה ברחבי הארץ וליקטה ידיעות. אם נרצה — גם זה לקח.

כבר בספר "משלי" נאמר "אשרי אדם מפהד תמיד" — כאילו רצה מחברו לאמר: אשרי החושש, זה שאינו שוקט על שמריו, הצופה על סביבותיו, זה אשר אינו חושף עצמו לכל עבר. תוצאות הקרבות המתוארים בספר הנן הוכחה חותכת לאמת העמוקה שבאמרה זו. הן מאלפות ומלמדות בינה בצורה קיצורנית, ולקחן אחד: "הישמר משאננות". סבורני שרק נסיון עצמי דומה (שבודאי אין איש שש לקראתו) יכול לשמש תזכורת משכנעת יותר.

כוננות ומשמעת. — רמז לגורל הצפוי להיילי "הדוד סאם" אפשר למצוא עוד בטרם קרב, כאשר אנו קוראים על מידת הכוננות ורמת המשמעת ביחידות. לדוגמה: עם ראשית המגע עם האויב נערך "מסדר בקורת" לאחת הפלוגות, פלוגה ב', אשר שימשה אותה עת משמר־קדמי לגדוד שאליו היא סופחה. הפלוגה, שקיבלה תחת פיקודה ארבעה טנקים ושני זחל"מים נושאי־מקלעים, צריכה היתה לנוע צפונה, לעלות ולהבטיח את הגבעה החולשת על הקטע ממזרח לנהר Chongchon, היא גבעה 219.

פלוגה זו, שמנתה 129 חיילים, היתה מצוידת ומאורגנת לקרב בצורה כזו, שניתן ללא ספק לאמר עליה: כזאת ראה ואז תקדש, כך לעולם אל תעשה! הרי עיקר העובדות:

● מכל חיילי הפלוגה — רק 12 נשאו כובעי־פלדה (האחרים הגיעו למסקנה שהסכנה העיקרית נשקפת להם מהקור ועל כן העדיפו כובעי־זמר);

● רק שני חיילים מהפלוגה, שהיו צפויים לה קרבות־מגע אכזריים, נשאו כידונים;

● בפלוגה, אשר כוחות אויב בעצמה של גדוד עמדו לתקוף אותה, נמצא בממוצע פחות מרימון אחד לחייל;

● הרובאים נשאו כ"א כ־30 כדור לרובה;

● רק לחמישים אחוז מחיילי הפלוגה היו כלי־התחפרות;

● כמויות התחמושת־הנישאת למקלעים, למרגמות ולכלי־הנשק האחרים היו אף הן מצומצמות ביותר.

גם בלי להיכנס לפירוט נוסף, המופיע בספר, ובלי לצטט את מסקנותיו של המחבר, נבין שיעילותה של פלוגה זאת היתה מעטה.

אך פלוגה ב' לא היתה בבחינת יוצא דופן; מתוך תיאורים של יחידות אחרות מסתבר, כי פלוגה זו היתה בבואה נאמנה לנעשה במחנה־השמיני כולו: המחנה הזה החל להתקדם כשרשותו אספקה ליום אחד בלבד, כשהוא חסר הציווד הדרוש לעונת החורף. תובלת הדרג־הלוחם וחלק ממנת התחמושת הראשונה ליחידות, וגם מזו אשר נועדה ליחידות אשר שימשו כמשמר־קדמי, נעו בנפרד ברכב או נישאו על־ידי סבלים קוריאניים.

עתה, לאחר שראינו את תמונת־הרקע המודיעינית והמנהלתית של המחנה־השמיני, הבה נעשה צעד נוסף קדימה ונשקיף על שדה־הקרב עצמו.

קרב ההגנה. — על פלוגה ק' ופלוגה ז' היה להחזיק בשני מוצבים סמוכים אחד למשנהו; ועל־פי התכנון היו המוצבים צריכים לסייע אהדדי, אך למעשה נתפסו מוצבים שהמרחק ביניהם איפשר לסינים להעביר כוחות ביניהם לאחר רדת

חשיבות המודיעין — הן הקרבי הן הכללי; שימוש יעיל בארטילריה והשתלבותה עם משמר־קדמי וכוח ההגנה; טכניקה של סינון כוחות עד לטוח מגע (לפעמים מג־יד) וניצול נאה של ההפתעה להכרעת האויב; תפעול משמר־קדמי; חשיבותם של החייל־הבודד והחוליה, המבצעים את תפקידיהם בדביקות וביעילות.

ברבים מפרקי הספר מתוארים אירועים שכל עיקרם להצביע על ערכו של החייל, של האדם הלוחם. הפרק "מותו של גיבור" מציג לפנינו דוגמא נאה לכך. אחד ממפקדי המחלקות הבחין ב-75 חיילים סיניים שהתגנבו במבנה הסתערות לתוך יעדו (התגנבות זו לכשעצמה הנה לקח נוסף!). הוא היה הראשון להבחין בהם ואף עמד מיד על עדיפותם המוחלטת. לא היתה כל אפשרות לפעול נגד הסתערות זו ביעילות מכיון שמחלקתו היתה מפוצלת. מתוך שיקול מהיר פתח הוא עצמו באש על הכוח התוקף ופקדו על אנשיו לסגת אל הפלוגה. הוא ירה בתוקפים תוך זילוג לאחור וכך, בצללו את הפתעתם, ניצל גם הוא. תיאור זה, ואף תיאורים אחרים המסופרים בשולי המאורעות, הנם הוכחות ברורות לערך המכריע ולחשיבות הבלתי מעוררת הנודעים לגורם האדם בקרב.

אין בלבי כל צל של ספק שלא עמדתי על כל אשר ניתן להפיק מספר זה. כבכל ספר, או כמעט כבכל ספר, נמצא גם בו נקודות־תורפה שונות. פה ושם מובאים מאורעות שהיינו רוצים לראותם מוארים יותר, בעוד שישנם קטעים, אשר השמטתם לא היתה גורעת ולא כלום — לא מענינו של הקורא ואף לא מהתועלת המרובה שמפיקים על־ידי קריאת הספר. מכיון שלא היה בכונתי לעסוק בביקורת ספרותית לשמה אלא להביע מקצת מרשמי אשר התגבשו תוך כדי קריאת הספר ואחריה, הנני מסתפק בהערה ביקורתית כוללת זו ולא אכנס לפרטים.

לסיום, אני מתיר לעצמי להמליץ על קריאת ספר זה. חזקה אמונתי כי כל אחד ימצא בו ענין, תועלת, וכן אפשרות לקחת חלק במקצת מנסיונו הקרבי של המחנה־השמיני האמריקני המובס בצפון־קוריאה.

אחר זו קל יותר מאשר להיאבק עם גוף פלוגתי הפועל בתיאום.

● החשיבות שבפטרול המרחב מסביב למוצבים.
● ההכרח שבתפיסת השטח החיוני — אף אם אינו נוח לתפיסה.

● המחיר הגבוה שמשלמים עבור כוננות לקויה.
● כל אלה הנם הלקחים הבולטים המתבקשים מן הצד האמריקני. אך גם התוקפים הסיניים מספקים בידונו מספר מסקנות מאלפות:

● ערכו של תכנון אופרטיבי זהיר המתבסס על הערכת מצב נכונה והמנצל את נקודות התורפה של המתנגד. המודיעין עין של הסינים פעל כהלכה וסיפק בידם יתרון ניכר על פני יריבם שהזניח שטח זה. הסינים ידעו הכל אודות האמריקנים שעה שהאמריקנים לא ידעו כמעט דבר אודותם.

● ביצוע הכלל הידוע שלא תמיד בוצע על־ידי הצבא האמריקני: עם כיבוש יעד יש להתחפר ולהתארגן מיד להגנה.

● החשיבות המרובה שיש לייחס להתאמת כלי־הנשק לתפקידים המסוימים המוטלים על כל כוח לוחם. לעתים היתה נהיתותם של הסינים בנשק אוטומטי ונשק "מפצה" גורם מעכב, ואף עדיפותם המספרית לא יכלה לאזן ולהכריע.

כלל־הלקחים שבספר

שלושת הנושאים אותם העליתי (מודיעין, כוננות, קרב־הגנה) הנם אך נושאים בודדים מתוך שפע הנושאים בהם דן הספר. עיקר הדיון נערך לגבי הרמות הטקטיות שעד חטיבה. נראה לי, כי הנושאים הבאים, על מסקנותיהם, מוצגים בספר: הערכת מצב; כוננות יחידות ללחימה; תכנונים אופרטיביים של התקפה והגנה מזה, וביצועם מזה; פעולות חוץ, תיאום פטרולים וסיוע בין מוצבים סמוכים; שיתוף־פעולה עם שריון; שימוש בשריון להבטחת אגפים; פשיטות על חניוני טנקים ועמדות תותחים; לוחמה של כוחות זעירים בכוח העיקרי של האויב על־מנת לעכב את התקדמותו — ולהתיש את כוח־הלחימה של חייליו עוד טרם קרב; נוהלי קרב ומתן פקודות;

חיל־הנשים במיליציה הקובנית

ירחון "צבא־הצי" האמריקני מביא את התצלום הניתן כאן תוך ציטוט שני פסוקים מספרו רבי־המהלכים של המיור (ושר־הכלכלה!) גאָבֶרֶה, על מלחמת־גריליה. בפרק 3 נאמר: "בעלי אורח־המחשבה הקולוניאלי — אופיני בשבילם כי מזלזלים הם בערך הנשים ונוהגים באפליה כלפיהן"; ובפרק 4 כתוב: "אל תסמכו על איש...ובמיוחד לא על הנשים". אך יהיה־אשר־יהיה יסוד־ההתבדחות שבציטוטים אלה ע"י עורכי הירחון, נראה לפי כל הידיעות כי בתצלום זה הומחש אחד מיסודות־כוחו של המשטר.

המעצה

מאת עמוס גולדס

רבים מקוראי „מערכות“ עסקו בנושא הקליעה והרובה, או באו במגע עמו. רבים הנזכרים בימים בהם התפארו בהיותם „סנייפרים“ ב„בריגדה“ או ב„הגנה“, ומחס כאלה המעיזים גם היום לצאת למטוח ולנסות את כוחם. כל ענין הקליעה נראה בעיניכם כדבר פשוט — המתבטא בהכרת הנשק, ידיעת תפעולו והשמירה עליו. אך מעטים היודעים כי הקליעה בכלל, והקליעה המדויקת בפרט, תלויים לא רק בכושרו של הקלעי ובתכונות ה„אובייקטיביות“ של הכלי. בזמן האחרון למדנו שלדברים כגון הרחק ראשיתחמיש. יצוע, מנגנון הדק, וכו' נודעת השפעה לא קטנה על דיוק הקליעה. רשימותיו של עמוס גולדס, קלעי ותיק מהגליל העליון ולאחרונה חבר סגל הנבחרת הלאומית, נוגעות באותם נושאים אשר לרוב אינם מענינים את הקלעי הממוצע הסובר שהם עסקם של יצרני נשק או נשקים מומחים בלבד. כדי לקדם את ספורט הקליעה והקליעה הצבאית, מן הראוי שהן הקלעים והן מדריכיהם יתמצאו מלבד בפיתוח תכונות הקלעי, העלאת יכולתו ומיצויה, גם בידיעת מיצוי תכונת הכלים הניתנים בידיהם. לכך נודעה סידרת הרשימות בה פתחנו עוד בחוברת קל"ו ואשר המשכה — בחוברות הבאות.

רס"נ יצחק גילעם,

אחראי על הנבחרת הלאומית לקליעה למטרה

במלה „מעצה“ מתכונים אנו לחלקי העץ שברובה. המעצה הוא גורם המשפיע באופן סובייקטיבי על הקליעה; כלומר, הוא אינו משפיע על דיוק הכלי (מלבד במה שנקרא יצוע — דבר שיוסבר להלן), אלא על יכולת הקלעי להפיק דיוק זה מהכלי שברשותו. מבחינה זו דומה השפעת המעצה להשפעת הכוונות ומנגנון ההדק. המעצה נחלק לקת, צואר־קת (או בית־אחיזה) ומתפס. צואר־הקת (או בית־אחיזה) הוא אותו חלק האחוז ביד הלוחצת על ההדק — יד ימין, באם הקלעי הנו ימני. החלק הנמשך מבית האחיה או צואר־הקת אחרנית עד לכתפו של הקלעי הוא הקת; והחלק הנמשך קדימה, מתחת לקנה, הוא המתפס. בהרבה רובים, ביחוד (אך לא רק) ברובי־שירות, יש גם כיסוי מעל הקנה — מגן הקנה — שנועד להגן על ידו של הקלעי לבל תיכוה מהקנה החם לעתים.

קיימים שני סוגי יסוד של מעצה: מעצה אחיד ומעצה משני חלקים. רובי הבריה הם בדרך־כלל בעלי מעצה אחיד (מלבד, למשל, הרובה „לי־אנפילד“ הבריטי), וכן רבים מבין הרובים המיטענים (הצייאוטומטיים). מעצים משני חלקים אנו פוגשים לרוב ברובי ציד, רוב מנוף (LEVER ACTION) או משאבה (SLIDE ACTION) (PUMP) וכך הדבר גם בחלק מהרובים המיטענים, כגון ה„פ. נ. 7.62“ החדש. לרוב משתדלים, אם רק מנגנון הרובה מאפשר זאת, להשתמש במעצים אחידים. זאת משום שבעית היצוע, שמיד נעמוד עליה בפרוטרוט והחשובה מאד לשמירת דיוקו ואחידות פגיעותיו של הכלי, נוזה הרבה יותר לפתרון במעצים מהסוג האחיד.

★

כאשר אנו מדברים על יצוע (BEDDING) אנו מתכוונים לאורח התאמת חלקי המעצה לחלקי המתכת — המנגנון והקנה. התפקיד הראשון של היצוע הוא להחזיק את חלקי המתכת בתוך המעצה המוחזק עליידי הקלעי ונשען אליו. ברובים בעלי תחמיש חלש מספיק להתאים יפהיפה את העץ לצורת המנגנון, כך שהמנגנון הדוק היטב בתוך המעצה. לרובים בעלי תחמיש חזק אין זה מספיק. שם יש בדרך כלל דרגה או „כתף“ הבולטת במאונך לקנה והנשענת

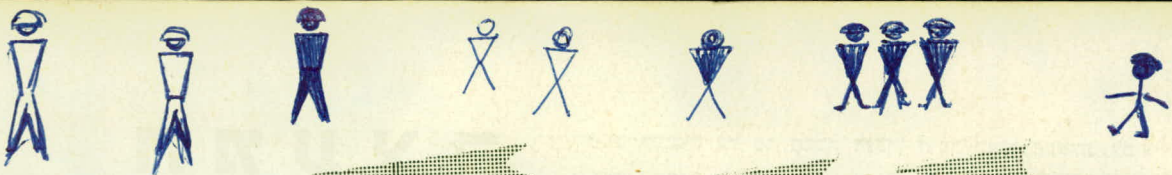
לעתים קרובות על פס מתכת הנעוץ היטב בתוך המעצה. לכתף זו קוראים „דרגת משען הקנה“ (באנגלית — SHOULDER RECOIL) ברובים מטיפוס „מאזר 98“ רואים מתחת לגשר בית־הבליעה בורג העובר דרך המעצה מצד לצד: בורג זה הוא הלווחץ את חלק המתכת במעצה אשר עליו נשענת בכלי זה דרגת משען הקנה. אלמלא סידור זה היו הרתיעות החוזרות ונשנות של המנגנון בתוך המעצה סודקות לבסוף את המעצה לאורכו ומוציאות את הכלי מכלל שימוש. כל עוד דרגת המשען איתנה, אפשר להשתמש בכלי אפילו אם יש סדק אנכי קל בצואר־הקת.

אולם היצוע משפיע על דיוק הקליעה באופן נוסף. עם מכת־הנפץ של היוצרות הירי מתחיל הקנה לרעור. רעידות אלו הן מספיק חזקות כדי להסיט את מסלול הקליע מספר דקות (דקה = $1/60$ של מעלה) מהמשך ציר הקנה בעת לחיצת ההדק. ניתן לתקן הסט זה על־ידי שינוי מתאים של הכוונות — בתנאי שההסט (כלומר — הרעידות) תמיד זהה ואינו משתנה מפעם לפעם. מובן מאליו שהקנה, כשהוא לחוץ במקום כל שהוא ע"י מעצה, ירעד באופן שונה מאשר אם הוא חופשי מלחץ כזה. מכאן חשיבות אופן יצוע הקנה בתוך המתפס. היות ועץ משנה את צורתו במידה קלה עקב שינויי מידת־הרטיבות והשפעות אטמוספיריות אחרות, והיות ומידת התפשטותו בחום שונה מזו של מתכת (ממנה עשוי הקנה), עלול המעצה ללחוץ בצורה שונה על הקנה מזמן לזמן. לכן נוהגים הרבה יצרני רובים ליצר את המעצה כך, שהוא אינו נוגע בקנה בשום מקום — הקנה „צף חופשי“ כפי שקוראים לזה בזרזון הנשקי. וברובי שירות רבים נהוג שהקנה אינו נוגע במתפס בשום מקום מלבד בקצהו הקדמי של המתפס, שם לוחץ המתפס על הקנה מלמטה בלחץ של 2—3 ק"ג. כאן הכונה: ראשית, להקטין את מידת רעידות הקנה וע"י כך את הבדלי האיפוס מכלי לכלי; שנית, לתמוך בקנה הדק באופן יחסי והעומד במעמסת טלטלות ומכות. מלבד שתי שיטות אלה הופיעו בשנים האחרונות מכשירים חשׁ-מליים (בעיקר בארה"ב) אשר באמצעותם מלונים לחץ שוה ואחיד של המתפס על הקנה מדי פעם בפעם. אולם הרובים היותר מדויקים (גם אלה שבידי קלעים אמריקאיים) עדיין נוהגים בשיטת הקנה הצף־חופשי.

★

מעטים מאד הקלעים בארץ (לא כל שכן — קלעים־חיילים) המכירים ענין זה של השפעת היצוע על דיוק הכלי. אולם השפעה זו רבה מאד. כבר אמר אחד מגדולי הקלעים של אנגליה (לט. בנסקס), כי כאשר קלעי טוב מרגיש שרובהו אינו נותן את התוצאות הרגילות חושד הוא קודם כל ביצוע. אכן, כאשר רובה שרות אינו נותן את הדיוק המקובל, הסיבה היא ברוב המקרים של המקרים — יצוע לא־תקין. רק במקרים מעטים האשמה היא בהרחק ראש־תחמיש מוגזם (ראה „מערכות“ קל"ו) ובמקרים בודדים — קנה פגום.

היצוע הנכון של רובי שרות לא־מיטענים הוא כיום דבר ידוע ומסוכם. דבר מיוחד הוא יצוע של רובה מיטען, למשל הפ. נ. שבשרות צה"ל. הדבר דורש מחקר של ממש של צות קלעים. בארה"ב נעשה לפני עינתיים מחקר כזה על־ידי יחידת הקליעה המתקדמת של הצי ביחס לרובה „גראנד מ"1“. נתבררו שם פרטים בעל־יענין; אך בהיעדר מחקר ברמה דומה על רובים מיטענים אחרים קשה לאמר איזה מהמסקנות מיוחדות ל„מ"1“ דוקא ואיזה מהן — לכלל הרובים המיטענים מופעל־הגיוס.

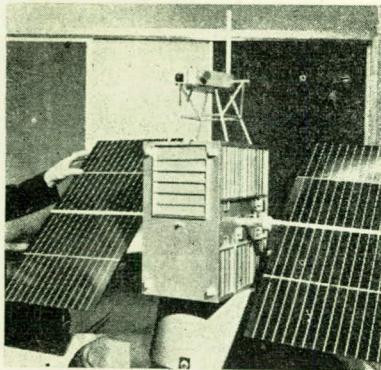

חידושי נשק וטכניקה

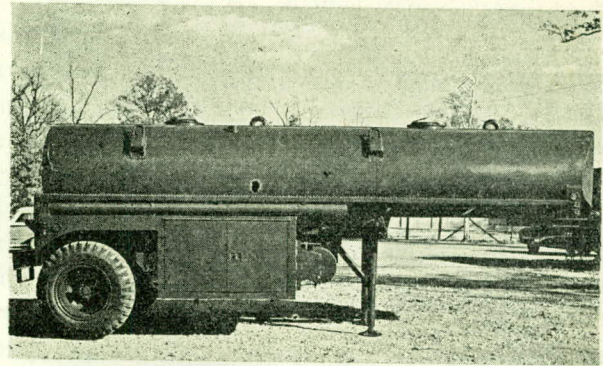

לוינהקשר ה"עומד-על-עומדו"

מיכלית-אלומיניום

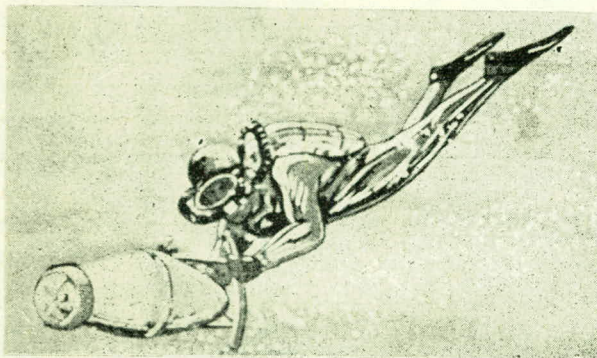
כבר סופר לקוראי "מערכות" (חוב' קל"ו עמ' 38). על פיתוח לוינהקשר שיימצא בקביעות מעל לאותה-נקודה-עצ" מה שעל פני כדור-הארץ. עתה מתממשת התכנית, וכבר הוזמרו ליצור (במחיר 17 מיליון דולאר) מרכיביו העיקריים של לוינהקשר האמריקני "אד" ואנט" אשר יסוב בו מסלול בן כ"ד שעות, "המתואם-בזמן" עם ס"ר

בוב כדור הארץ. הלוינהקשר כמערכת-תקשורת במיקרו-גלים. מערכת-תקשורת זו תקלוט תשדורות-אלחוט, תגבירן — ותמסרן הלאה, אל תחנות-קרקע הנמצאות אלפי-קילומטרים רבים הרחק ממקום-מוצאן של אלו. תבנית "מתקוקשר" זה — בתצלום.

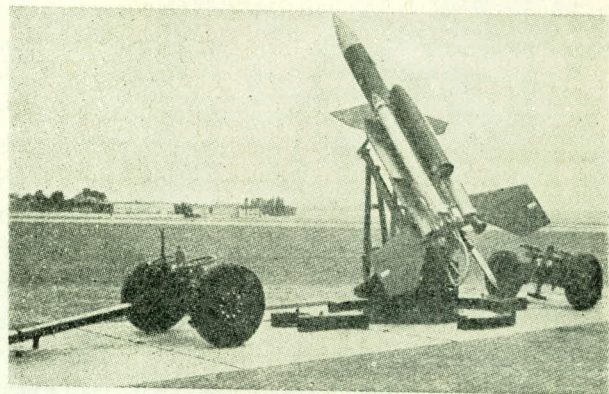
"מעבדות-הפיתוח" של חיל-ההנדסה האמריקני עיצבו דגם של מיכלית-מיים חדשה, נוסח גרור-נתמך ("סמי-טרילר") העשויה כולה אלומיניום — ולה כמה מעלות על פני מיכלית-הפלדה, שבמקומה היא תבוא. מה שמייחד את הגרור החדש הוא העובדה שהוא אינו מורכב על מסגרת-תומכת על אף אורכו (6.3 מ') ומשקלו (2920 ק"ג) הגדולים. כן מקנה השימוש באלומיניום למיכלית החדשה בית-קיבול תכליתי יותר מזה של מיכלית-הפלדה: 2000 גלון — לעומת 1500 הגלון של ההיא. אין היא זקוקה ל"ריפוד" אבטחה, או לציפוי-חוץ כמיכלית-הפלדה. מיכלית-האלומיניום מחוסנת בפני השפעות קור והום היצונית; ומצויה בה מערכת-חימום (וויסות חום-וקור) המסגלת אותה במיוחד לשימוש בתנאים יוצאי-דופן: במדבריות, מזה — ואזורים-ארקטיים, מזה.

"סוס" תת-ימי

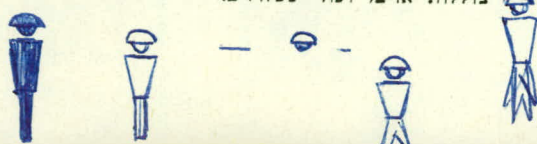

המתכננים שב"מרכז-הפיתוח" של חיל-ה"מארינס" האמריקני ניגשים עתה לבחנים מעשיים, בנהר פוטומק הגדול, של "התקן" חדש אשר נועד לגרור שהיינים המשמשים כ"סיירי-קרב", מתחת למים. לצורך זה כבר רכשו שני דגמים של "גורר" תת-ימי דמוי-סיגר המונע באמצעות סוללה ומדחף. גודלו — מינימלי (108 ס"מ על 30 ס"מ), למען ניתן יהיה להוציאו מצוללת דרך פתחי ההיחלצות שלה. ביכולתו לגרור שהיין לבוש בגדי-צלילה (86 ק"ג משקלו) במהירות של 2100 מ' לשעה. לדעת המתכננים, לא המהירות קובעת כי אם שלוש תכליות אחרות: א. להאריך את "טוח" שהייני-הסיור; ב. לשמור כוחם — למלאכה הצפויה ביבשה; ג. להקל על מפגשו של החורר עם הצוללת. הדגמים ה"מסחריים" שנרכשו, עוד יצריכו שיפור הסוללות (להארכת הטוח), הכנסת מכשיר ה"סונר" לגילוי צוללות אויב, ועוד שכלולים.

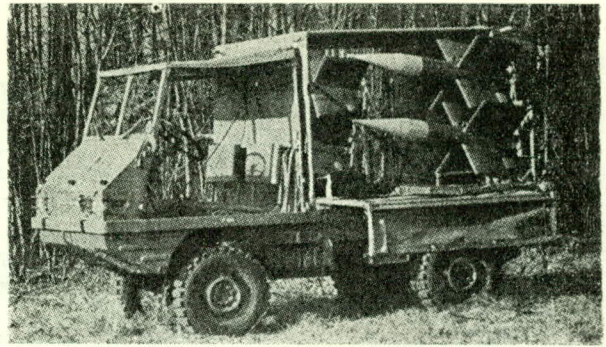
"כלב-גישוש" בריטי ששוכלל

שכלול טכני רב ניכר בגירסתו החדשה ("דגם 2") של הטיל קרקע-אוויר הבריטי — "בלאדהאונד". המכ"מ שבו הוא בעל גל רצוף — אשר הנו מחוסן הרבה-יותר בפני הפרעות אלקטרוניות ע"י האויב מכפי שהיה מכ"מ-הפנימה שבדגם הראשון. המנוע שבו מסוגל לרמות-ביצוע מעולות-בהרבה בגבהים הנמוכים; בהיותו "ביל-אוויר" ניתן יהיה ביתר-קלות להפעילו גם לתגבור יחידות המוצבות במקומות שמחוץ לאיים הבריטיים.

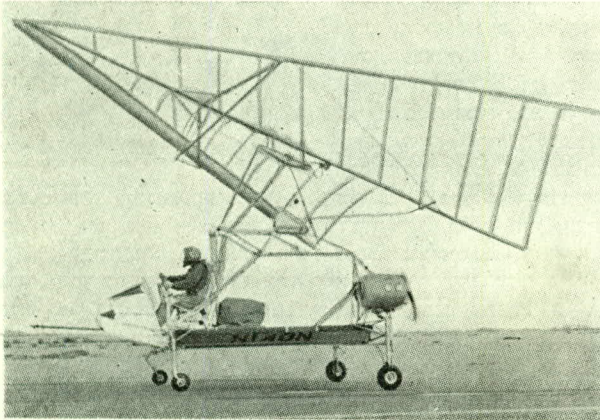
ה"מוסקיטו" המוסע

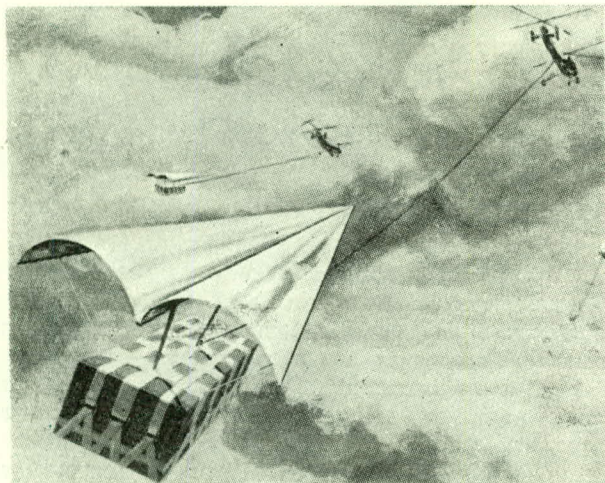
ה"מוסקיטו" השביצרי הנו אמנם טיל נגד-טנקי של הרגלים, אך הוא מצוי עתה גם מוצב במשאיות קלות עוברות-בכל-שטח. במשאית כזו — ארבעה טילי "מוסקיטו" במצב של נכונות לתפעול — מידי; ואילו ארבעה נוספים — נמצאים במשאית בתוך מיכלי ההובלה שלהם. כידוע, טווחו של מוסקיטו הוא מ-400 עד 2000 מטר.

"ספינת-מפרש" אוירית

"גמיש-הכנף" — הוא טיפוס חדש-להוטין של כלי-טיס, הנבדק עתה ע"י פיקוד-מחקר-התובלה של צבא-ארה"ב. אפשר לומר כי שלושת מרכיביו העיקריים הם: טייס; מנוע בן 100 כ"ס — וכנף בד דמוית-עפיון. נעדרים בו כליל משטח-ההיגוי המקובלים במטוסים; והכונתו מתבצעת ע"י הטיות, בזוויות שונות, של הכנף — כלפי "נקודת-המוצא" היציבה שבכלי-טיס זה: המנוע

הכבד, התלוי לו מלמטה בירכתי. כללוי-של-דבר — כלי-טיס שהוא מעין "סירת-מפרש" אוירית. מעלותיו: הזול — ועוד שתי סגולות, שערכן רב בתנאי שדה-קרב — קוצר נתיב-הריצה הנדרש ל-4' גלגליו להמראתו או נחיתתו וטיסה איטית מאוד ב"גבה-ראש-אילן". ה"אבטיפוס" שכבר נבחן טס בגבהים שלמטה מ-160 מ', במהירות עד ל-100 קמ"ש. הזול של כלי-הטיס החדש נובע בין-השאר מקלותו של ה"שלד", הנושא את ה"מפרש" (ה"כנף") והמחברו אל התחתית

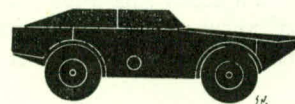
השטוחה, דמוית גוף משאית-קלה. כלי-הטיס מצטיין ביציבותו; מלאכת-הטיס קלה בו מבמטוס רגיל; צריכת הדלק מועטת לעומת כושר-המשא; ומערכת-הבקרה בו פשוטה מאוד. מניחים כי כושר-המטען שלו יהיה למעלה מ-50% ממשקל-הכולל — לעומת 30% שברוב מטוסי-התובלה מוצק-הכנף. אין ביכולתו לבצע "גלגול" אך הוא צולל ומבצע תפניות יעילות; ורק בקושי מגיע לידי מצבי-ההזדקרות המסוכנים. נראה שניתן יהיה לתלות מתחת לכלי-הטיס מטענים גדולים — ולגררם כדאונים, ע"י מטוס או הליקופטר. כושר-המטען של הליקופטר עשוי לגדול כך פי ששה. יציבותו של "גמיש-הכנף" מבטלת את הצורך בהפקדת טייס על כל דאון. השימוש רב-הסיכויים להיעזרות הצבא בו הוא ככלי-תובלה קטן לצרכי שדה-הקרב.

מנוע המתודלק אחת לשנתיים

בעיה צבאית — של מקור-הוס-יחש-מל למוצ' בים מרוחקים ומבודדים (במקרה המסוים הידוע לנו — תחנת מכ"מ של היל-האויך האמריקאי) מוצאת את פתרונה ב"מתקן אטומי קטן — שה"דלק" שלו נראה, מוכן וארוז, בתצלום. "לוח" אטומי זה של המתקן יספיק להפעלת התחנה במשך שנתיים. התחנה כולה ניתנת להעברה באויר, בשש-עשר מע-מס-מטוס.

עוד נגמ"ש-שוחה סוביטי

מה החשיבות שמיחסת ברית-המועצות, מצד אחד לפיתוחו של רכב רגלי-משורינים — ומאידך גיסא לחצייתם המ"זירה של מכשול-מים (כגון הנהרות הגדולים והבינוניים, הזורמים במספר כה רב באי-רופה התיכונה בכיוון דרום-צפון) — זאת מוכיחה הסדרה הלא-קצרה של דגמי נגמ"שים סובייטים אשר הנם או אמפי-

ביים-מפורשים או, לפחות, בעלי כושר-שחיה מסוים. לסוג זה מתיחס גם רכב-הרגלים המשוריין BTR-40 (A), דגם 1959. זהו רכב ארבע-גלגלי, שמשקלו 5 טון, וצותו הרגיל ששה אנשים.

מה בצבאות?

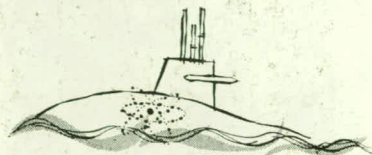

תשעת היילי הגדוד הראשון לחיל הרגלים הניו־זלנדי טוענים מאז 27 באוקטובר לשיא צעדה עולמי, לאחר עברם 110 מיל (161 ק"מ) ב־31 שעות ו־50 דקות. השיא הקודם — 34½ שעות — הוחזק לדבריהם בידי היל־ההנדסה הבריטי. אין הידעה מפרטת באיזו מידה קוימו תנאים מצויאיתיים בצעדה: מה נשאו מן הנשק, החגור ועוד.

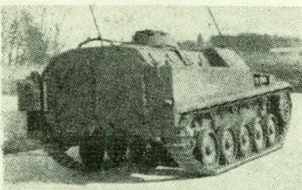

יש ודאי הד למצבים — וצרכים — אקטואליים בקריאה של מפקדת הארמיה השביעית האמריקנית (ה) חונה באירופה — בגרמניה) אל „טיפוסי־לוחמים מובהקים“, בין שהם קצינים ובין היילים, להצטרף אל „פלוגות פטרול־הסיוור ארוך־הטווח“. נראה כי זוהי מסגרת שצבא ארה"ב באירופה רוצה להדגיש ולהרחיבה (בענין כוחות מסוג זה ואימונם — ראה עוד ב„צקלון“ מס' 102 ומס' 103). הדגש בקריאה להתנדבות זו הוא באנשים בעלי הכשרה צנחנית וקשרית.

פרט לארה"ב — ולפי הודעתה היא, לברה"מ — הנגה בריטינה המדינה היתידה הבונה צור ללות מונעות־גרעיני גינת הראשונה, ש־

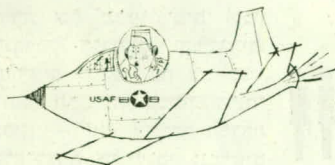

נבנתה לפי תכניות, ובהדרכה, אמריקאיות — תוכנס לשיירות בראש שית 1962. השניה נבנית עתה — וכבר על יסוד תכנית וידע בריטיים.

לקראת האפשרות כי יוחלט על הזמנה גדולה של נגמ"ש מטופוס „A.M.X.“ הצרפתי בשביל עוצבותיו הממוכנות של צבא־שביצריה — נחתם הסכם בין החברה הצרפתית המיצרת לחברה השביצרית ה־נוגעת־בענין. כונת ההסכם היא

להבטיח מראש כי תתאפשר הרכבה מהירה של כל־רכב אלה בשביצריה, באם תבוא בקרוב החלטת השלטונות השביצריים בנדון.

מזה זמן־מה פועלת ב־ארה"ב „מפקדה מעופפת“, שבראשה עומד, לפי תור, אחד 13 גנרלים המתחלפים־לסירוגין. אם יקרה וייהרס מרכז־הניהול ה־ת־קרקעי של „פיקוד־

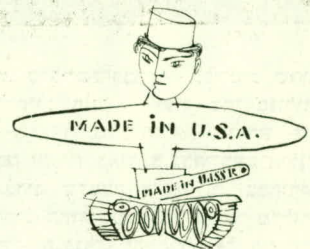
האוויר האסטרטגי“ שבאופוס, יטול מטה זה שבאוויר אוטומטית את ניהול המבצעים על עצמו. מטוס־מיכלית ארוך־טיסה, שהותקן לכך במיוחד והוא הנושא בחובו מפקדה זו, מקוים קשר ישיר אל לשכת ראשי־המטות־המשולבים וכן אל כל אחת מיחידותיו של „פיקוד־האוויר האסטרטגי“.

לקראת דפוסי מבני־היחידות לשנת 1965 — מתבהר אופן שילובם ביחידות־רגלים של כלי ה„עיני־האדומה“ הרקטיים הנ"מ האמריקניים החדשים (חוב' „מערכות“ קל"ה עמ' 57). בגדוד־הרגלים של „צבא־הצי“ יכלל הכלי (כנראה — מסוג כליים; שכן לרגימנט התלת־גדודי ינתנו 130) בכיתה

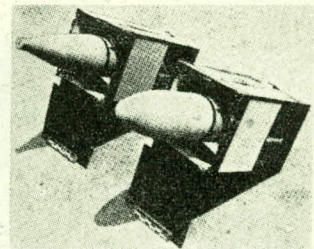

נ"מ מיוחדת ליד מפקדת־הגדוד, אשר לה גם 4 „בקר־אוויר קדמיים“ (דהיינו, אם נחוץ — אחד לפלוגת־רובאים). הללו יהיו קציני חילות־הקרקע, והם יהיו את הגרעין ל„חבורת־צופים לכל־התכליות“, אשר חוקרים עתה בענין ארגונה לעתיד. ויש ודאי קשר בין כל אלה לבין התוספת של שני מכשירי־תצפית־מכ"מ (AN/TPS-21) הצפויה לגדוד־ה„מארינס“.

אינדונסיה, הטוענת לשליטה על מערב גוינאה־החדשה (שהולנד, „בעלתה“, מציעה להעמידה בפיקוח או"ם). ער שה לפיתוח כוחותיה בעזרת ה„מזרח“ וה„מערב“ כאחד. עתה החלה לקבל משלוחי 50 מטוסי־האימון האמריקניים („מנטור“) שנרכשו אשתקד, לפי סידור־ישראי אמריקניים.

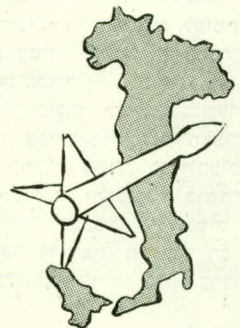

עם התחלת רכש טילי „אנטק“ הנ"ט הצרפתיים ע"י צבא־ארה"ב (ראה ב„מערכות“ חוב' קל"ט עמ' 45, וחוב' קל"ה עמ' 62) — נודע כי „ראש הנפץ“ של טילים אלה יוצא לארה"ב בשתי תצורות שונות. השתיים נראות בתצלום הרצוף — וזהו ההבדל היחיד שבטילים אלה, בני 10 הקילוגרם, העומדים ל־

החליף בהדרגה ביחידות אמריקניות את טילי 10"ס.ס (אך לא את טילי 11"ס.ס — שלגביהם רכשה עתה ממשלת ארה"ב את הזכות ליצורם בעצמה וכן לקבל במשך 10 שנים מצרפת את כל השכלולים שיונחנו אולי בהם). ההחלטה על הזמנת שתי הצורות מעידה, לכאורה, כבר לא על כוונה לניסוי־מבחן בין השתיים, אלא, כנראה, על תכלית־הפעול שונות לשתי תצורות אלו.

יתכן כי את מידת הדגש־היחסי שבפיר תוח כוחות „טילים“ בצבאות נאט"ו, לארצותיהם השונות, ניתן לראות מהקף השתתפותן של אלו ב„בית־הספר לטילים־מונחים“ של היל־ההימוש האמריקני. מ־1500 „הניכיי־החוק“ ש־סיימו אימונם שם, מאז הוחל בתכנית „אימון־החוק“ ב־1957, מונה איטליה 698; ובמקום השני — גרמניה־המערב־רבית, עם 211 „בוגרים“. יש לזכור! איטליה היתה הראשונה באירופה בה הוקמו גדודים החמושים בטילים מתור־צרת־ארה"ב.

ספרי "מערכות"

לרשות מנויינו - בהנחה מיוחדת

המחיר
למנויים

המחיר

3-	4-	מנסיונותיו של מפקד־רגלים גרמני במלחמת העולם הראשונה ברמות מחלקה, פלוגה וגדוד. פעולות התקפות בתנאי קרקע קשים.	חיל הרגלים תוקף - א. רומל, פילדמרשל
3-75	5-	עיקרי טקטיקה ואיסטרטגיה והשתקפותם ב־13 מערכות מופת.	אמנות המלחמה - א. ברו
6-00	8-	מונטגומרי המפקד הנודע של הארמיה השמינית וסגנו של אייזנהאור בפלישה לאירופה במלחמת־העולם ה־2, מספר על חייו ומלחמותיו.	זכרונות פילדמרשל מונטגומרי - מהדורה ב'
2-25	3-	הקיברנטיקה היא דרך מחשבה חדשה על ארגון הפעילות האנושית, מחשבה העומדת בצומת הדרכים של מדעים ותיקים.	הקיברנטיקה מהי? - ת. ת. גילבו
5-50	8-	סיפור המערכה נערך ע"י ענף היסטוריה.	תולדות מלחמת הקוממיות - מהדורה ו'
6-50	11-50	ראשית ההתישבות החדשה בארץ, הגנה עצמית ברו־סיה, "השומר" במלחמת העולם הראשונה, הגדודים העבריים, תל־חי, מאורעות ירושלים, תר"ף, יסוד ה"הגנה".	תולדות ה"הגנה" כרך א' - חלק א' וב'
4-50	6-	זכרונות ומעשים מהנוטרות ועד השחרור.	בדרך לוחמים - י. כרמי, אל"מ - מהדורה ג'
4-00	5-50	בשליחות ה"הגנה" וצה"ל, העפלה, רכש ומבצעים מיוחדים.	שליחות עלומה - מ. מרזור
7-50	10-	תולדות חייו של לוחם גדול ומאמין קנאי אשר לימד אותנו תורת המלחמה בצר לנו והדליק בנו את יצר המעשה הנועז.	אורד וינגייט - ר. סייקס
4-50	6-	דמויות ומעשים - פרקי העפלה של מחתרת "עליה" ב" בשנות מלחמת העולם השנייה ובשלהי המלחמה - במזרח התיכון, בצפון־אפריקה, בארצות הבלקן ובאיטליה.	פורצי השערים ממזרח ומים - ברכה חבס
3-75	5-	דמויות ומעשים - פרקי העפלה מהתקופה שלפני מלחמת העולם השנייה וראשיתה.	פורצי השערים - ברכה חבס - מהדורה ב'

קטלוג מפורט יישלח לפי דרישה

"חריש" בע"מ

עבודות ישור וחרישה

משרד בתל־אביב:
רח' לבונטין 30
טלפון 64279

מחסן בתל־אביב:
רחוב החרש
טלפון 32018

קלת אפיקים

KELET AFIKIM

תעשיית לבידים. פורנירים. פנלים. למלים ומסרה

אפיקים, דאר נע עמק הירדן, טלפון צמח 45
המשרד בתל־אביב: רחוב שד"ל 4, טלפון 65526

הסנה

חברה ישראלית לכיטוח בע"מ

חברת הביטוח הגדולה בישראל

כל סוגי הביטוח — החברה היחידה
הנותנת מענק לנאמני ביטוח-חיים

ביטוח צמוד ערך

ביטוח גימלה צמוד-ערך מוחלט

המשרד הראשי: ת"א, מונטיפיורי 27

סניפים וסוכנויות בכל הארץ

"תעשן"

הנדסה וחרושת בערבון מוגבל

בית חרושת: רחוב אופיר, חוף "שמן"

חיפה, ת. ד. 1918

טלפון: 66111—66113

למברקים: "תעשן", חיפה

קרור

אורור

מזוג אור

מצנני אור

מתקני קיטור

מיכלים לגז, מים ודלק

ציוד להרמה והובלה

"לודזיה"

חברה לטקסטיל בע"מ

טלפון 8—82117

חולון

ת. ד. 34

מיצרת

לבנים

גרבים

טריקו

ניילון

שרמו ניילון

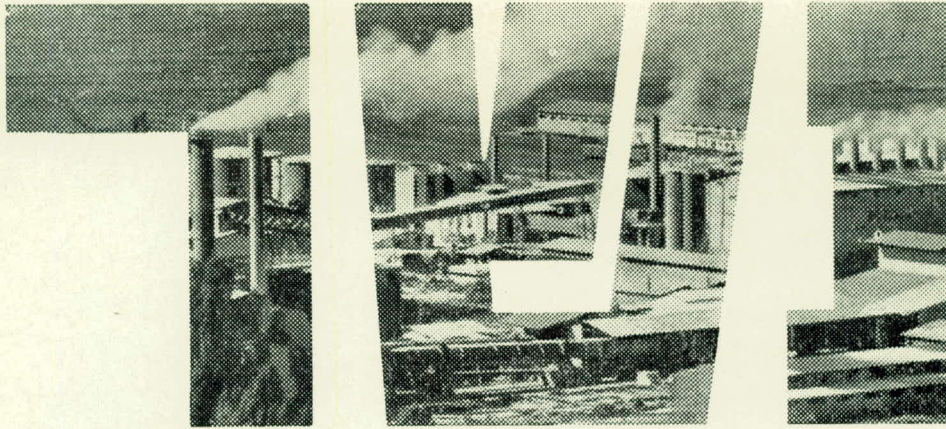
סטרץ'

שרמו משי

צמר

כנדי תינוקות, "ביבי"

כותנה

מלט "נשר" לכל רחבי העולם

הודות לטיבו המעולה והאחיד רכש לעצמו מלט "נשר" שם בכל רחבי תבל, והוא נשלח בקביעות לכל חמש היבשות.

מלט "נשר" — תקן ישראלי: ה"י 1 יוני 1951 — מיוצר בהשגחתן המתמדת של מעבדות בין-לאומיות בארה"ב ובאנגליה, נבדק על-ידן בקביעות ואף עולה על התקן הנדרש של 12/1958.

מפעלי מלט פורטלנד ישראליים "נשר" בע"מ
ISRAEL PORTLAND CEMENT WORKS "NESHER" LTD.

„לפידות“

חברת מחפשי נפט לישראל בע"מ

„LAPIDOTH“

ISRAEL OIL PROSPECTORS
 CORPORATION
 LIMITED

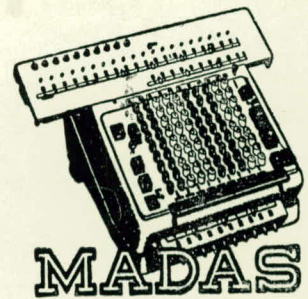
תל-אביב, ת.ד. 14115

שדרות רוטשילד 22

טלפון ● PHONE

57191

CABLES: LAPIDOTHCO

סוכנות ראשית:

ניו-נון ושות'

בע"מ

חיפה, דרך העצמאות 61

טלפון: 54302

מאי סיון

הרפתקה בחלל

ספרים

חדשים

דובדב קניע

דואר רשמי

צבא הגנה לישראל
הוצאת-מערכות

